

A P O L L I N I S

FRANCISCI ALEXANDRI

VERCELLENSIS

M E D I C I,

Radius Quartus, succos medicatos, quibusdam rob, vel robur dictos, illustrat, Sapa, Iulepa, Syrupos.

VCCVS: hoc est humor ex plantis, folijs, floribus, fructibus, totis, vel parte detritis, torculari, manibusue, aut igne elicitus, qui & liquor stillaticius, & latex appellatur, vulgo aqua destillata, rei nomenclaturam seruans, vel qualis expressus est reponitur, vt vinum, vel Soli, igniue exponitur, vt absumpta humiditate excrementicia, feruoris, & corruptionis causa, integer vendicetur. at vñ hic est animaduertendum, per aquam, non semper stillaticiam intelligere. Arabes, verum saepenumero succum, idque potissimum declarari ex Mes. cap. de rhabbaro, vbi inquit. aqua quoque intybi, vel plantaginis, cocta, & colata, maceratum efficacius agit: succum enim intelligit, quum ex his liquor stillaticius coctione non egeat. neque vt colo transfundatur: decoctum etiam, saepe aquam vocat, vt aquam fructuum. succorum verò quidam sapa, aut defruta, siue calenum,

aqua apud Arabes.

Sapa. Defruta. Calenum. Siræon. Hepsema.

vel vt Fuchsio placet, carenum, ex Palladio, & Marcello Empyrico, ideo Brasauolum notat in annotatione Adriani Romani, quoniam à Caleno oppido dici asseruerit, Græcis hepsēmata, vel siræon vocantur, quum terra parte absumpta, duæ remanserunt, vt qui ex pinguibus caricis in aqua decoctis sit, ex Galeno 7. de compo. pharm. secundum loc. cap. 1. sapa, vt à deferendo, ad spissitudinem valde despumatum, defrutum, & si mustum ad dimidias, vel tertias coctum, sapa nomen absolute sibi coaptarit, qua potissimum ratione, succos omnes ad iustam consistentiam coctos, sapa vocarunt nonnulli, quos in præsentia ad æquiuocationem fugiendam, succos medicatos appellamus, idest ad rem medicam facientes, & ad eam paratos. Quare omnis succus colo transfusus, recens adhuc, in syrupos, vt potè intybi, lupuli, bizantino, omni conatu, vt in omnes vsus medicos accipiat. Tanta enim est in succis ad menses seruatis dissimilitudo, tam diuersa facies, & gustus, vt ex his coacti syrupi, virosi, tetri, atque omnino ingrati quippiam respiciant, ex recentibus autem, nescio quam gratiam ineant, atque longe suauiores reddantur, omnia tamen mero quodam voluntatis imperio, ita confarcinant pharmacopole, vt in his edocendis, reprehendendisque, difficile sit principium inuenire, difficilius perorare, atque exitum probare: ne verò in gelicidijs, alijsq; anni temporibus succi quandoque deficiant, quo tunc è quibus exprimi deberent, copia non datur, Maio potissimum mense, per stamen transfundendi sunt, postea parua coctione, & residentia purgati, in vas vitreum oleo superfuso, ne calor exterius vna putredinis causa eos subbeat, aut internus foras exhalet, in cellis vinarijs tecti, loco frigidior seruandi: alij prius raro, dehinc densò limbeo, bis excolant, Soli quindecim diebus exponunt, quod residuum sit, expurgant, vitrea phiale rursus recondunt, oleo tamen superfuso, & vasis ore diligenter obturato, hique melius in annum, & ultra peremant, quo autem modo addensentur, capite de absinthio dictum est: liquores autem stillatici & si humano generi perniciosi, vel saltem inutiles, aut nullius penè momenti quibusdam credantur, & si facile, promptè, ac paruo impendio fiant, & mox substantia tenui distribuuntur, quum stirpium odorem, aut saporem, paucis exceptis hand representent, potius autem fuliginem, nidorem, ac alienæ substantiæ misturam, atq; ab ignavis, ac temerarijs, sine arte, sine iudicio, nullo rerum studio, nulla cognitione, passim eliciantur, ex infrigidantibus præsertim simplicibus, in quibus omnis genuinus sapor, ac odor abeunt, ac si semper calefaciant, siccentq; quum tamen quandam simplicium facultatem asseruent, vt aqua plantaginis, hæmorrhagiam omnem sistens, id quod aqua lactucae, & si frigiditate pollens, non efficit: quibusdam itaque aquis vis inest, vt ardenti, alijsque tenui, ac calida vi præditis, vt vinum, ac metallica, vel tenui substantia frigida immixta. quæ verò crassam, & calidam, dissimilem, & ineptam, vt absinthio, quæ verò crassam, ac frigidam, dissimilem, sed non prauam accipiunt: at longe superantur à balneo Mariæ prodeuntibus: destillatorie vero artis cupidi, è Thesauro Eucyni Philatri, diligenter excerpant: verum tamen siue ex folijs, floribus, aut radicibus fiant, his maxime vigentibus, siaro

tempore

tempore paranda sunt, post quarum effluxum, quindecim diebus soli exponantur, quo ingratus ille fumosus halitus expiret, nec ultra annum seruentur, quia facile dislantur, ac euanescent. Ceterum & si ad calentis aquae balneum, plus negotij impendatur, minus vero lucri, eadē propē rerum qualitas, nec adeo dissimilis unde egreditur reddita, nullo nidore, nullo fumo, medicos quibus veritas fida est comes, allicere, ac promouere deberet, vt seplasiarijs admonitis, aut coactis, ad huiusmodi balnea instauranda, indies magis susciperentur, vt quibusdam in locis nostra opera, pluribus iam annis preparata visuntur. atque ita, vt ex Marcardo lib. 15. in fine: cauendo ne eius vasculi fundum, in quo herba continetur, aquam in maiore bullientem attingat. hodie tamen secus fit.

Succus medicatus ex ribes.

Recipe succi ribes libr. x. coque igne lento, ad tertiæ partis consumptionem, cola, subfidere permittite, donec clarescat, clarum deinde igne clementi, in uase vitreo percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitiem, qua seruari possit. Datur cum frigida, aut niuis.

Refrigerat, astringit, ob id ventriculū calidum, & cor roborat, amborumque feruorem, & inde natam sitim extinguit, biliosam deiectionem, & vomitionem sedat, & alterat.

Ribes, ex Serapione, authore Isach, est planta proferens capreolos recentes, rubros, ad viridem inclinantes, amplis folijs, magnis, & rotundis, granis prædita dulcacidis gustu: eius loco vulgatum ribes, in viridarijs vbiq; expetitur, puluinos, & arcas sepiens, virgultis obsequiosis, ideo intertextis sepibus accennandum, pro legitimo usurpatum est: folijs tamen vitigineis, paruis, atque incisis, baccis rotundis, piperis magnitudine, primum viridibus, postea rubescentibus, Iulio potissimum mense, dulcacidis, vuarum paruarum more, rariustulum ē racemis pendentibus, sola gustus nota respondet, ideo non ignauius: vt nec vna spina, plebi nostre spinella, de qua capite de oxyacantha, ad eosdem vsus, acerbiuscula adhuc expressa: nunc aiunt ex Syria montanis, & ex Aegyptio, succum hunc à fructibus prunorum æmulis expressum, nunc siccation, nunc liquidum, nunc saccharo, aut melle conditum, Venetias afferri. Sunt qui Halimum putent ribem vocatum, cuius folia quum à vitigineis longe absint: olea enim sint, sed latiora, omni prorsus deslituntur argumento: Bellonius primo de arboribus coniferis, in niuosis Libani se ribem reperisse tradit. Matthiolus illegitimam asserit, proterue tamen, quum oxylapathi folio grandiore, & rotundiore scribatur: nec quia capreolorum meminerit, illos propterea non habere censuit. quod bacca ē medio foliorum racematim pendeant. non repugnat Serapioni. laudantur communes acini pleni, non strigosi. legitimum Halimum Anguillario cognitum, Samnitis familiarem, non agnosco.

Halimus.
Pro Bello
nio i Mat
thiolom.

Succus omphacum, officinis rob de agresta.

Earundem est virium, & pulsum cordis cohibet, sitque eodem modo.

Succus cornorum maturitatis propinquioris, idem pollet.

Cornus: vulgo cornale, ex Theophrasto 3. de hist. plant. duplex quædam mascula, quædam femina, ex Dioscoride lib. primo cap. 135. dura arbore est, baccas ferens oliuæ modo oblongas, &c. trita est cognitionis, in hortis etiam non infrequens.

Succus oxyacantha, off. rob de berberis.

Idem potest, & eodem modo paratur: at recentiorum baccarum defectu, fiat ex iisdem succis libr. ij. omphacij, libr. iij. triduo macerentur, exprimatur omphacium, & id expressum percoquatur.

Succus rhois, off. rob de sumach, eodem modo fit, & eadem præstat.

Succus puniceorum acidorum, similiter fit, eius loco succedit vinum puniceorum, alijs granatorum, cuius modus talis est, ex Dioscoride, lib. 5. cap. 23. ē puniceis malis maturis, quod rhacen nominant, succo expresso, ab acinis eorum quibus nucleus abest, apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita reponito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim, cum alui profluuiū exortam, stomacho vtile, astringit aluum, & vrinam mouet. hodie diuersimode fit, ac præstabilis nostro modo.

Recipe acinos malorum puniceorum maturos, ab omni cortice repurgatos. præsertim Nouembri ineunte, paulatim manibus frica, & quidem diligenter, vt externam succi partem, quasi florem diducere possis, & stamine excolare, offi-
culi

culi interna parte illæsa, expressum succum amphoris vitreis seruato, ibique tantisper finito, donec efferuescere defierit, defæcatum in aliud vas, non modo vitreū, verum si libet ligneum, probè obturatum, ad vsus reconde.

Sunt qui oleum superfundant, quod si drachma, plus, minusue, iuxta vini quantitatem, pulueris coriandrorum lintheo ligatæ, filo appensæ, ab ore caduli, dimidium vsque pendere sinatur, neque acefcet, nec facîle corrumpetur, multorum clarissimo experimento. quod reliquū est succi in ossiculis, prius leuiter vt dictum est expressis, hac arte eliciatur, panno lineo raro inuolue, manibus prius, dehinc prelo exprime, & cola, soli expone per aliquot dies, si placet: postea depurato, oleo oliuarum superfuso, recondito. idq; vinum secundum appellari potest, minus proinde suaue, magisquā quā prius corruptioni obnoxium. Sunt qui integros acinos valenter exprimant, exsuccatum soli exponant, & ebullire permittant, donec omne resederit excrementū, vase lintheo crassiusculo operculato, & vinum clarum, ac pellucidum appareat, & dato spiramento, ac perforato, paulo supra recrementum cado, vinum ligneis vasis excipiunt, atq; recondunt, nullo aggesto oleo, at cera, picæue, oris vase occluso. noui ego & pharmacopolas, qui acinos omni cortice spoliatos, pari vuarum austervarian, vel Labruscæ portione permixtos, premant, ac efferuescere sinant, donec inclauerit, cadulis reponant, gustui iucū dissimum. non desunt qui vinum punicorum, prius decoqui iubent, postea ad quintumdecimū diem defæcant, verum facîle mucescit, & putrescit, punica dulcia, & vinosa, fructus, & acinorum mole, nec non succi copia anteferuntur. eodem modo fit vinum cotoneorum vocatum, illis primum tyrocnesti minutatim contritis, aliter tamen fit ex Dioscoride lib. 5. cap. 18. eius tamen loco, succo cotoneorum vtimur.

Succus cotoneorum, & mororum nondum maturorum, fit vt rhois, & valet vt prædicta.

Morus, ex Diosco. lib. 1. cap. 143. arbor nota est, duplex sanè, nigra quæ & Celsi dicitur, cuius fructibus Iunio, & Iulio vescimur, & absoluto mori vocabulo, à Diosco. & Gale. intelliguntur. domestica est appellatur, cum dulcedine astringentem præfert euidentem, potissimū ad perfectam maturitatem nondum accedens, ad vsus medicos cōmodissimus est. albæ antiquiorum nemo recordatus est, Ouidio excepto, in Thibes fabula. hæc autem ad serificos bombyces alendos agnitissima, nullus est in re medica vsus. Sunt & mora bati, idest rubi, quibusdam batina vocata, vt cynosbati, idest rubi canini, de quo Diosco. lib. 1. cap. 106. vt de rubo simpliciter, qui alijs chamebatos, idest parvus rubus, vel humilis appellatur, Latine verò sentis, atq; de Ideo rubo, lib. 4. cap. 29. & 30. Rubi plura sunt genera ex Theophrasto 3. de hist. plant. cap. 18. solent tamen in tria distincta separari, quæ etiam ad duo reduci possunt, quorum primum vel humile sit, humilioribus appellatus, vel terrestris, & sentis in nemoribus nostris frequentius exiliens, fructu etiam serotino, moris videlicet paruis, valde nigris, & astringentibus, quinque granulis coaceruatis: vel magnus, vulgo roueda, spinis hamatis, ac minacibus horridus, cacumine proserpens, iterumq; radicans se se extollens, cuius fructus absolute mora rubi vocantur, in senticetis, pro tuendis aruis à belluis, atq; hominibus, quorum vestibibus se affigit, copiosissimus: vel rubus Idæus, quem medium nuncupant, breues spinas habens, & tenellas, ipsa arbuscula tenella etiā, & flexili existente, cuius genus apud nos in fossis, quæ agros determinant, & alienos greges arcent, vt etiam in montibus quandoque reperimus, at non sine spinis, & si etiam absq; his constet ex Diosco. qualis in Lucania copiosius fertur, & Plinius solum in Ida reperiri dicit, quem tamen ad ripas Padi, viginti quinque milliariibus à Ferrara, se inuenisse inquit Amathus, id tamen montanum quum faciat Diosco. verendū est, ne montana fluuiatilia faciat, omnia vt solet interpellans, omnia tamen hæc rubi nomine comprehendere absolute possunt, quum Idæus sola teneritudine, & flexibilitate, ab his differat. rubus autem caninus quis sit nondum explicite elucescit, Anguillarius candidarum rosarum, in Hetruscis samniticisque campestribus speciem arbores scandentem concludit, alijs storzanculo & rosæ canina, alijs rosæ sylvestres: quo autem differant Dioscorides, ac Theophrastus facîle est videre, quanquam nescio qui, imprudenter rosam sylvestrem, cynorrhodon, Plinio dictam sibi persuaferit, sub quo & spongiolam, & lilium quidam comprehendit lib. 21. cap. 5. lib. 24. cap. 13. lib. 25. cap. 2. folia Vere, flores Iunio, & Iulio mensibus, fructus per messes, extrema Aestate maturi decerpuntur. quum verò Franciscanos Messem exponentes, in maximo errore versari, immoderate concionatur Matthiolus, quod rhamnum existimauerint, rubum quendam humilem, ad solum procumbentem: quo infortunio à veritate recesserit, & ab horum patrum lectione, facîle diiudicabunt illos audientes, hoc modo. & hoc genus rubi, sub nomine rhamni scribitur à Mes. cap. de synanche, ubi Diamoronem Alexandri, ex succis mororum rhamni immaturorum fieri tradit: non igitur absolute, rubum illum rhamnum esse, sed à Mes. eo nomine intellectum asserunt, illis tamen inurendum fateor, quod rhamnum ex Dioscoride præterierint, nulla eius habita mentione.

Mora Celsi.

Morabati Cynosbati. Chamebatos. Rubus. Sentis.

Rub' Idæ'

Amathi lapsus.

Monachoru obiectu in Mathio lum.

Succus pomorum, cor, & stomachum roborat, syncopem sanat: fit vt prædicti.

Succus pyrorum similiter fit, & valet.

Prororum multa sunt genera, ex Dioscoride, lib. 1. cap. 132. quæ tamen etiam astringunt, alia & si sint dulcia, acida, & horum mixtione composita: quædam aquea atque hebetia, omnis facultatis roboranda expertia: alia odora vt quæ Apiana, alijs moschatula, sine moschata, vel chia, omnium minima vt

R. eximia

eximia molis, & teneritudinis, Bonchristiana vocata, gestatum tamen perferentia, ut alia quotidie no uis infitionum adulterijs erumpentia & cetera, quæ ex capite de pomis, in hoc perbelle transferre potes.

Succus prunorum, inflammationem extinguit, sitim sedat, ventrem subducit.

Succus persicorum, intemperiem ventriculi calidam iuuat, sitim excutit.

Persica mali genera non pauca, quedam .n. Tunecia vulgo, quæ & rhodacina putamur, Græcis recentioribus nuncupata, alijs duracina, sanguinolenta sanè, & nucleo tenacissime adherentia, quadam tota pulpa sanguineum colorem præferentia, quedam nucleum deserunt, alia bipartitum habent, nonnulla sicciora, alia friabili, & solidiori carne consilunt. sunt & persica amygdala vocata, intus rubida, qua subdulce amygdalinum nucleum amplectuntur, foris oblonga amygdalarum facie, at lōge maiora. Est & nucipersicum, factio infitionis genere, foris amula facie persicum mentiens, intus dulcem, ceu quādoq; amaram amygdalam reddens: pomum viride, carnosum, succulentum, nulla exterius lanugine pubescens, medio inter inglandē, & persicum malum sapore. Eligēda sunt cotonea, à coloris similitudine vocata, nullo imbre, pluuiaue madefacta, & quæ non nimis maturuerint: odoratiora .n. sunt, & iucundiora: ex Diosco. lib. 1. cap. 131. matura tam stomacho, quā ventri, vtilia sunt: acerba aluum cohibent, sed sicca vehementius, decoctum ē siccis, alui, stomachiq; fluxiones sistit: eorum flores, bilem, & aquas, sursum, & deorsum, non sine labore pellunt. Ceterum ut recōditoris literaturæ appareat Matthiolus, Plinium amarulente incescit, quod persica innocua expeti agris tradiderit, quorū omne genus, ut prauū succi, facilis corruptionis, & noxā ventriculo inferentis, damnat Galenus 2. de alim. facult. quo fit quum se ignorare fateatur, ē quorum monumentis ea excerpterit Plinius, Dioscridis mentem apprehenderit nequaquā. ex quo tam stomacho, quā ventri, vtilia perhibentur, non parua à Gal. controuersia, præterea ignorat non deesse, qui suspicentur legendum agris, non agris, id quod nō præterijt Stephanus Aquæus Plinij interpres: quum autē subdubitat, an pro persico, persicam deceptus acceperit, rē ita abunde nobis enucleasse videtur Plinius, lib. 1. cap. 9. ut nullum dubitandi locum reliquerit. hac autē in re quā turpiter, quā immodeste labatur, quā industrius appareat Amathus, Persicam, & Persicā, idem esse adhuc inculcare ausus, & iā diu à grauissimis uiris explosam opinionē, rursus erigere, non solū ex Ruellio, Mattheo, verum & Matthiolo, hac in re optime sentiente, facilius disceris, quā quod multis à me demonstraretur: quum præsertim Theophrastus 4. de hist. plant. cap. 2. persicam à nostrate persico omnino dissimilem representet, ut & Plinius, lib. 1. cap. 13. ut insignis hæc impudentia, non nisi in delirium, & mente dimotū contingere possit. quū verò Marcellum ait eandem plantā putasse Matthiolus, & si non satis se explicueris, cognita Theophrasti diuersitate, inquit, inclinat nobis animus, genere eandē, specie diuersam, nostratē ab Aegypcia esse. Reliquum est quū duracina vocata ex Andernaco, quod corpus ipsorum pertinacius osi hæreat, quā ut auelli queat, eadē rhodacina, recentioribus quibusdā putentur, quinimo Cornarius, ubiq; pro duracinis, rhodacina legendū cōtendat Matthiolus neutrum accipit in Aegineta, sed dorachia sibi peculiare armeniaci mali genus: idq; lib. 1. cap. 81. at exilimare tria armeniaci genera ex Paulo, quorū dorachia illi familiaria extiterint, ab surdū satis videtur credere: quum præsertim ex Gal. 2. de alim. facult. cap. 20. cuius mentē ubiq; reddere conatur Aegineta, præcocia ab armeniatis distinguantur, ut quidā ē id nomen fugientes, utraq; mala armeniaca vel armenia appellarint, quod si ut ex Diosc. armeniaca absolute, præcocia Latinis dicerentur, ex Gal. ac Paulo, præcocia præcocibus præcellere significarentur, quum etiā sola magnitudine, potius quā genere differre cōprobet Matthiolus. Quare duracina, nō dorachia in Paulo, hoc sensu legendū crediderim, quod præcocia duracina, et armeniaca, & si ex genere persicorū sint, quia suauiora, ut ex Gal. ideo persicis præstant, quū duracina persica, ut ex eodē Matthiolo, ac Plinio, lib. 1. cap. 4. primum sibi generis vendicent locū, quod pulpe consistentia, gustui gratiora se se offerant, & longius perdurent, ideo ita inferre uoluerit Aegineta. præcocia & armenia duracina idest suauiora, & pulpa, & gustu laudatiora antecellunt. idq; quantum equidem reor, abstrusum non videatur, sed Galenicæ doctrinæ magis quadrare, quā tertium genus dorachiorum inferere: ut ut sit, nulla planè valida ratione nititur, quā in re nullius momenti, prolixè adeo nominetenus Cornarium obiurgat, quū præsertim ex græco quodā Pauli uetusto exēplari, δὲ ραχία annotatū perlegerim, huiusmodi videlicet sensu, præcocia armeniati illa genera, ex Dirrachia vrbe, cuius meminit Galeni lib. præcogn. ad posth. cap. 9. ex Armenia, Persicis .i. à Persia prodeuntibus, præstantiora sunt. hæc tamen magno ocio ijs vestiganda relinquimus, quibus nihil magis curæ est, quā litigiosarum vocum dicacitate studiosis imponere.

Succus acidus citriorum, idem quod succus ribes.

Succus myrtinus eodem modo.

Contra tussim, suspiria, febrem, dolorem capitis, & ventriculi calorem.

Succus fructuum primus: off. Syrupus de fructibus, nihil ferè euariant.

Recip. succi punicorū acidorū, & acidodul. succi cotoneorū acidorū, succi pyrorū immaturorū, succi pomorum montanorum, succi mespilorum, succi acidi, citriorum omphacii, partes æquales, merge his baccarum oxyacanthæ, & rhois, añ. partem mediam, & fac ut in succo oxyacanthæ dictum est: his si addatur saccharum, erit syrupus de fructibus.

Intemperiem

Plinii suffragiū aduersus Matthiolum. Diosco. à Gale. dissentit. Amathi error. Persica, & Persica differunt. Marcellus à Matthio in nota defenditur.

Cornarii in Matthi. protectio.

Intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitum, & alui fluorem sistit.

Est & diaporon, id est è fructibus antidotum Alexandri, lib. 7. ut etiam Actuarius, ad eadem pollens. Sunt & syrapi de fructibus Avicenna, 5. can. tract. 6.

Mespilus, ex Dioscoride lib. 1. cap. 130. duplex: primum nonnullis aronia vocatum, &c. alterum in Italia nascitur, quod aliqui setanum, alij epimelida vocant. arbor folijs mali, sed minoribus, pomum fert rotundum, esui aptum, umbilico latiore, quod astringit, seroq; maturescit. hocq; vera est mespilus nostras, quinq; intus nucleis facta, nec ab eius descriptione aliquantulum variat, & si epimelida vnedonè vocari, à rusticis Italia scribat Galenus 6. simpl. postea vnedonem 7. simpl. non dispari facultate describat: ac si eadem de re bis differere videatur. primum fructus creditur in Neapolitano agro valde frequens, azarolim nuncupation, & tricocon, ex Hispania translatus, & ex punico vocabulo, alzaror. Marcellus peregrinus, & Italia incognitum putat. quicquid sit, his relictis controuersis, quæ hominum ingenia in varios sensus detorquent, atque implicant, vel folio sit oxyacanthæ vel pyxiacanthæ, eius loci si contingat: Mespilus nostra satisfaciet. Mespili tria genera scribuntur ex Theophrasto, 3. de hist. plant. cap. 12. ubi sataneam, folijs apium parte postrema imitantibus, ampliore figura asseruit. Diosco. autem folijs mali, sed minoribus, at postea eodem lib. cap. subsequenti, mespili solum ceraso esse dictavit. De his Plinius, lib. 25. cap. 20.

Galen^o re
percoque
de

Succus fructuum secundus, accipit succi punicorum acidorum, & acidodulcium, aquæ prunorum, aquæ tamariindorum, partes æquales, succi acidi citriorum, partem mediam, fac ut in ribes.

Intemperiem calidam, & sicim extinguit, aluum subducit.

Præter hos magis siccari seruantur, succus glycyrrhizæ, absinthij, eupatorij, prunorum agrestium, aloes, scammonij, quorum rationibus, & modis conspectis, eadem via omnium succorum copia suppetet.

Succus prunorum agrestium, quo passim acaciæ loco vtitur, sic paratur. baccas pruni sylvestris, aqua in vase pauca, aliquot diebus macerato, coque, cola, recoque, donec crassescant serua.

Succus passarum, alijs mel passularum.

Recipe vuas passas præpingues, aqua calente macera horis 24. percoque, cola, expressum ad mellis consistentiam recoque, à qua ut etiam colore, & dulcedine, nomen sortitus est.

Succus nucum, alijs rob. vel diacaryon aliàs diacarydion.

Recipe succi cort. viridium iuglandium, libr. iij. coque vnico feruore, post adde mellis, libr. ii. coque ad mellis artici compagem.

Defluxioni tenuium humorum à capite inflammatione excitantium confert. huic possint addi rosæ, balau-
stia, in defluxionum initio: in statu, crocus, & myrrha: in decremento sal commune, alijs nitrum, aut sal am-
moniacum, vel iuxta Galeni decreta, 6. de compo. pharmac. secundum locos, cap. 1. Myrsepsus in prima è nu-
cibus confect. glycyrrhizam addit. est & simplex, & compositum ex Paulo, lib. 7. cap. 14.

Succus mororum, vel diamoron, ex Gal. 6. de comp. pharmac.

secundum locos, & compositum.

Recipe succi mororum partes quinque, mellis partem vnâ, coque. ex hera aut aliter fit, id quod eodè ex loco assequeris. Còpositum vocant aliqui, addentes croci, myrrhæ, añ. drach. i. & med. omphacii, vnc. i. succus solus per se præcoquen-
dus. paulo aut ad tertias, post adiecto melle, rursus ad mellis còpagè percoquendum.

Diamoron Mes.

Recipe succi mororum celsi, succi mororum rubi, sing. libr. i. & med. mellis, sa-
pæ, añ. libr. i. coque arte ad spissitudinem, alijs adduntur quæ infra, ex Gale.

Ad depascetia oris vlcera, detritum, & gingivarum noxas, atq; ad oia oris vitia, ac angine initiis gargarizatum còuenit.

Est & commune parum fideli traditione, variumq; ex Myrsepsò, ut ex Gal. croco, myrrha, omphacio, alu-
mine, vino, adiectis. ut ex Actuario. quonq; Fuchs. 2. de comp. med. ex Myrsepsò, compositum paret, adiectis
croci, myrrhæ, omphacii sing. drach. i. videtur mihi perfunctorie Galenum legisse, quon inquit si citra vinum
preparetur, multo plus de omphacio conijcere conuenit. Nempe exigua illa quantitas, tantæ moli nullo pa-
cto iudicio nostro satisfacit.

R 2 Iulepa

Radius Quartus Iulepa

I V L E P A.

Iulepum, alijs iuleb, vel zulapium, aut iulapium, Barbaræ voces sunt, quibus quæ utantur Actuarij, alijsque recentiores Greci, ideo ex græco etymû elicere tentât nonnulli, vel ζυδάπιον, vel ζουδάπιον, aut iohdcor, seu violarium infusionē appellantes: fit ex liquoribus stillaticijs, aut rectius e succis, & saccharo tantû, nec alio differt iulepum, à syrupo, ex Mes. quàm quod iuleporum speciem simplicem Syrupum vocant, idq; hodie etiamnum seruatur. simplex verò intelligitur composito oppositum, idest cuius substantia syncera est, & à mixtura multorum medicamentorum destituta, & si actius ex Gal. 1. simp. cap. 1. quum & sensu simplicia, natura sint cõposita 3. simp. cap. 13. illum tamen imitamur quum vocat simplex diatrion piper 4. de sa. tuend. cap. 5. Actuarij tamen ex multis, varijsq; simplicibus zulapia componit. hoc tempore ex solo latice, & saccharo, limpidiora, & deliciariora euadunt, & multo magis coquenda sunt, quàm syrups hac quibusdam seruata formula, vt liquoris saccharo incocti, vncia tantum vna maneat, in libr. iulepi, in lib. autem syrups, vnc. ij. hincq; est vt aqua largiore, tripla, quadruplaue, dilui soleant iulepa vsus tempore, syrups tantum dupla, aquosa. n. & male cocta iulepa, paruo tempore conseruantur, æstiuus potissimum diebus, at diligenter excocta, per annum, non vltra. ab hac tamen legitima componendi ratione, nonnihil discessere, laboris impatientes, & auaritia sordibus immersi pharmacopola, Nicolao Prapósito contraria edocti, quod videlicet syrups, iulepo longius percoquatur.

Iulepum ros. primum.

Recipe aquæ in qua rosæ sint maceratæ, libr. v. igne lento coque, cum sacchari libr. iiii. Datur cum aqua frigida. Myrepsus rosas plurimum decoquit.

Ventriculum, hepar, & cor, ignita, & calore dissoluta roborat, putredini febres gignenti, venenis, aerisque corruptelæ sua qualitate aromatica resistit.

Iulepum ros. secundum.

Recipe aquæ ros. libr. quatuor, sacchari, libr. ii. coque vt supra. Fit etiam ex succo ros.

Febrium, thoracis, & ventriculi, incendium, caloremque flammeum extinguit, sitim inexpleram sedat.

Id est vsu frequentissimum, suauius, paratu facilius, & precedente clarius.

Zulapium ros. Actuarij.

Recipe sacchari, libr. v. aquæ libr. x. ferueant ad consistentiam vsque stillaticij ros. liquoris, quem rhodostagma nominant, libr. i. cum ipso ferueat, donec euanescat stillaticius ros. liquor, & sacchar remaneat, vbi perfrixerit, caphuræ, gr. v. adijce.

Contra tussim, suspiria, febrim, ventriculi calorem, & dolorem capitis.

Auicenna lib. 5. tract. 6. suum iulepum parat, ex aqua ros. partibus tribus, cum sacchari vna, ad tertias despiando, croco aromatizat.

Iulepum ex succo violarum.

Recipe succi violarum, libr. iiii. coque cum sacchari, libr. ii. similiter fieri poterit ex succo ros. estque purgatorium.

Io sacchar etiam vocatur ex Actuario, & pectoris vitiiis, ob lentorem quæ habet, auxiliatur, & quàm maxime bilis acrimoniam obtundit.

Iulepum viol.

Fit vt rosatum primum. hodie tamen vsitatissimum est, vt ros. secundum, at paruarum est virium, ex liquore videlicet stillaticio, & si visu incundius.

Febres, phlegmonas, pleuritim, asperitatem gutturis, & thoracis, tussim mitigat.

Myrepsus vnc. iij. violarum nocte vna coquit, relinquit, mane transfundit, & cû sacchari, libr. iij. parat.

Iulepum Zeziphorum, off. de iuiubis.

Recipe zezipha magna, & pingua, centum, coque in libr. iiii. aquæ ad dimidias, post adde sacchari, libr. i. percoque in iulepum.

Asperitatem

Asperitatem gutturis, & tussim iuuat, sputum tenue, quia incrassat, facilius expelli facit, ob id raucitati, & pleuritidi confert.

Fit etiam è zeziphis Actuatio, contra arduas febres, quod sanguinem purgat, tussi, & destillationi, quam calor mouerit, auxilio est.

Fiunt ex floribus nymphaeae, santalis, malis dulcibus, & acidis, & prunis damascenis, ex acerbis vnus, ex quibus quum reliquorum simplicium vires noueritis, pro vestro arbitrio hac via, & ratione adiuti, & simplicitate vnus, cuiusque modi, & varia medicamenta componere poteritis.

SYRPOS.

Syrpus quasi Syriae regionis ὀρός, idest liquor, vt quibusdam placuit, & ὀρός etiam Graecam vocem somniantibus, vt alijs, ὀρός, Latine traho, & ὀρός, idest succo, deductum putatur: Barbara voces quae sint, vetustioribus inusitatae, ab Arabibus potius deductae, & si his vtantur Simeon, & Archirenius Adrianopolites, medici Graeci. Myrepsus drosatum etiam nuncupatum, potio est iulepo affinis de quo nonnihil eo in capite disertum est, vel simplex, vel composita, idest multum medicamentosa, & multis constans, saccharo, vel melle excocta, ad biennium vsque. saccharo autem ad annum, si rite cocta ad consistentiam, iusto cohabitu densescant, & probe asseruentur: ex succis, vel alijs plantarum partibus, cum humore aliquo, aqua vt plurimum percoctis, quorum copia quam maxima, & si parum necessaria, ex Mauritanorum monumentis luxuriat, ad voluptatem potius, ad saporis gratiam, & custodiam diuturnitatem, tantam syruporum varietatem obtulit, tam ingentem illorum aceruum, atque farraginem, vt sine his non sanitas reuocari, non medicina perfici, non concoctio, huius seculi medicis in promptu sit, aut videatur. quanquam longè praestet, succos medicis vsibus necessarios, vel synceros seruare quibus seruari licet, vt in medicatis dictum est, vel siccatos, ad mediocrem crassitiem, vsus tempore asseruare, & minore mellis, sacchariue portione diluere. quum quibus febrientibus sitim, vel bilem, vulgaribus syrupis demulcere, sibi, alijsque persuadent, ipsissimam bilem saepe propinent, atque producant, & saccharum, aut mel duntaxat excoctum, succorum vi fere omni ex igne euanescente: ideo Vere, & Aestate, ne vltra medicinae vtilitatem abducamur, solerti industria, rarissimoque istorum vsu, simplicium illos constituentium potestate habita, ad apozemata, & succatiunculas alacriter accedant, qui rationi, ac veritati, pertinaciter resistere non audent. Ceterum syruporum simplicium, praesertim ex succis fructuum, typus, & imago quadam, ex Caleno produsse videtur, 6. de composit. pharmac. secundum loc. cap. 1. vbi succum puniceum, ruborum, fructuum, mororum, nucumque, &c. mellis non eadem portione excipit, & coquit. Coctionis syruporum indicium esto, quum digito tacti, filimore lentescent, aut marmore instillati, concresecunt, nec diffunduntur. sunt & chylaria, idest succatiunculae Actuatio dictae, herbis quibusdam decoctis, adiecto mediocri melle, quae vix duabus fere diebus septimanis seruari possunt, hu more iam corrupto, & perniciem sentiente. Nos itaque à simplicibus, ad compositos, hunc, aliumue inferentes, Christo duce progrediemur.

Chylaria.

Syrpus acetatus simplex.

Recipe aquae fontis, libr. quatuor, cum sacchari, libr. v. coquantur in uase lapideo ad dimidias, semper despumando, carbonibus accensis, aut flamma exigua, & sine fumo, tunc adde aceti albi, clari, libr. ii. si autem valentissimum uis, libr. quatuor, si uiribus mediocri, lib. iii. & percoque in syrupum. Datur ab vnc. i. ad tres, cum frigida.

Materies calidas frigiditate, tenuitate verò crassas, & glutinosas, ad expulsionem parat, etiam in partibus remotis, ad quas suae essentiae tenuitate, alia quoque medicamenta, affectus in his contumaces victura conuehit.

Ex Galeni oxymellite ortum duxit syrupus hic, idem penè, at saccharum duntaxat mellis loco accipiens, ideo astutis ardoribus, & quibus affectibus mel noxiū est, longe comodior. Mesue humorem melancholicum sibi temperamento affinem iuuare non videtur: at quia hos humores, & similiter crassos, lentos, tenuat, incidit, deobstruit, expulsionem apparat, ideo saluber etiā est affectibus atrabiliaris, vt quartana, eodē propè modo quo lienosis ex Gal. 9. de comp. med. secundum locos, cap. 2. coctum. n. iuuat, & ledens minimum ledit, vt ex Hippocrate, 3. de victus rat. in acutis, cap. 37. quo in loco, potissimum subsequenti capite, ex Gale. etiam, melancholicis aduersissimum dicitur, quum tamen putredini quoque resistat, non potest non esse salutaris, etiam in contagiosis, & pestilentibus morbis. Myrepsus drosato 38. ponderibus haud conuenit.

Acetatus compositus, vel è radicibus.

Recipe rad. apii, foeniculi, intybi, an. vnc. iii. seminum apii, foeniculi, anifi, an. vnc. i. feminis intybi, vnc. med. haec omnia lento igne coquantur, ad

R 3 dimidias,

Radix Quartus

dimidias, in aquæ fontanæ, libr. x. tunc additis sacchari, libr. iii. clarificetur, deinde acetum additur, pro scopis quantum libet, & nuper dixi varijs.

Bilem crassam, & auulso difficilem, ac pituitam incidit, terget obstructa hepatis, lienis, renum aperit.

Est & Syrupus cum seminibus acetatus. Auicenna, lib. 5. tract. 6. intybum non accipiens, & croco aromatizatum: alius etiam Myrepsō ab hoc diuersus.

Syrupus è duabus radicibus.

R Ecipe rad. petroselini, & fœniculi, añ. m. i. bulliant in octo libr. aquæ, ad quatuor vsque, colato, adde sacchari clarificati, libr. ii. percoque ad syrupi concrementum.

Is tametsi communiter paretur: præstat tamen pro syrupo de duabus radicibus, acetatum compositum intelligere, ac sine aceto, quoniam ex quinque vreticis, duas tantum accipit. Cordus ex rad. petroselini, & fœniculi, singul. vnc. iij. aquæ quantum sufficit, sacchari clarificati libr. ij. coquit arte. alij rectius fœniculi singul. vnc. iij. aquæ libr. v. sacchari libr. ij.

Syrupus è quinque radicibus.

R Ecipe rad. apij, fœniculi, petroselini, asparagi, rusci, añ. vnc. ii. coque in libr. vi. aquæ fontis, ad tertiæ partis consumptionem: expressum percoquitur, cum sacchari, libr. iii. addendo ad finem, aceti, vnc. viij: alij addunt decocto, seminis apij, fœniculi, petroselini, sing. vnc. i. & in libr. x. aquæ coquant ad dimidias, expressum percoquant, cum mellis, potius quàm sacchari, libr. iiii.

Ad eadem efficax, proximus viribus syrupo bizantino. Cordus ex quinque rad. añ. vnc. iij. in aqua decoctis, & sacchari, libr. iij. componit.

Syrupus bizantinus, alijs dinarij, cum aceto, & sine.

R Ecipe succi intybi, & apij, añ. libr. ii. succi lupuli, & buglossi hortensis, siue sylvestris, añ. libr. i. feruefiant simul, & purgentur, eiusdem succi clarificati, libr. iiii. igni lento coque in syrupum, cum sacchari, libr. ii. & med. & hic est sine aceto, de quo absolute intelligitur. interdum acetum mensura succorum purorum dimidia incoquitur, interdum ros. vnc. ii. glycyrrhizæ, vnc. med. spicæ nardi, drach. ii. seminis anisi, fœniculi, apii, añ. drach. iij. succis incoquantur, & vimirus euadit. quum igitur hæc omnia comprehenderit, bizantinus cum aceto nuncupetur: alijs compositus. Præpositus imponit ros. vnc. i. glycyrrhizæ vnc. ii. seminis apii, añ. drach. ij. Fuchf. legit nardi, drach. ii. & med.

Ad iſterum, & febres putridas, bilioſas, ac phlegmaticas, ſolutu contumaces.

Syrupus acetatus è succis herbarum.

R Ecipe succorum syrupi bizantini, partes tres, sacchari, partes duas, aceti, partem vnam. Monachi legendum contendunt, syrupi bizantini, sine speciebus cocti, partes tres, aceti, partem vnam, quasi idem non sint eius succi, id enim exiguum parit difficultatem, & si in minimis quibusque elephantes constituent. Est enim bizantinus, nisi quod in hoc minus: additur aceti.

Syrupus acetatus de succis herbarum aromaticus.

R Ecipe succorum apii, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum, & purgatorum, añ. libr. ii. succi buglossi, libr. ii. & med. ros. vnc. i. spicæ nardi, drach. iij. glycyrrhizæ, vnc. i.

vnc. i. seminum apii, fœniculi, anisi, rhabbarbari, eupatorii, absinthii, cuscutæ, an. drach. v. sacchari, libr. ii. & med. aceti, libr. ii. cōdiantur galliæ aromaticæ, drac. ii. Monachi legunt succorum purgatorum, an. libr. i. & med.

Obstructiones aperit, ob id febres putridas, & complexas, & morbos alios obstructioni succedentes sanat.

Syrupus acetatus diarhodon.

R Ecipe succi intybi, apii, an. libr. ii. & med. rad. apii, fœniculi, intybi, an. vnc. ii. ros. vnc. i. glycyrrhizæ, vnc. med. spicæ nardi, drach. ii. & med. seminis apii, fœniculi, anisi, an. drach. vii. cum aquæ, libr. vi. coque ad duarum partium consumptionem, cum libr. ii. aceti, & libr. iii. sacchari, fiat syrupus. Datur ab vnc. i. ad tres.

Ad febres complexas, & eas quæ formam corporis corrumpunt, obstructiones hepatis, & lienis, idem aperit.

Syrupus acetatus laxatiuus, & refrigeratorius.

R Ecipe pruna passa, myxa, an. centum, tamarindorum, libr. med. myrobalanorum citrearum, vnc. quatuor, succi ros. recentis, vnc. iii. mannæ, pulpæ casiæ, an. vnc. iii. & med. sacchari, libr. quatuor, succi puniceorum acidorum, libr. i. & med. percoque igne lento, cum scammonii, drach. vi. panno tenui illigatis, & sæpe confricatis.

Tres acetatos syropos purgatorios ab hoc diuersos, tradidit Auicenna 5. can. tract. 6.

Syrupus è pomis simplex.

R Ecipe succi pomorum dulcium, & acidorum, an. libr. v. coque ad dimidii consumptionem, deinde biduo residere permittite, donec clarescant, tunc co lentur, & cum libr. iii. sacchari, fiat syrupus quidam huic succo nondum per residendam purgato, immergunt sericum crudum, ex chermes tinctum, vt dictum est capite proprio, donec is rubescat, & vtriusque facultatem receperit, isque est præstantior. ex solo malorum montanorum succo parat Auicenna.

Cor imbecillum roborat, ob id syncopem, & cordis tremorem sanat.

Syrupus è pomis compositus.

R Ecipe rad. & florum buglossi vtriusque, polypodii, fumariæ, an. vnc. i. foliorum senæ, chamæpithyos, chamædryos, stœchados, an. drach. vii. schœnanthi, ellebori nigri, an. drach. iiii. eupatorii, vnc. med. bulliant in libr. iiii. aquæ, iuxta artem, ad dimidii consumptionem, post adde adianthi nigri, epithymi, an. vnc. i. iterum bulliant vnico feruore, & colentur, post adde succi pomorum dul. vnc. viii. sacchari clarificati, libr. ii. coque arte.

Cephalalgia chronicæ ex melancholia, quartanæ, ictero nigro, & omni melancholicæ ægritudini, & lienis obstructioni.

Syrupus è pyris, fit vt è pomis simplex.

Ventriculum roborat, & cibum in eo continet, ex varia pyrorum facultate, varias etiam vires sortitus. ex Auicenna, fit ex decocto pyrorum immaturorum.

Syrupus è persicis, fit vt superior.

Intemperiem calidam ventriculi, & inde natam sitim compescit, orisque foetorem.

Syrupus è cotoneis. fit vt syrupus è pyris, & idem pollet.

R 4

Syrupus

Radius Quartus

Syrupus acidus ex cotoneis.

R Ecipe succi clari cotoneorum acidorum partes x. aceti, partem i. & med. sacchari partes duas.

Stomachum roborat, & naturam calore dissolutam, ob id vomitum cohibet, sitim tollit.

Syrupus acidus ex pomis, sit ut superior.

Cor, & ventriculum roborat, sitim sedat.

Syrupus acidus è pomis secundus.

R Ecipe succi malorum acidorum, granatorum acidorum, vuarum labruscæ, an. libr. i. aquæ ros. aquæ cui infusi sint tamarindi, & pruna, an. lib. i. & med. succi intybi cocti, & despumati, & aceti, añ. libr. ij. sacchari, libr. viii. conditur quibusdam caphura.

Ad tertianas exquisitas, & ardentes æstivas, sitim, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam. Datur cum aqua frigida, vel anguria.

L Abrusca: ex Dioscoride, lib. 5. cap. 1. duorum generum est, alterius vna non maturefcit, sed floretens ænanthen nominatam producit: altera ad frugem peruenit, nigra, & asringens: eodem quoque libro, cap. 3. ænanthe vocatur vitis sylvestris fructus, quum floret: sine rore colligendus est, & expandendus in sole, ne quid restet humoris, & flos ad excutiendum sicciior appareatur, tunc densò cribello cernatur, ut grana non transeant, sed flos solus decidat, collectaque, substrato lien in umbra siccetur, fistili recondatur. laudatissima in Syria, & Cilicia, & Phœnice, nec minus è vulgata nostra labruscæ, cuius fructus vna sylvestris dicitur. quo circa utriusque labruscæ florem, tam eius quæ in vvas euadit, quam quæ infrugifera est, florem, non iniuria accipi posse, nemini dubium. quum autè Plinium sugillat Matthiæus, quod lib. 12. cap. 28. ænanthen vitis labruscæ vnam, non florem esse censeat, maxime cæcutire deprehenditur, qui se non modo muniti, sed etiam Plinianis spolijs ornatum pollicetur, qui eternas huic tenebras asferre sibi persuasit. Nempe Dioscorides quoque, alterius tantum efflorescentis vnam appellat, idest quæ in vnam exurgeret, nisi evanesceret. propterea subiicit Plinius, colligitur cum flore, quum optime olet, ubi quum se ignorare fateatur, quomodo quis vnam cum flore colligere possit, ideo mendum suspicatur Matthiæus: debuerat id saltem Plinianis manibus concedere, ut à Diosco. desistere non videatur, & florem labruscæ, per ænanthe intellexisse, facile coniectari. Est & ænanthe, quibusdā philipendula, à tuberosis radiculis, quasi ex filo pendentibus, folijs st. aphili ni, floribus candidis, in pratis, asperisque, & saxosis, Ticini, ac Serui frequenter collecta. hæc vna suppressæ, atque eius stillicidio mirificè succurrit, qua causâ, & si omnibus ænanthe Dioscoridis notis, lib. 3. non plane consentiat, eius loco non iniuria suscipitur.

Oenâthe.

Pro Plinio
aduersus
Matthio-
lum.

Philipen-
dula.

Syrupus cotoneorum simplex, & cum aromatibus off. Myua cydoniorum. f. & cum aroma. vel Hydromelum.

R Ecipe succi cotoneorum acidorum, libr. xij. vini antiqui præstantissimi, lib. v. coque igne prunarum lento ad tertias, semper despumando, postea cola, & residere permittre, donec clarescat, tunc adde mellis electi, spumati, libr. iii. rursus ferueant, auferaturque eius spuma, donec iustam coctionem adeptus sit, eritque simplex, ventriculum roborans, & cibum in eo continens: quidam ut par est, ex saccharo parant. iucundius sanè Mes. legit succi libr. centum, vini quadraginta qua quidem seruata proportionem longè absunt à semita Cordus ac Dessennius.

Si vero cum aromatibus efficere libeat. Accipe succi cydoniorum acidorum libr. xx. vini antiqui boni lib. x. coque igne lento semper despumando, ad tertias colatum residendo clarescat, claro adduntur melli boni despumati libr. vi. iterum coq; despu. aromatizetur speciebus alephanginis in sindone ligatis, & saepe expressis quæ sunt. cinnam. electi, cardamomi minoris, an. drach. ij. caryophyll. galliæ moschata, croci, an. drach. ij. zingiberis mastiches, ligni aloes, macis, an. drach. i. & med. moschi drach. i. alijs scrup. i. fiat arte. alij more Auicennæ lib. 5. tract. 6. galliam, & moschum, per se atterunt, & post cocturam syrupo admiscunt, nec iniuria, idem enim est typus ex Auicennæ traditione & si enariet. Est & cydonites Dioscoridis, lib. 5. cap. 28. Est & hydromelum duplex ex Paulo, lib. 7. cap. 15. ut Myrepsò, atque alijs multiplex scriptura è quorum typo quum myua. prodierit vel Hydromelum vel syrupus vocari potest.

Spēs ale-
phanginæ.

Ventriculum

Ventriculum, hepar, & reliqua viscera roborat, appetitū excitat, coctionem iuuat, vomitum, & lieteriā sedat.

Oxyfacchar ex cotoneis Actuarij.

R Ecipe succi cotoneorum, libr. i. aceti selibram, saccharis, libr. ii. coquito donec ad consistentiam, vsque, iusto cohalitu densescant.

Corpus refrigerat, roborat stomachum, & appetentiam inuitat, iecur, & cor exhilarat, in Aestate.

Syrupus acidus è succis fructuum.

R Ecipe succi granatorum acidodulcium, & acidorum, an. partes tres, percoque igne lento, ad tertiæ partis consumptionem, cola, residere permittite, donec clarescat: clari succi, libr. vii. percoque ad iustam crassitiem, cum sacchari clarificati, & purgati, aliàs iulep, libr. v. aut si Aestas est, insola, donec aquosa eius substantia consumatur.

Refrigerat, ob id sitim sedat, ardorem bilis, & febrium, aut phlegmones, aut intemperaturæ calidæ cordis, hepatis, ventriculi, extinguit.

Syrupus granatorum dulcium.

R Ecipe succi granat. dulcium, libr. v. sacchari albissimi, libr. iii. coque arte.

Sitim, tussim, pleuritidem iuuat, præstantior euadit, si succo maceretur sericum crudum, ex chermes recenter tinctum.

Syrupus granatorum acidorum, sit vt prior.

Febres biliosas, & quæ ex pituitosis flammam multam inuehunt, iuuat.

Hi syrapi, diuersis quum medeantur affectibus, seorsim confici deberent, verum tam acida, quam dulcia, indifferenter miscent seplasiarij, & male. Paulus lib. 7. cap. 15. ex melle parat.

Syrupus acidus ex manna.

R Ecipe mannæ vnc. iii. in succi intybi cocti, & purgati, libr. i. macerentur in vase lapideo, deinde semel feruefiant, manibus fricentur, colentur, post cum aquæ ros. succi granatorum acidodulcium, an. libr. i. succi vuarum agrestium, succi citriorum, an. libr. med. sacchari, libr. iii. percoquitur.

Febri æstuant cum syncope confert, ac siti inexpletæ, tussi siccæ, ventriculi, & hepatis inflammationem sedat.

Syrupus è corticibus citrij.

R Ecipe corticum citrij recentium, libr. i. in aquæ fontis, libr. v. ad duarum libr. consumptionem, & cum sacchari, libr. i. percoquitur in syrupum, condendum in oschi gr. quatuor, quod si huic decocto sericum ex chermes tinctum maceraueris, præstantior euadet: alij cort. recentium quantitatem iustam propè excoquant, extractos proiciunt, & fit delectabile. idest libr corticum, pro singula sacchari non dissoluti libra: quidam ex aqua sola, & saccharo coquant, ad iustā crassitiem, alij cortices recentes in saccharum syrupizatum, propè excoctum, iniiciūt, ne ex multa coctione minus gratus reddatur. Auicenna syrupum delectabilem vocat, ex corticibus citrij in aqua decoctis ad tertias, ex melle confectum.

Stomachum firmat, & oris gratiam commendat.

Syrupus ex succo citrij acido, aliàs de acetositate citrij.

R Ecipe succi citriorum acidi, libr. xii. in vase vitreato coque, igne prunarum lento, ad tertiæ partis consumptionem, cola, residere permittite, donec clarescat: clari succi, libr. vii. percoque ad iustā crassitiem, cū sacchari clarificati, & purgati, aliàs iulep, libr. v. aut si æstas est insola, donec aquosa eius substantia cōsumat.

Aestum

Radius Quartus

Aestum, ac feruorem bilis flauæ compescit, ideo causum, & pestilentes mitigat, sitim extinguit.

Rarus est in officinis legitimus, quum ex succo limoniorum maturorum, isto certè non multo inferior, vel aurentiorum conditorum syrupi, eius loco venditur: porro quum quis probè conficere voluerit, per filtrum, vel lintheum destillet succum acidum citriorum, sine vi vlla, aut ex pressione, alioqui coagulatur quum refrigerit syrupus, & (vt aiunt) candescit. ne verò mucescat, tantisper coque, donec sacchari clarificati aqua absorbeatur, ad diuturniorem tutelam.

Syrupus e limonijs.

Recipe succi acidi limoniorum maturorum, filtro destillati, libr. vi. sacchari albißimi, libr. ii. coquantur arte, eodem modo fit ex succo aurentiorum. alii capiunt succi libr. vii. sacchari libr. v.

Vehementius infigidat, & penetrat, quàm syrupus ex succo citrii acido, putredini resistit interaneorum vermes enecat, crudos incidit humores, & caloris febrilis vehementiam obtundit.

Syrupus ex omphacio, alijs de agresta.

Recipe omphacii defæcati, & cocti ad tertias, libr. v. sacchari clarificati, libr. iii. & med. coquito arte, modo syrupi ex succo citrii. alijs ex omphacii libr. vii. sacchari libr. v. & iustus.

Ventriculum etiam prægnantium roborat, ne aliarum partium excrementa facilè recipiat, ideo vomitum, & alui profluuium biliosum, vel choleram sistit, propterea biliosas febres, sitim vehementer extinguit, venenis aduersatur.

Aliter suum parat Auicenna 5. can. Tract. 6. prædictas illi dotes tribuens, videlicet ex omphacio ad dimidias cocto, cui per noctem addantur caryophyll. drach. ij. rursus coquendo, donec ab eo auferatur odor, & incrassetur: quod si edulcorare vis, cum saccharo percoquatur. Est & syrupus ex viâ Auicennæ, ab hoc valde diuersus. Est & omphacomelites Dioscoridis lib. 5. ad ternas omphacii partes, mellis singulis adiectis, vt ex Paulo lib. 7. cap. 15. atque Aetio, Tetrab. 2. serm. 1. cap. 134.

Iulepum, vel syrupus ex acerbis viuis Aëtuarij sit. ex omphacii libr. i. sacchari, libr. ij.

Pollet aduersus flauam bilem, & iecinoris calorem, stomachum roborat, sitim lenit, vomitionem leuat, & deiectum firmat ventrem, opiculatur febri, quam sanguinis putrilago excitat.

Syrupus ex succo myrtillorum.

Recipe succi myrtill. depurati, libr. vii. sacchari clarificati, libr. v. coque arte.

Ventriculum, & viscera roborat, ob id fluorem alui antiquum sistit, & menses etiam: ex Auicenna lib. 5. Tract. 6. & tusim mitigat. more syrupi ex succo citrii parandus quum sit. hinc Cordus quum vbique penè fallatur ad Ietheum reuocandus est.

Syrupus myrtinus compositus.

Recipe myrtillorum, drach. xx. santali albi, rhois, balaußiorum, oxyacanthæ, an. drach. xxx. mespilorum drach. centum, succi granatorum, succi pomorū agrestium, an. libr. ii. omnia in dictis succis coquantur, fiat syrup. cum sacch. libr. v.

Cordus ita dicit: nobis paratu difficilis videtur, propterea succos addimus, typum seruantes syrupi ex succis herbarum, aut de mentha maioris, quod si ex aqua parare quispiam malit, coquat in aqua, libr. viij. ad dimidij consumptionem, addat postea succos, & saccharum: alijs diuersimode, vt Fuch. rosas & santal. rubr. addente dosi præter myrtos dimidia alijs ex vulgatorum codicum lectione construunt, Arnaldus ex aqua plinia, vel rosarum.

Sistit ventris fluorem, etiam inueteratum, & omne sanguinis profluuium.

Syrup. ex succo boraginis, & buglossi, fiunt, vt ex

Succo myrtillorum: at succus boraginis prius est alb. ouorum clarificandus, alioqui plus satis mucaginosus fieret syrupus: alijs syrupum ex succo citrii imitantur.

Cor ipsum roborant, eiusque tremorem, ac syncopem sanant, manicos, & melancholicos iuuant.

Syrupus

Syrupus ex buglosso.

A syrupo saporis non distat, nisi quod pro libr. tribus, quatuorve succi pomorum, libr. i. & med. accipit: pro vncijs quatuor senæ, drach. quatuor.

Syrupus saporis, aliàs sapor regis.

R Ecipe succi buglosfi vtriusque, an. libr. ii. succi pomorum dul. redolentium, libr. iij. foliorum senæ, vnc. quatuor, croci, drach. ii. sacchari albi, libr. iij. sena teratur, & maceretur in succis, horis viginti quatuor, deinde ferueat bis, crocus autem in panno raro ligetur, sicque paretur syrupus. Datur ad vnc. ii. aut tres, cum aqua buglosfi, vel sero lactis.

Maniacis, melancholicis, potissimum ex bile flaua adusta, mirum in modum prodest.

Alius est apud Mesuem in cephalalgia melancholica valentior, ad quartanas, & splenicòs efficax.

Syrupus è succo oxalidis, aliàs acetosa.

R Ecipe succi oxalidis depurati, libr. iij. sacchari clarificati, libr. ii. coque arte.

Febribus biliosis, & pestilètibz saluber est, cordis, & ventriculi, flāmeum calorem extinguit, ipsaq; roborat.

Syrupus ex succo cucurbitæ.

R Ecipe cucurbitam magnam, pinstra farina inuolue, sub clibano coque: eius expressi succi, libr. v. cum sacchari. libr. iij. percoque.

Febres ardentes, biliosasque, gutturis asperitatem, pleuritim emendat, isque & si neglectus iaceat, vsu tamen est saluberrimus.

Syrupus ad catharrum.

R Ecipe zezipha myxa, an. centum, violarum, mannæ, an. vnc. i. glycyrrhizæ, flor. buglosfi, an. vnc. i. & med. feminis maluæ, cotoneorum, an. drach. vi. sacchari, libr. ii. succi mali granati dulcis, libr. i. fiat syrupus.

Contra catharrum calidum, coryzam, pleuritidem, tussum.

Syrupus ex cannis.

R Ecipe succi granat. dul. libr. iij. succi pomorum dul. & aquæ cannarum sacchari, & penidiarum, an. libr. i. & med.

Ad tussum, pleuritidem, sitim vtile.

Quidam pro malis sceniticis Mes. mora ex quibus Diamoron fit, intelligunt. Syluius libr. ij. succi granatorum accipit. Præpositus quatuor, vt etiam Auicenna lib. 5. Tract. 6. alter autem reliquorum, libr. med. diminue. Auicenna verò singul. libr. i. vocat enim syrupum tusi conferentem, post syrupos è papauere.

Syrupus è succo violarum.

R Ecipe sacchari clarificati adhuc tepentis, libr. quatuor, adde succi violarum libr. ii. lento igne ad consistentiam coquito, & emergentem spumam coquendo, continue auferto; ex quo, & si color aliquantulum depereat, cum spuma repositus, cito corrumpitur. alii syrupi è succo ros. typum imitantur. Sunt qui ex succi libr. iij. sacchari clarefacti, libr. ii. coquunt despum, ad iusta crassitiem:

Iosacchar Actuarij.

Pectoris vitii ob lentorem quem habet, auxiliatur, & quàm maxime bilis acrimoniam obtundit.

Syrupus violaceus ex infusione.

Fit vt syrupus ex infusione ros. hodie, vt syrupus ros. solutius, iteratis violarum recentium macerationibus, isque absolute per violaceum intelligitur.

Febribz

Radius Quartus

Febribus acutis, cordis, ac hepatis feruori, gutturi exasperato, tussi arida, pleuriti, succurrit, aluum emollit, sitimque extinguit.

Syrupus violaceus compositus.

R Ecipe violarum, vnc. ii. seminum cotonei, & maluarum, an. vnc. i. alias drach. v. uel vi. zezipha, myxa, an. nu. xx. cum succi, vel aquæ cucurbitæ, libr. vi. coque ad tertiam partem, & cum sacchari, libr. i. & med. fiat syrupus arte.

Pleuritidi, tussi à causa calida mirificè prodest, bilis feruorem retundit, capite de pleuriti, pondere, & quibusdam aliis euariat Mes.

Syrupus ex infus. ros.

R Ecipe infusi rosarū, libr. v. sacch. clarificati, libr. quatuor, coquantur lēto igne.

Cor, hepar, ventriculum relaxata roborat, calorem excedentem mitigat, & febrium acumen, sitim extinguit, putredinem inhibet, venenis resistit, ideo tempore pestilenti maxime competit.

Infusum rosarum.

R Ecipe foliorum ros. recentium, libr. vi. impone vrceo angusti oris, & infunde illis aquæ calidæ, libr. xv. aut quantum sufficit, ut madeant, macerentur horis octo, aut duodecim, obstrueto fictilis orificio, deinde leuiter exprime, & infusum abiectis rosis excola, iterum inde recentium rosarum tantundem, infuso, excolato, & calefacto, infunde, ore vasis obstrueto, ac loco calēte dimisso, horis octo aut xii. postea rursus excola, & colatum infunde aliis recentibus rosis, & tertio dimitte. si uerò idem infusum nouies repetatur, fiet efficax adeo, ut tenues, aqueosq; humores bilēq; per infernas partes, mitissime exigere possit, syrupo etiam ex eo præparato, quod si aquæ loco, ex rore quo hora ante lucana asperguntur rosæ, vel saltē super caulū foliis deciduo pararetur infusum, ceu multis iā annis effici cōsuevit, à diligēti pharmacopola, Io. Petro Conrado, nobilior, & vi mirus euaderet.

Rhodophar macum, alijs Syrupus ros. solutiuis.

R Ecipe infusionis rosarū nouies peractæ, libr. vi. sacchari clarificati, libr. quatuor coque ut supra.

Sunt qui addunt succi ros. libr. i. alijs rosas terunt, postea infundunt. Sunt qui & scammonium præparatum iniiciant, verum hoc nemo faciat inscijs medicis. Hodie capiunt ros. recentium libr. quinquaginta quinque, horis octo macerant, in libr. ducentis aquæ subferuidæ, in fictili vitreato, arcti osculi obserato, post facilem expressionem, rursus aquam calefaciunt, eidem ros. libr. quinquaginta infundunt, exprimuntque, tempore & modo seruatis, at rosarum libris quinque interim demptis, nouies vsque tandem percolant, clarescere permittunt, addunt sacchari claresacti libr. quinquaginta. at ex Romano instituto, Illustrissimus, & maxime Reuerendus Cardinalis, Petrus Franciscus Ferrerius, singularis integritatis, eximie modestiæ, innata, summaq; bonitatis patriæ nostræ splendor, ac gloria, in sua, suorumq; gratiam, miro sanè presidio, ad vnamquamque syrupi, libr. rhubarbari, vnc. i. infundi mandat. ex melle pariter fit, mel ros. solutiui. Auic. capit succi ros. libr. iij. mell. opti. libr. quatuor scammonij cocti, vnc. i. fitq; Syrupus ros. purgatorius cōpositus. Est & alius ex dyrepso.

Datur ad vnc. quatuor in æstiuis ardoribus, post mensem sextum remisit est viribus.

Infusum violarum, florum persici, florum papaueris erratici.

Et fumariæ, infusi ros. imaginem sectantur: & syrupi ex his, syrupum ex infus. ros.

Syrupus ex rosis siccis.

R Ecipe infusi ros. siccarum, sacchari claresacti, an. libr. ii. paretur arte.

Diarrhæ, dysenteria, omniq; fluxus noxæ resistit, irrepentes in arcem cerebri vapores sedat.

Syrupus ex succo ros.

R Ecipe succi ros. libr. iij. sacchari, libr. quatuor, cum aqua fontis clarescat, pareturq;

returque arte syrupus, quibusdam coquitur cum libr. ii. sacchari.

Ventrem facile soluit, acutis, & peracutis conuenit febribus.

Tam aptè ex rosis distinguuntur syrapi, ut nemo etiam volens, aberrare possit, indicto omnibus proprio nomine: quum per simplicem syrupum ros. quid acciperent, sepius dubitarent pharmacopæi.

Syrupus ex succo intybi, vulgo de s. end.

Recipe succi intybi depurati, libr. viii. sacchari albi, libr. v. & med. fiat syrupus arte. Suardus ineptè admodum, maiore sacchari copia amplectitur.

Hepatis, bilisque feruores maxime retundit, ideo passim excurrit, & se met sponte commendat.

Sic fiant syrapi ex succo cichorii, eupatorii, betonicae, & similibus, tam calidorum, quam frigidorum.

Syrupus ex intybo, aliàs de endiuia magistralis.

Recipe foliorum intybi, lichenis, adianthi nigri, an. m. iij. adianthi albi, m. ii. rad. cichorii satiui, aquæ intybi, an. libr. i. bulliant arte, in libr. xiiij. aquæ, aliis xviii. ad duarum partium consumptionem, colatis, adde sacchari claresfacti, libr. vi. percoquatur in syrupum. Nos aquam intybi addimus, coctione penè peracta, & potius succum.

Hepatis intemperiem calidam mitigat, eius obstructions tollit, ob id febribus inde natis confert.

Lichen: officinis hepatica, ex Dioscoride libr. 4. cap. 43. saxis est familiaris, aliquibus bryon appellatur, asperginosis saxi adhæret, ut muscus, vmbrosis plerunque locis, puteisque passim innascitur, veluti foraminibus peruia, cauliculos proferens nunquam, unde pusilla quædam acetabula capitulis stellatis exeunt, & præcipue mense Iulio. hanc Brasauolus hepatica nomen consecutam arbitratur, ob peruer sam Serapionis interpretationem, quum auctore Dioscoride ictericis succurrere tradidit, & per os exhiberi, quod illinendo dixerat Dioscorides, idque errandi ansam Pandectario tribuisse, quum ex Galeno, & Dioscoride ad omnes ægrotudines hepatis valere fatetur: quum tamen ut ex Leonicensio, a quo prædicta mutuatus est Brasauolus, nunquam apud Græcum auctorem, celeberrimè Arabem legatur, lichenem herbam hepati vtilem esse: quibus quum obstat Galenus 9. de composi. pharmac. secundum loc. cap. primo, ex aqua mulsæ ictericis propinans, tam spectati viri, non adeo petulanter ad huiusmodi vocem abolendam, se se diffundere debuerant: quum alij à iecinorum fibris similitudine, hepatica nomen adeptam coniecerint. Cardanus tamen, vir alioqui in omnibus disciplinis extollendus, in libello de malo medendi vsu, nescio quibus argumentis, pro hepatica male accipi credit.

Brasauoli
ac Leonicensi lapsus.

Cardani
error.

Syrupus ex intybo Mes.

Recipe intybi satiui vtriusque, an. m. i. quatuor seminum frig. maiorum, recentium, aceti albi, an. vnc. ii. sacchari albi, libr. i. cum aqua hordei formetur syrupus, aromatizetur cum santalorum citrearum, & albarum, ac antispodii, an. drach. i. ad vsus.

Hepatis intemperiei simplicis, & compositæ, febrientibus, & obstructis cõueniens, bilè per vrinas deducit.

Syrupus ex intybo Gentilis.

Recipe succi intybi, & lichenis, igne depuratorum, an. libr. iii. ros. violarum, lentis palustris, florum nymphæ, tricomanes, an. unc. med. adianthi, hordei mundi, quatuor seminum frig. maiorum, an. vnc. i. fiat syrupus cum sacchari quantitate sufficiente, aromatizetur santalorum albarum, & citrearum, oxyacanthæ, ac seminũ coroneorũ, cui si ligni aloes, cinnamomi, cort. citrii, an. scrup. i. immittatur. cor magis roborat, verum magis refrigerat. flores nymphæ deferuit Præpositus.

Meatus ab infarctu potentius liberat, febribus simplicibus, atque complexis, cordi, ac iecinori, calida intemperie laborantibus, mirificè auxiliatur.

Lens palustris, vel lenticularia, aut lens aquæ, ex Dioscoride lib. 4. cap. 76. inuenitur in aqua non fluyente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ: in fossis nostræ vrbs, & stagnantibus aquis passim innatat.

Syrupus

Radius Quartus

Syrupus ex intybo compositus.

R Ecipe intybi satiui vtriusque, lychenis, eupatorii, boraginis, buglossi, melisse, lactucæ, an. m. i. quatuor feminū frig. maiorum, an. vnc. i. santalorum alb. & rubr. florum cordialium, an. drach. iii. coquantur arte in sufficienti aqua, colentur, colato adde succi intybi purificati, libr. v. uini granatorum, vnc. iii. sacchari albi, libr. quatuor, fiat syrupus arte: alii ineptius astruunt, idem prope est cum syrupo cordiali, & pro eo usurpari potest, aliis santal. alb. & rubr. singul. drach. i. succi intybi, libr. i.

Hepati, cordi, nutritoriis membris incalcentibus subuenit, omnem caloris intemperiem retundit, deobstruit, imbecilla membra, & calore nimio laxa firmat, biliosos, torridosq; humores exequat, pestilentibus febribus mirifice commodat.

Tot sunt intybacei syrupi, sua tamen seorsum nomenclatura distincti, vt nullus sit dubitandi locus, qui olim in periurgatis luminaribus cadere videbatur, quum per syrupum ex intybo compositum, vel (vt aiebant) magistralem, vel ex intybo Mes. vel Gentilis, modo hunc, modo illum, suo Marte capefferent, sæpe etiam hac de re cum medicis eodem in dubio versantibus, decertarent. nunc verò suis nominibus contenti, vnumquēque distinguere: atque ordinare non erubescunt.

Syrupus è cichorio Gulielmi.

R Ecipe foliorum cichorii m. i. foliorum boraginis, lactucarum, florum violarum, intybi satiui, buglossi, oxalidis, baptiseculæ, an. m. med. coque in libr. iii. aquæ, ad tertiæ partis consumptionem, cola, post adde sacchari, libr. ii. his igne dissolutis, iterum cola, & igni admoue, imponendo rhabarbari electi, lintheo raro ligati, drach. ii. uel vnc. ii. si addere solutioni intenditur, præsertim ad singulam syrupi libram, dum efferuescunt, nodulum sæpe exprime, & tantisper coque, donec syrupi formam nanciscatur: potest etiam absque rhabarbaro componi.

Cor, & nutritiua roborat, eorum feruorem compescit, humores per intestina, & vesicam subducit, venenosos immutat, pestilentibus febribus, & potissimum pesti ipsi læuienti resistit, somnum conciliat, appetentiam inuitat.

B Aptisecula: alijs baptisecera, quibusdam cyanus, alijs fior campefe: nostris gallinetta, multis iam sæculis triuialis, inter frumentaceas segetes, Maio, & Iunio mense, ad contexendas rusticarum puellarum coronas expetita, cæruleo colore decorata, intybaceo generi ascribitur: atque ex Gulielmo, planta est in triticeis segetibus frequentissima, flore cæruleo, semine agrestis scariolæ, verum non albo, neque nigro, quæ scariolam agrestem putat, ridiculo quodam scribendi modo, quandoquidem simile esse, idem non facit. caule enim est anguloso, angustis, & longiusculis folijs, calyce rosarum squareso, multis cæruleis barbulis, radice oblonga, dura, in capillamenta quedam dissecta. huius autem facultates, nullus antiquiorum scriptis mandauit, vt capite de intybo disertum est. si cui verò huiusmodi syrupus arrideat, vel hæc, vel intybus erratica imponi poterit, authore sibi ipsi non constante.

Syrupus ex cichorio Nicoli.

R Ecipe end. domesticæ, & siluestris, cichorii, taraxacon, an. m. ii. cicerbitæ, hepaticæ, scariolæ, lactucæ, fumiterræ, lupul. an. m. i. hordei non excorticati, alchechengi, an. vnc. i. liquiriciæ, capill. v. cetherac, polli thrici, adianthi, cuscutæ an. drach. vi. rad. foeniculi, apii, asparagi, an. vnc. ii. ferueant in aqua sufficienti, colentur, & cum saccharo albo fiat syrupus, ad cuius unicam libr. incoquantur rhabarbari electi, unc. med. spicæ scrup. quatuor, pano lineo raro ligatis, & in coquendo sæpe expressis, ad iustam syrupi consistentiam: alii pro qualibet libra, rhabarbari vnc. ii. infundunt. Datur ad drach. iii. cum emuls. quatuor feminū frig. maiorum.

Præpositus pro cicerbita, cucurbitam, pro lupulis, lupinos, atque alchechengi, an. vnc. quatuor scribit, & ad vnamquamque libr. syrupi, rhabarbari vnc. quatuor.

Multo potentiores superiore commenti sunt, cum cæcis ducibus cacutientes patres nostri, quasi rotatio simplicium multitudine constet, quasi numerosa simplicia indigesta etiam harmonia cocintia, ad noua rei admirationem, ceu noui generis bestie, aut diuerso confusa genere satyri, nec non centauri, in theatrum nos reuocare videantur, atque in profunda ignorantia caligine, cum hisce nostri temporis

poris practiciis, obtenebrare. hi siquidem quo maiore implicati sunt inscitia, tanto difficilior peritorum dictis aquiescunt, effrenata magis libidine, insana adeo recordia, illos derident, non ex veritate, sed ex opinione, prauè, & peruersè dijudicant. Quandoquidem ut capite de intybo ad satietatem disertum est. Endiuiua vulgi, idem est quod intybus satina: Endiuiua sylvestris, idem quod intybus erratica, quæ & cichorium sylvestre dicitur: cichorium autem, est intybus satina altera, quæ vulgo hortensè cichorium vocatur. Est deinde taraxacon, quod ex Serapione, atque Auicenna, non aliud est, quàm cichoriam sylvestre, idque capite de endiuiua, & si quidam huius locobieracium accipiant: addit scariolam, verborum Serapionis immemor, idem quum sit quod endiuiua domestica, ut loquitur, pro qua angustifoliam capiunt nonnulli: cur itaque in dorso spinosam, ab hac differre faciat Cordus, non habet. quid ergo sibi, alijsque caput obtundit Nicolaus simplicium ignarus, quæ ingenij capacitate, quæ varietate, vel eadem bis repetenda, vel tot nomina, tot plantas æquiuoco deceptus, tam stultè sibi ipsi persuasit, & stulticiam suam nostri temporis Medicis, qui literati, ac studijs doctrinisque dediti apparent, tam pueriliter impartitus est: ut non sit officina, non medicus, qui execrabilem nimis abusum non prosequatur, qui hoc in errore non consenserit, qui intyborum species non eementiatur, lactucarum sylvestrium species quasdam, ignotæ facultatis plantas, pro his non vsurpet. additur præterea capillus veneris, pollicrichum, adiantum, tanquam tria hæc distinctæ sint plantæ, ut nomine, ita & re: quum tamen idem sint, ut cap. de adianto. In vsu ergo irrepsit huiusmodi syrupus, & quidem diuturnum: conceditur: quæ pollicetur experimento præstat: utinam tam salubriter, quàm inscite. non repudiandus igitur, non abolendus, crimen est, & vitium: quum hoc fallaci, & periculoso experimento falsi, quod non est esse, aliudque: & sanè diuersum, alterius vicem suggerens, idem præstare, nescio qua temeritate promittere, atque inuulgare audeamus. quum rhabarbarum ipsum sit, à quo pollicita exequi videtur: proinde oblitterandus est, & quæ tam mala insitio hæcenus coaluit, prorsus abscondenda, penitus depopulanda: ut enim res est præclara discendo, ita nec admodum laboriosa didiscendo: & si nostros medicos qui potentum limina ante lucem visitant, qui in honore apud mortalium multos esse videntur, ignorantiam fateri veritatis nouercam, non parum suppuceat, quantum vero vim habeat, quod consuetum est, leges indicant ex Aristotele 2. Metaph. melius tamen languentibus consultum erit, ut huius loco, intybaceum nostrum syrupum substituunt, virtutis mirandæ, ad omnia valentiorum, qui & si ex diuersi generis stirpibus statuantur, id non ab re fit ex Galeno 6. de compos. med. secundum locos cap. 3. quod si pauciora satisfacere dixerint, nec tam longa, operosaque compositione opus esse, non sine industria, atque arte, concinnatum deprehendunt. longa plana que coctura, vna per partium, viciniam & contactum fermentatione.

Cordi lapsus.

Syrupus intybaceus noster.

Recipe intybi satiui vtriusque, intybi erratici, chondrillæ, sonchi, hieracii, comarum absinthii pontici, an. m. ii. lichenis, lentis palustris, lactucæ, eupatorii, scolopendrij, lupulorum, fumarie, florum buglossi, vtriusque nymphæ, violarum, an. m. i. laccæ veræ, granorum vesicariæ, oxyacanthæ, passiarum maiorum, myxarum, ficuum pinguium, an. vnc. i. dictamni, bipinellæ, scordii, adianthi vtriusque; tricomanes, cuscutæ, an. m. i. & med. tragacanthæ, drach. vi. rad. apij, fœniculi, asparagi, glycyrrhizæ, rasæ, an. vnc. ii. seminis præoniæ mundi, olusatris, seminis citrij, & oxalidis, an. drach. ii. ferueant arte, in aqua decoctum hordei, rad. graminis, boraginis, buglossi, melissæ, cardui b. seminis caulium, & portulacæ q. f. vel quod præstiterit, in harum duplicis balnei liquore stillatio, vel saltem in alio pari portione, ad tertiæ partis consumptionem, expresso, & colato, adde succi intybi purificati, libr. ii. succi malorum aurentiorum, & limoniorum, an. libr. med. post saccharo sufficienti excoquantur in syrupum, qui aromatizetur santal. citrearum, cort. citrii, caphuræ, & ligni aloes, an. drach. ii.

Fit & cum rhabarbaro ante addita aromata, inter coquendum, ad quamlibet huius libram, immixtis rhabarbari optimi, crassiusculum triti, vnc. ij. cort. citrij, santalorum citrearum, caphuræ, ligni aloes, an. scrup. med. lintheo raro ligatis, & sæpe dum vna effervescent, valenter expressis, ad syrupi densiorem consistentiã, in repositione nodulo, & quidem deuincto, intus relicto. dupliciter itaque paretur, cum rhabarbaro, & sine.

Pestilentibus febribus, ac pulicario morbo, & pesti ipsi inualefcenti statim auxiliatur, morbillos, omneque id genus ad cutim irrumpens potenter extrudit, dispnæ, & deglutiendi difficultati hinc oborienti, tussiculosis, & phroe incipienti saluberrimus, omnium febrium feruorem compefcit, cor ab omni noxia tuetur, ideo eius tremorem, & synopem sanat, venenis resistit, eius, atque hepatis, ac nutritiuorum meatus ab infarctu liberat, ob id cibi appetitum inuitat, ictericis, & cacheticis opitulatur, membra omnia firmat, ideo dysenteria etiam hepaticæ succurrit, ductis alio riuulis, profluuium auertens in alios exitus euocatum, vrinæ suppressæ mirificè succurrit, vesicam purgat, aluum etiam subducit, cum rhabarbaro, & moribundos pueros vermium causa ad vitam reuocat, eos enim stupefacit, atque educit.

Chondrilla:

Condrilla: quam aliqui cichorion, alij serim appellant, ex Dioscoride lib. 2. cap. 125. caulem, flores, & folia habet cichorio similia, verum tenuior tota est, &c. Aliud habetur chondrilla genus, folium ferens oblongum, circumrosim, humi sparsim, caulem succo madentem lacteo, radice tenui, rotunda, leui, vegeta, flauesciente, primum genus in cuius ramusculis gummi mastiches simile inuenitur, flore in quibusdam caeruleo, in alijs candido, rarum est, & si Patavij cacialepre vocari audiuerim, quodque a Matthiolo pingitur non infrequens sit. Secundum tanta est cum agresti cichorio similitudine, ut non raro legentes in campis fallat, folijs tamen est magis incis, & terrae haerentibus, caule pedali, amaro tota sapore, radice rotunda, rusticanis acetarijs promiscue admiscetur, quamvis amarior sit, & est lactis vbertate in radice potissimum, laticula aliquibus vocata, in cultis locis, scrobium aggeribus, & secus vias copiosa, vulgo cichoriastro, Cadraliam omnem ingustabilem esse, & in radice succum lacteum, crassumque habere scribit Theoph. 7. de histor. plant. cap. 11. Gal. 2. de aliment. lactuce similem tradit.

Sonchus: vulgo cicerbita, aut rostrum porcinum, siue crispinum, ex Dioscoride lib. 2. cap. 123. triplex est: quidam sylvestrior, & spinis magis horrens, alter teneritate quadam mollescens, cibus expetitus, anguloso caule, inani, interdum, rubente, folijs in ambitu per intervalla dissectis, flore in lanugine vanescente, in hortorum macerijs, vineisque copiosum. Alter sonchus tenerior, arboris instar, latis constans folijs: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt. Duo prima in vinetis vberima, ruribus viridarijs familiaria, in acetaria nonnunquam accipiuntur, quum praesertim nouo germine teneriores frondescent. à liquore quo fractus caulis eius emanat lacteo, lactucella etiam vocata. Tertium arborefcens non multis est cognitum, alij in candidum, & nigrum, alij edendo, alij non edendo, esse dixerunt. eadem rei diuisione, & significatione.

Hieracium: quibusdam dens leonis, folio sinuatum per lacinias denticulato, plebi nostrae mirasole, ex Dioscoride lib. 3. cap. 61. duplex est: magnū, & parvū, Hieracis caxalepre vtrique, in agrorum semitis, & passim vbiq; in campestribus exuberant: soncho, & cichorio, vsque adeo similia, ut alterum quibusdam sonchites vocetur, vixque ante lutei floris irruptionem distingui, atque ab his secerni valeant. quo ad eius circumferentiam, & extremam partem, in qua caules, & flores sunt, attinet, at statim incisa radix, lacteo succo turget, tam insigni equidem amarore, ut nullis acetarijs indidit consueuerit, cuius delineatio quum Dioscoridis scripturae apertissime respondeat, Fuchsius tamen intybo sylvestri latifolia accommodat, Plinius lib. 20. cap. 7. inter lactucarum sylvestrium genera recenset.

Lens, vel lenticula, semen notissimum: ex Dioscoride lib. 2. cap. 119. aluum cum cortice cocta sistit, vim habet astringendi, qua ex causa aluum cohibet, si detracto antea cortice discoquatur, accurate, primaque aqua inter coquendum effundatur: quippe primum id decoctum ventrem resoluit. Matthiolus huic maxime opponi Galenum asseuerat, quum primo de aliment. facult. ita scriptum reliquerit. Lentium cortex multum astringit, quasi carnea substantia parum consipet, crassi succi, ac terrei: quo circa si quis in aqua ipsas coxerit, & deinde aquam sale, aut garo, aut cum ipsis oleo condicens sumpserit, potus his aluum deiciet: at ex his decoctis lentibus, ad eum modum quem retulimus, lens apparatus, facultatem habet succo contrariam, &c. hac igitur in re quantum hebescat, alioqui praclarus stirpium expensor Matthiolus, inter hos dissidium coniectans, hinc luce clarius colligi potest, quod & si Dioscorides asseruerit lentem cum cortice coctam aluum sistere, ut etiam Plinius lib. 22. cap. ultimo, non tamen eo detracto solvere absolute, sed prima aqua effusa, in qua vis subductoria ex medutulo remansit, ventrem etiam suppressere. quasi dicat, lentem cum cortice, & sine consipare quidem, verum delibratam etiam suppressere, prima coctionis aqua effusa. qua solutionis vestigio lentium medulle inherenti imbuta est, nec magis cum eo, quam sine cortice, solvere distat. id igitur quum subtraherit, quamvis innuat Galenus, decorticatam astringendi vehementiam amittere, non ob id inter eos vel parvū inest litigium, ut nescio quo spiritu ductus Matthiolus, hos scrupos iniecerit, nodum in scirpo quaeritet, his vixis vberem fructum legentibus parturiat. Ceterum quo iure in prouocantibus ad circumferentiam decoctis, lentes delibratas imponi iubeant Arabici, nondum innotuit, quandoquidem earum decoctum, quod primum est, ablati etiam corticibus, aluum potius moueret, eoque pacto à periferia diuerterent: si verò his admiscerentur, quia vrinam, aluumque detinentes, ea dote reliqua ad extimas partes deferantur, potius suis vestiti corticibus decoquenda essent, quales in his nos semper imponi iussimus, quod si corticem refugiant, ut calidum, ac siccum in primo, auctore Aven Mes. quum ex his quae suppressit frigida, terreaque sit, quae citat calida, ex Galeno aduersus Hippocratis scripturam 5. in 6. de morbis vulgar. commento 33. ex corticata temperata appellari potest.

Mala: quae & poma aurentia, fulgoris auri amula, ideo aurea etiam nuncupata, quibusdam arantia, quod in eum inclinet colore, qui vulgo ranzo dicitur, aut verius ab Arantia oppido Achaiae, ut ex Hermolao 5. sui corollarij cap. 422. & si Matthiolus arantia quasi aurantia, vna expuncta litera, ab aureo colore nomen accepisse existimet: nobis citroni, quasi citrina, vel a citro cuius sint species, cortice amaro, colore in initio viridi, postea in luteum languescente, maturo autem croceato, succo acido, vel dulci, aut acido dulci, notissima sunt: nec minus his limonia, cortice è croceo candicante, succo admodum acido, ut quae lumia, alijs Adami poma, vel cedriata vocantur, herbaceo virentia colore, & pregrandia instar melonum, vel orbiculata, aut oblonga facie turgentia, vel ouali specie turbinata, tam insigni fructuum varietate, forma,

Nō est inter Diosc. & Gal. cōtrouersia, aduersus Mathiolū.

forma, colore, sapore, arbores horum feraces, tam diuersas sibi sortita sunt appellationes, vt quanquam congeneres, & inter se similes sint, distinguere nisi magna difficultate queant: gustus igitur consulendus, vt cap. de pomis: floribus sunt fragrantissimis, vt aqua ex his sionne redolens elicita.

Syrupus mundificans.

R Ecipe succi lupulorum, intybi, singul. libr. ii. succi fumariæ, oxalidis, sing. libr. i. & med. santal. omnium, ligni aloes, an. drach. ii. sacchari albi, clarefacti, libr. x. fiat syrupus arte.

In heterogeneis humoribus, syncopalibusque febribus, nobis mirificus.

Syrupus ex lupulis, etiam cum aceto passarum, aliàs passulato.

R Ecipe succi lupulorum, libr. ij. succi fumariæ, libr. i. purificentur, & cum libr. iij. sacchari, fiat syrupus. his si addantur aceti ex passis, vnc. viij. & ad consistentiam coquatur, erit syrupus de lup. cum aceto ex passis.

Refrigerat, & collectionum impetus lenit, bilem regio morbo laborantibus detrahit, pituitam in aqua intercute exigit per aluum.

Acetum ex passis.

R Ecipe aceti non acerrimi, libr. ii. passarum, unc. xvi. ferueant simul ad tertie partis aceti consumptionem, colentur, fiatque valida passarum expressio, iterum postea tundantur, rursusque exprimantur: tunc acetum ad vsus seruandum: alij passas aceto eas cooperiente infundunt, horis vigintiquatuor, postea aliquantisper feruefaciunt, colo transmittunt, acetum exprimunt.

Acetum rosaceum.

R Ecipe aceti acerrimi, libr. i. ros. recentium exunguatarum, vnc. viij. uel siccarum, unc. i. tufas, & lintheolo deligatas demergito, & post tres menses defecatum acetum recondito: si more uini rhodites Dioscoridis, libr. 5. parare libeat: prior tamen modus aceto per mensem insolato, rosas postea eiectionis vltimior est, eodem propè modo parari possunt ex floribus rosmarini, saluæ, & similibus, & aceti scillitici typum imitantur.

Syrupus è Zephis, officinis de iuiubis.

R Ecipe zephia sexaginta, alias centum, uiolarum, seminis maluæ, an. drach. v. aliàs vnc. v. adianthi, glycyrrhiæ, hordei mundi, an. vnc. i. seminis coroneorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthæ, an. drach. iij. coque cum aquæ fontanæ libr. vi. aliàs iiii. & sacchari libr. ii. in syrupum. Raucitati, tussi, pleuritidi, confert.

Manardi mentem non acceperunt Franciscani patres illum redarguentes, quod aquæ libr. centum sumendas esse indicauerit, quum enim scribat legendum esse numero centum, se iuiubas intelligere facile ostendit, hinc Fratres illi Venerandi, ignorantia suæ notas, ac vestigia, multis in locis relinquere voluerunt. Quidam semina maluæ, coroneorum & tragacanthum, nodulo ligata, clarificato syrupo immitunt.

Monachi falsò Manardū accusant.

Syrupus è glycyrrhiçā, aliàs de liquiritia.

R Ecipe glycyrrhiæ, unc. ii. adianthi, unc. i. hyssopi siccæ, vnc. med. horis vigintiquatuor macera aquæ libr. iiii. coque ad dimidias, expressum perco-

s que

Radius Quartus

que cum mellis, sacchari, penidiorum, añ. unc. viii. aquæ ros. unc. vi. fiat syrupus. sunt qui non iniuria succum accipiant, vt cap. de succis medicatis. Præpositus legit drach. v.

Tussum antiquam iuuat, thoracem, & pulmonem expurgat.

Syrupus adianthinus, aliàs de capillo vener.

Recipe glycyrrhizæ, vnc. ii. adianthi, vnc. v. tempera aquæ fontis libr. iiii. horis vigintiquatuor coque, ad dimidias, expressum percoque cum mellis clarificari, penidiorum, aquæ adianthi, añ. vnc. viii. ad formam syrupi. sunt qui penidia relinquunt, ex saccharo parantes.

Ad thoracis affectus calidos, & viscerum obstructions.

Syrupus hyssopi.

Recipe hyssopi mediocriter sicci, rad. apii, fœniculi, petroselini, glycyrrhizæ, añ. drach. x. hordei mundi, vnc. med. feminis maluæ, & cotoneorum, tragacanthæ, an. drach. iii. adianthi, drach. vi. zezipha, myxa, an. xxx. vuarum passarum purgatarum, vnc. i. & med. ficus ficcas, dactylos pingues, an. x. decoque in sufficiente aqua, & cum penidiarum albarum, libr. ii. fiat syrupus. Præpositus passarum vnc. ii. & med. legit. aquæ libr. viii. ad quinque ablumptionem capiunt, & petroselinum remouent quidam.

Asthma, tussum, dolorem thoracis, & hypochondriorum iuuat.

Syrupus prassij.

Recipe prassii, vnc. ii. hyssopi, adianthi, an. drach. vi. glycyrrhizæ, vnc. i. calaminthes, anisi, rad. apii, fœniculi, an. drach. v. iridis, feminis maluæ, & fœnugræci, an. drach. iii. feminis lini, & cotoneorum, an. drach. ii. vuarum passarum purgatarum, vnc. v. ficus passas, quindecim, coque in aqua sufficiente, post cum mellis, & penidiarum, an. libr. ii. fiat syrupus.

Thoracem, & pulmones expurgat pituita crassa, lenta, putri, & ab ea asthmata, antiquæ tussum prodest, quales affectus senibus, & natura frigidis sunt frequentes.

Glycyrrhizam omisit Præpositus, nec legitur in quibusdam Mes. exemplaribus: Syluius, ac Cordus, substituerunt, legunt que capillorum ven. hyssopi, an. drach. vi. alij verò, an. vnc. i. Cordus autem manichus, passarum, vnc. ii. tantum enumerat. Præpositus penidiorum, libr. i. nunc in aquæ libr. x. ad dimidium vsque excoquunt.

Syrupus ex testudinibus.

Recipe tres testudines ætatis mediæ viuentes, laua aqua subferuenti, deinde in aqua fontis percoque, ad tabularum separationem, quibus abiectis carnes à fordibus mundato, mortario diligenter contere, ac iterum eadem aqua cum infra scriptis coque: accipe succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, feminis papaueris albi, lactuæ, portulacæ, & maluarum, feminum cucurbitæ, cucumeris, melonis, anguriæ, feminis cydoniorum, & gossipii, an. drach. vi. passarum dulcium exacinatorum, myxorum, zeziphorum, oxyacanthæ, an. vnc. med. antispodii, drach. iii. ros. uiolarum, hordei, adianthi, florum boraginis, buglossi, an. m. ii. bulliant ad tertiæ partis consumptionem, post cola, & cum libr. quatuor sacchari, fiat syrupus.

Phthisicis, hæcticis, empycis, & diutino morbo extenuatis, atque marcescentibus, confestim succurrit, tussiculosis, ac dispnœicis summo est remedio.

Testudines

Testudines: ex Plinio, lib. 32. cap. 4. aliæ terrestres, marinæ, lutariæ, quæ in dulci aqua viuunt, quæ ex tertio sunt genere, in cæno, & paludibus vitam degentes, latitudinem in dorso pectori similem, nec conuexo incurua calyce, ingrata visu. ab Indico mari tantæ magnitudinis testudines emitti narrat, lib. 9. cap. 10. ut singularum superficie habitabiles casas integant, atque inter insulas rubri præcipue maris, his nagent cymbis. Trogloditas cornigeras habere, &c. nobis notissima quadrupeda sunt, & duum generum, quædam enim nemorales, aliæ marinæ vocantur, albo cortice, & nigris quibusdam signis vermiculatæ, at hæc ex mari non sunt, sed ex maritimis nemoribus, & sabulosis, quum vere maritimæ pedibus constet ad ambulandum ineptis, in modum alarum ad natandum idoneis, at ex nostris nemoribus, atque aquis, nigre produciuntur. quo autem iudicio, vel potius dementia, fluuiales caneros, testudines etiam dici scribat Amathus, cap. de cancro, cæci ipsi diiudicent, & si in hæticis, & lenta febre laborantibus, summopere commendentur, nam sic ranæ, & cochleæ, inter cancrorum genera reponerentur.

Syrupus ex succo scabiosæ.

Recipe succi scabiosæ purificati, libr. i. aquæ decoct. hordei, adianthi, an. quantum sufficit, sacchari, libr. ii. prædictis solue, hisque infunde pulueris coralliorum rubrorum, lintheo raro ligatæ, drach. iii. fiat syrupus.

Tussiculosis, pleureticis, empycis, thoracis abscessu laborantibus subuenit.

Scabiosa veteribus indicta, in pratis, & campestribus, affatim abundans, folio eruce carnosio, hirsuto, scaule tenui, rotundo, cubitalis altitudinis, floribus è cæruleo rubescentibus, & ex cæsis albicantibus, speciosis, & diuturnis, globo pimpinellæ amulo, at foliolis quibusdam eius ambitum exornantibus, amariu-scula, Maio, & Iunio, ad Octobrem usque florescit, scabiei, salis humoribus, omnibusque cutaneis affectibus inferto vnguentis succo, vel etiam epoto, miro esse remedio creditur, Urbani Pontificis carminibus, eo profecto indignis illustrata, thoracis excrementa repurgare, eius abscessus disrumpere, & carbunculis illita trium horarum spatio illos aperire, atque abolere existimatur. hanc verò non psoam Aetij, Syluij experimento credimus esse scabem: vel phleom, ex Theophrasto, Dioscoride, Plinio, facile inuicem colatam discernent, quin etiam ex Gale. 1. de antidot. cap. 3. herba quædam fruticosa, calida, & acris valde, parum redolens scribitur, quam modo colymbadem, alijs scabem appellant, ad præseruandum vina aptissimam. Est & pseudoscabiosa, legitime adeo persimilis, & iisdem locis agnascens, ut primo intuitu peritissimos etiam herbarios fallat, verum crassior tota est, nec amarescit, non adeo hirsuta, globum quoque fert squarosum, & baptiseculæ amulum, & si crassius, hinc scabiosæ multas species ostendit Fuchsius. at si mihi quando natare vix didici, tutius dicam pedibus ingredi, & contractis velis iuxta litora potius navigare, quam procul ab oris ubi stupidi nescioqui, naufragium passi sunt, agitari, arduam in Gal. controuersiam iminenti, nauiculæ tempestatem, ac scopulum, facili transigam cursu, non Matthiolum imitabor, rixas, litesque anhelantem, ubi verò digladiandum sit, ne diu in arena procumbentem. Nempe cataphraëtus hic, quasi inuictus Eques vel armis omnibus spoliatus, vel pedes, plumbeis pilulis, imani eo sclopo priuatus, cuius boatu omnibus metum incutiebat, Cælum solumque perterrefacere videbatur, huiusmodi nodum sedulo elusit, quum scabem ex Dioscoride astriccoriam, ex Galeno 8. simpl. mordacitatis omnino expertem annotauerit, nec locum illi subterfugisse crediderim, 1. de antid. 3. ubi scabem calidam, & acrem valde, parumper redolentem, incolis colymbadem, tanquam innatantem, & quæ insulis fluitantibus pronenit, ex Theophrasto, 4. de histor. plant. cap. 11. si illa phleom sit, quibusdam vocata, ut ex Plinio elici videtur, lib. 21. cap. 11. ut etià 22. cap. 11. ut certò sibi alijsque persuadet Matthiolum, quamquam scabem in fruticum genere, nomine à phleo distinguere videatur, Theophrastus primo de histor. plant. cap. 16. quæque ea sit, mihi, ut simplicarijs quibusque haud dubie incompertum, quumque miro eruditionis prouentu, plerisque locis mira ac illustria ingenia exoriatur, res est in apertam planitiem, nullo patrocinio communita, nullis fulcris stabilita, periculis quibusque exposita, nisi ascripticium Galeno fateantur. uti amuere iuis ad nos literis quandoque visus est, summi ingenij, consumatæque doctrine, Bartholomæus Baylletus, Eporediensis Medicus.

Nō constat
Galenus.

Syrupus ex scolopendrio.

Recipe scolopendrii, phillitidis, intybi satiui vtriusque, lychenis, absinthii, añ. m. med. cuscute, drach. i. quatuor seminum frig. maiorum, florum buglossi, boraginis, añ. m. i. adianthi, rad. fœniculi, petroselini, rusci, añ. m. med. saccharo fiat syrupus arte, hoc puluere aromatizetur. Accipe folii spicæ nardi, lactæ, cal. aromaticæ, añ. drach. ii. ligentur panno lineo, ferueant in syrupo, ad vsus.

S 2 Licnosis

Lienosis febricitantibus, non signiter opitulatur.

Phyllitis: falso scolopendria, ut eo in capite manifestum, usque adeo Dioscoridis in delineanda phyllitide notis respondet, ut vulgarem linguam ceruinam proculdubio representet, quae sanè & phrigitis quibusdam vocatur, quod ad turrii radices nascatur, quibusdam acanlos, quasi nullo unquam prolato caule foliosus enim cespes est, potiusquam planta, contra hyemis gelicidia contumax: alijs sylvestris rumex, ab eius similitudine. hanc tamen Leoniceus, Manardus, Ruellius, Fuchsius, hemionitim existimant. ideo in aciem reuocandi sunt, ut luculenter appareat, vtra istorum sit. Matthiolus phyllitim esse talibus contendit, quod frequentius in humectis, opacisque locis propagetur, folijs rumicis amulis, magis virentibus, maioribus, longioribus, rectis, anteriore parte lenibus, à tergo autem penfiles quasi vermiculos praesferentibus: praeterea gustu acerba quam sit, caule, flore, & semine careat, ideo falli praedictos authores: quoniam & si hemionitis, caule, flore, & semine pariter vidua sit, est tamen folio dracunculi, hederaceo sanè ex Dioscoride, quamuis Lüne modo incuruo, radicibus cohaeret multis, tenuibus, non facile in phyllitide compertis, non eminentijs per interualla signatis, linguae ceruinae instar, non in petrosis tantum nasci dicta, ut hemionitis: & quamuis huius phyllitidis plures sit videre plantas, contra Dioscoridis sententiam, quinquaginta folijs, quos ille sex, aut septem assignauit: attamen ex tracto è terra linguae ceruinae cespere, foliorum multitudinem, à numerosis radicibus, non ab una tantum provenire, sed à quamplurimis se simul tangentibus, ut una ab altera diduci valeat haec tela, haec Matthioli arma, papyracea inquam, quibus se opponit, non ignem, non incudem sustinentia. Quippe hemionitis in petrosis nasci traditur, nec in his dumtaxat, ut adiecit Matthiolus, sed in petrosis simpliciter, quibus ut plurimum familiaris existit, nec ob id aufertur, quin umbrosis, atque humentibus locis exiliat, qualia montuosa altera ex parte esse consuevere, (haec autem verba conticuit Latine, ut praecedentia quodam,) non secus atque in Perguli Ticinensis leporario fonticulo, iuxta illius parietes, magna copia à nobis saepe annotata est, veluti quoque in radice Crepacoriani montis, ad leuam Saxerae fluminis, apud opacas quasdam scatebras, legitima hemionitis, nullis prorsus reclamantibus indicijs, diligenter inspecta est. quum praesertim non minore admiratione tracti, quam alias, id etiam meminissimus, ubi cum Ticinensi herbario euagaremur, tunc quoque propinquos huiusmodi cespites, alios tergo exiles veluti vermiculos ostendentes, alios utpotè minus adultos, nihil in auexa parte continere, quosdam Lunae crescentis modo falcatos, alios folijs rigentibus, atque in altum tendentibus, cuius rei rationem ita reddidit, sibi saepius exploratum, iuniorum linguam ceruinam, vno anno absque lirata appendice à tergo visam, sequenti autem cum ea, quandoque verò vix pululantem, in posteriori parte pensilibus veluti vermiculis lituratum: ut hinc quandoque coniecerim, his vtrisque à Dioscoride visis, ea in re tantum differre, ideo vnam phyllitim, alteram hemionitim appellasse, reliquis omnibus ne paruo quidem intra se discrimine, vtraque enim caule, semine, & flore carere scribitur, vtraque gustu acerba, multis, & tenuibus radicibus, praesertim iam vegeta, cuius folia nunc recta, saepe etià curua, palam conspiciuntur, in vetustiori praesertim, vtraque folio rumicis: & quamuis hemionitis dracunculi folijs comparatur, quae quidem hederacea esse scribit Matthiolus, ut hinc diuersa esse contendat, quam sit sibi aperte contrarius, ni forte suis met scriptis fidem non esse adhibendam putet, manifeste innotescit. Quippe cap. de dracunculo maiori, ut etiam in commento, fatetur maiorem dracunculum folio rumicis esse: quum igitur Dioscorides folio dracunculi simpliciter comparauerit, cur potius hederaceum, quam rumici simile deducat, non habet. praeterea Ruellius 2. de natura stirpium, cap. 96. foliorum suspensionem excusit, ut cap. de aro dictum est: quod si vulgaris linguae ceruinae indicia, ad phyllitim, magis quam ad hemionitim accedere protulisset, ut flagitio, ita laude dignus existimaretur. lingua itaque ceruina, hemionitidis succedaneum fiat, quum praesertim diutissimo experimento ad lienis affectus comprobata sit: nec ideo huic nostrae opinioni obstitit Matthiolus Latine loquens, quod veram hemionitim prope rom. anum amphitheatrum nasci scripserit, atque à publici Patanini hori Praefecto sibi transmissam effigiem, eleganti pictura figurasse, ea enim liturata visitur, quam notam, ut neque in phyllitide, nusquam silentio praeterisset Dioscorides. Ceterum ut Matthioli diligentia, aut verius non ferenda negligentia, seu maius in molesta voluntas reprimatur, quum in hemionitidis commento, suum olim in Plinium recognouisset errorem, & si vulgari idiomate alteram tantum ramis byssopi attigisset, ex lib. 15. cap. 5. commento capitis de Teucro, ne morbosam animi petulantiam dissimularet, impudico nimis, nimisque lubrico lapsu, veretur ne Plinius aberrauerit, scribens. asplenon, sint qui hemionion vocent, quoniam quod sciat asplenon nusquam hemionion appellari asseruerit Dioscorides, quae est igitur Matthioli memoria, per quem subita haec obliuio retegetur, quum cap. de aspleno, hemionitim praecedente talia in Dioscoride legerit. Asplenon: aliqui scolopendrium vocant, alij splenion, alij hemionion. Quare minime mirandum est, si quandoque bonus dormitauerit Matthiolus, & si turpe sit oculatissimo viro praesertim in re tam perspicua, aciem defuisse.

Hemionitis.

Matthioli opinio comprobata.

Plinii tutela.

Matthioli lapsus.

Syrupus Nymphae, Barbaris de Nenuphare.

Recipe florum nymphae, vnc. ii. tussilaginis, psyllij integri, oxalidis, rad. feniculi

fœniculi, ann. vnc. i. quatuor seminum frigidum maiorum, an. vnc. med. quatuor seminum frig. minorum, ann. drach. ii. ferueant in aqua hordei sufficienti, cui addantur sacchari, libr. i. aceti albi, & vini granati ann. vnc. ii. aromatizetur santalorum citrearum, antispodii, ann. drach. i. spicæ nardi, scrup. med. alijs drach. med.

Refrigerat, ob id hepatis intemperiei calidæ, atque in tertianis, & ardentibus competit.

T Silago Latinis, *Σίχιον* Græcè, vel *chameleuce*, ex Myrepso, officinis *sarfara*, siue *ungula caballina*, ex Dioscoride libro 3. capite 107. folia fert maiuscula quàm hedera, sex, aut septem, à radice, &c. radix tenuis est, non superuacua. quoniam illi vsunt tribut, vel negativa legenda est, vel id verbum in textu delendum, res quoque à Matthiolo animaduersa, & si Italica loquens, se aliter, ac perperam sensisse fortassis ignorauerit: in humentibus, amœnisque locis, non raro scaturit: apud nos in nymphæe specie quibusdam posita, & ideo suo vocabulo *nenuphar* terrestris vocitata. Duo eius genera scribit Plinius, lib. 26. cap. 6. at sine caule, & floribus, id quod & si non sit, his tamen fugacissimis creditur, vt enatis vigor, & longissima mora, sit biduum, quod postridie pene contabescat, fronde sola virescens iccirco. eorum tam subitam iacturam non animaduertentes illusi sine caule, & flore, nasci memoriæ prodidere. Flores Februario vidimus tametsi Aprilique colligantur: ab hoc enim tempore marcescunt, folia, & radix, vltra Aestatem durant. nos cum flore ad mensē, in horto nostro obseruauimus, præter aliorum opinionem. *chameleuce* autem de qua Dioscorides libro 4. ex Plinio libro 24. capite 25. folijs est *laricis*. Anguillarius autem nescio unde folijs *populeis* expiscatus sit.

Syrupus lychenis, officinis de hepatica.

R Ecipe lychenis, lentis palustris, an. m. i. florum cucurbitæ, violarum, ros. singul. vnc. i. scœnanthi, drach. i. sacchari, libr. i. irroretur vini granat. vnc. quatuor, aromatizetur santalorum citrearum, & antispodii, ann. drach. i. Idem pollet quod prior.

Syrupus ex portulaca.

R Ecipe seminum portulacæ tritorum, lib. i. horis vigintiquatuor macera, in succi intybi, cocti, & purgati, libr. iiii. igne lento coque ad dimidias, & tunc cum sacchari libr. ii. percoque in syrupum. additur interdum aceti, libr. i. vel succi granat. acidorum, lib. i. & med.

Refrigerat, ob id suum, febrem, ardorem ventriculi, & hepatis intemperiem calidam corrigit.

Oxysacchar Myrepsi.

R Ecipe sacchari albi, libr. i. succi malorum puniceorum, acidorum, vnc. viij. aceti, vnc. iiii. coque lento igne ad syrupi consistentiam.

Digerit bilem phlegmati mixtam, ventrem, & præcordia grauantiâ, & quibus tertianæ duplices, atque erraticæ, & quæ duplis quarranis similes exoriuntur, ex his etiam succedentem vomitum, & nauseam sæpe continuit.

Vsitatissimum est, quanquam ex Actuario capiat aceti, libr. i. sacchari, libr. ij. tantum, vino granatorum non admixto. Est & aliud oxysaccharum Rhazes, in pestem, lib. de Pestilentia, cap. 5.

Oxysacchar compositum.

R Ecipe adianthi, phyllitidis, scolopendrij, tricomanes, lichenis, violarum, rad. fœniculi, rusci, asparagi, graminis, ann. libr. i. hæc vino granat. acidorum triduo macerato, quarto die aliquantulum ferueant, cum forti expressione percolato, postremo addito saccharo sufficienti, ad iustam crassitiem coquito.

Diurnis febribus ex sanguine, iecinoris calori, & lienis obstructioni prodest, corporisq; calorem mulcet.

Est & oxysacchar è radicibus Actuarij, quo quæ præstantior sit acetatus compositus, ideo prætermittitur.

Radius Quartus

Syrupus è papauere simplex.

R Ecipe capitum papaueris albi, & nigri, an. drach. lx. coque in libr. quatuor aquæ pluuiæ, ad duarum libr. consumptionem aliis ad libr. i. & med. & runc coquantur cum sacchari albi, & penidiarum, an. unc. quatuor, aliis an. unc. vi. ubi potissimum diu asseruetur.

Ad catharrum, & tusim causam insomnii, ad vomitum sanguineum, addi potest ex Auicenna, 5. can. tract. 6. acaciæ, croci, myrrhæ, balauftiarum, hypocistidos, an. drach. i.

Terminus coctionis in recentibus præsertim capitibus, ex quibus potissimum parari debent, nimium longus videtur, quum sufficiat donec flaccescant, vt in Diacodio fit, ideo ad vnius libræ, vel sesquilibræ consumptionem in iulepi formam aliquibus paratur.

Syrupus è papauere compositus.

R Ecipe papaueris albi, & rubri, aliis nigri, añ. drach. l. aliàs xxx. adianthi, drach. xv. glycyrrhizæ, drach. v. zezipha, xxx. seminis lactucæ. unc. v. seminis maluæ & cotoneorum, añ. drach. vi. coque in libr. iiii. uel quinque aquæ, ad dimidii consumptionem, colatum cum sacchari, penidiorum, an. unc. viii. in syrupum percoque.

Ad tusim siccam, phthisim, catharrum insomniæ causam, competunt, etiam huiusmodi syrup. ventris lubricitati, & dyssenteriz, post totius corporis euacuationem, aut quia somno conciliato, materias coquunt, quæ defluxus firmant; aut quia calidam siccamque intestinorum discrasiam, ab acris materiæ destillatione obtundunt.

Aqua mulsa: siue melicratum.

R Ecipe mellis optimi, libr. i. aquæ fontanæ, libr. viii. in uase lapideo, uel uitreato, igne lento coque, & continenter despumato, deinde panno denso cola, quod si mox per se bibendum est, aquosius fiat: idest ex unc. i. mellis atque interdum dimidia, pro libra una aquæ.

Larga enim coctione crassatum, vt iulepus, diu quidem seruetur, sed in partes remotas egre penetrat, in bilemque ob multam dulcedinem facile vertitur, & ob id sitim auget, nisi largiore aqua mixta dissoluatur, & insipidum aquæ modo videatur: alias quoque facultates coctio varia illi acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluum subducit, minus nutrit: largius verò coctum inflationes dissipat, magis nutrit, minus deiecit. Cruda vtuntur hi, quibus alui deiectionem moliri, aut vomitionem ciere libeat, quemadmodum & in his qui venenatum aliquod hauserunt, ex oleo præbetur, octuplæ aquæ portioni mel admiscunt Græci serè omnes, incoquunt, donec spumare desinant, egestam spumam cominus auferentes. Dioscorides quem Auicenna imitatur, lib. 5. tract. 6. duas aquæ partes ad vnâ mellis admiscunt quibusdam hydromelli vocatur, quod iam paratum, repositumque est, nec desunt qui inter hydromellitis genera enumerent, quod à melle elutis aqua fauis confici soleat, & apomelli nominent. hoc tamen meracius fieri conuenit, aliqui etiam decoquunt, quod in egrotantibus improbat, propter ceram, quam plurimam obtinet: addunt mulsæ nonnulli aromata, zingiber, crocum, cinnamomum, macim, & similia: alij galliam moschatam, lignum aloes, & huiusmodi. Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, fermenti in his dissoluti vnc. i. alias vnc. iij. in singulis libris aquæ mellitæ, vase ligneo excipe, relicto trium digitorum spatio vacuo, in quod dum musti modo feruebit, recipiatur: vbi feruere desierit, obturato vase modo vini doliorum, tertio post mense fit potabile: huic quoque immitti possunt aromata panno lineo ligata: vel ex lupulorum floribus, & vini purgamento, Medonem, Lituanis, ac Polonis, familiarem parabimus: & si aliter Zitum, idest Ceruissiam, aut Curmi, birra vocatam, diuersimodè conficiant.

Apomelli

Medo.

Zitum.

Curmi.

Magnarum est virium ex maiorum nostrorum sententia, siquidem sitim sedat, imbecillis, & animo exilibus, & iis qui immodico sudore digeruntur, exhibetur: affectus frigidos præsertim cerebri, & nervorum, & iuncturarum iuuat, loco vini potum, tusientibus, pulmonariis auxiliatur, tusim humidam, puris & pituitæ crassæ, & lentæ, expectorationem promouet, lauat, terget, & purgat intestina, viscera, meatus vrinarios, ob id colicis prodest, & aluum subducit, calculum in viis vrinæ gigni prohibet.

Vinum

*Vinum mulsum, aliàs melicratum conditum,**GRÆCIS οινούμειν.*

R Ecipe uini antiqui boni, libr. x. mellis electi, spumati, libr. ii. fac ut in aqua mulsa, addendo cinnamomi electi, drach. v. spicæ nardi, drach. i. caryophyllorum, zingiberis, ligni, aloes, macis an. unc. med. cardamomi, drach. ii. alias iii. croci, drach. i. & med. tere negligenter, cola panno raro, aromatiza moschi, scrup. i. alias drach. iii.

Intemperiem frigidam ventriculi, hepatis sanat, flatus in eis, & hypochondriis dissipat, oris odorem, cutis colorem commendat.

Vinis huiusmodi conditis petroselino, vel betonica, & sarxiphago, spica nardi, aut rutæ, piperisque exiguo adiectis, utitur Galenus, 5. de tuenda sa. cap. 5. Hodie non ad frigidos affectus, sed ad gustus gratiam, magna aromatum miscella, in Natalis Christiani festis, ex nigris condita, Hippocratica vina appellantur, ex albo stellaria, quasi Hippocrate inuentore digna, vel saporis præstantia, stellis, & numinibus grata. sunt & variae vinorum conditurae ex Actuario, alijsque facticia, Græcis propomata.

Pernicaces quidam Grammatici, atque græcarum literarum ignarus quidam Medicus mecum contendere ausi sunt, mulsum per se, vinum melle conditum significare, ex Martiali, ac Plinio lib. 22. cap. 24. idemque quod οινούμειν, quod Latini interpretes quidam mulsum exposuere, perperam tamen, quum græca dictio, vinū mulsum, & adiectæ rei condituram designet, ut aquam mulsam, hydromel, quum etiam Iulianus ait, vini appellatione, mulsum non contineri, anomelli contineri, idque distinguere Galenus 2. ad Clau. cap. 8. quum sinus vino solo, aliquando vino mulso abluit syluius etiam cap. de agarico vinum mulsum appellat.

*Oxymel, siue acetum mulsum, ex Galeno 4.**de tuend. sa. cap. 6.*

R Ecipe aceti partem unam, mellis duplum, aquæ quadruplum, ad tertiam partem, vel etiam quartam coque, spuma interim detracta: vel melli super carbones spumato, aceti tantum conijcies, unde gustanti nec acidum nimis, nec dulcē videatur, ac denuo super pruna coques, quoad unitæ amborum qualitates sint, nec appareat gustanti acetum adhuc crudum, hinc ab igne depōnatur, quumque uti voles, aquam ei miscebis, ita nimirum temperans ut vinum, sed quum una omnibus mensura non placeat, quia hi acetosius, illi mellicius magis amant, pro cuiusque gustu misceantur: si verò vnicum ut in officinis parandum sit, diutiusque seruandum, ex Mef. fieri consuevit? cum mellis partibus duabus, aceti parte vna, aquæ quatuor, exigua sanè aquæ quantitate, quum ex Galeno, ad libr. i. mellis, sint aquæ quatuor, nec tam facile pernitent sentit, ut indiscrète ex Syluiο: si verò valentius vis, misce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo aucto, vel minuto aceto, ut in syrupo acetato dictum est. imbecillius tamen parandum est, cui medicus acetum addere occasione urgente possit. id syrupum acetosum Galenus vocat Auicenna, libro quinto, tracta. 6. Aetius ex Galeno, Tetrabiblo tertio sermone primo, capite 24. melli despumato dimidia mensura, acetum affundit coquit, ne gustantibus aceti acor appareat: ad eos vero qui aceti multitudinem auersantur, ita parat: ex aceti parte una, mellis despumati duabus, aquæ quatuor: fortius fit tantum aceti, quantum mellis conijciendo, absque aqua apparando, & quamuis à uertice ad calcem Galenum luculenter exponat, melli tamen spumato aquam addit. potest in Principum gratiam, vino simillimum albo, gustu iucundissimū, hoc pacto confici.

A Ccipe aquæ, libr. x. mellis albi, libr. ii. Ieni igne spumam auferto. ut fit clarius, aceti albi, libr. iij. incoque, coctum ubi est, in singulas libras iniice, ad odoris, & saporis gratiam, cinnamomi vulgaris, drach. ii. post

s 4 alb.

Clarifica-
re quid sit.

alb. ouorum aqua frigida concussis, donec spumam emittant, ijs adhuc feruenti syrupo aspersis, quum nigricant amotis, multa repetitione sordes eius cogatur, quæ panno lineo dum parumper refrixit, colata omnis secernatur, idque in omnibus quæ clarificari postulant asseruetur, vno albi ouo, ad singulam sacchari, mellisue libram, & si aliter clarescant, purgentur ue succi, atque alia, vel residente fæce, panneo ue colo, raro, denso ue, variis, scopis.

Oxymel fit ex aqua, aceto, & melle, aqua verò miscetur, vt longa coctione, causa inflationis in oxymellite resoluetur, vt etiam promptius despumeretur, vt denique medicamento huius facultas quædam tertia, horum neutri tanta confurgit, certissima, & efficacissima, ad tenuandum, incidendum, resoluendum humorem crassum, lentum ventriculi, hepatis, præsertim iuncturarum, & in febribus diuturnis, quarum materiam incidit, & coquit. reliqua ex Hippocrate, & Galeno prosequere 3. de vict. rat. in acutis, in lib. de succ. bonit. ac vitio cap. 12. octauo meth. med. cap. 4.

Dioscorides lib. 5. cap. 12. ex aceti heminis quinque, salis marini pondo, mellis minis decem, aquæ sextarijs quinque, suum parat oxymel. hodie mellis partes duas, aquæ quatuor, simul coquant, spuma detracta, addunt aceti partem vnā, sæpe nulla seruata mensura omnia confundunt. Diesnem perperam reddit Cordus.

Oxymel de radicibus, siue compositum.

R Ecipe cort. rad. apij, fœniculi, mundatorum, & incisorum, añ. vnc. ii. seminis apij, fœniculi, anisi, an. vnc. i. macerentur omnia 24. horis, in vase lapideo, aceti libr. x. aquæ libr. xij. syluio xx. coque ad tertiæ partis consumpt. colato adde mellis dimidium, lento igne percoque. nunc fit hoc modo.

R Ecipe rad. apij, fœniculi, an. vnc. iij. rad. petroselini, rusci, asparagi, seminis apij, fœniculi, anisi, singul. vnc. i. coque in libr. sex aquæ, vel q. l. colato adde aceti acerrimi, lib. i. mellis despumati, libr. ii. coquito arte.

Incidit, tenuat, terget, ob id obstructions hepatis, ventriculi, lienis aperit, febres diuturnas à bile crassa, aut pituita iuuat.

Alia est eiusdem componendi ratio ex Actuaria: capit mellis, libr. v. & quinquaginta, aceti lib. xv. anisi, libr. i. croci, sextantem, rad. apij sextantem, radicum fœniculi, libr. i.

Oxymel phlegmagogum.

R Ecipe oxymel prædictum, cui inter coquendum medullæ seminis cnici, lib. i. panno lino raro ligata immerge, & identidem confricetur: potentius vacuabit, si turpeti, vnc. iij. cum zingiberis, vnc. i. & med. nodulo prædicto addatur.

Oxymel nondum excoctum accipiendum est, quo medulla cnici immergi possit, cui vt etiam turpeto pondus addidimus, & si quibusdam in exemplaribus non legatur, quin & dimidium zingiberis, ad turpetum, experimento id suppeditante.

Oxymel melanogogum.

R Ecipe thymi, calaminthes, agarici, buglossi hortensis, & erratici, glycyrrhizæ, añ. vnc. i. polypodii, vnc. iij. chamædryos, chamæpityos, stœchados, spinæ albæ, an. drach. v. vuarum passarum purgatarum, libr. med. macera horis vigintiquatuor aceti albi, succi buglossi, an. libr. ii. & med. aquæ, libr. ii. coque igne lento ad dimidias, cola, cum mellis, libr. iij. percoque, intercoquendum autem, epythymi, vnc. i. ellebori nigri, drach. quatuor & med. nodulo ligata, mersaque sæpe confricetur, alii ellebori, vnc. ii. imponunt, & vehementior fit. anisi, drach. v. addit Præpositus, & cum mellis, lib. ii. effingit.

Est & oxymel nominatum contra melancholicos: aliis aceti multi purgantis mixtura, ex Actuaria.

Oxymel

Oxymel ex calaminthe.

R Ecipe rad. apij, fœniculi, intybi, an. vnc. i. schœnanthi, cary ophyll. lygustici, zingiberis, galangæ, an. drach. ii. feminis apij, fœniculi, anisi, an. drach. vi. calaminthes vulgaris, & montanæ, spicæ, asari, cal. aromaticæ, dauci, mastiches, petroselini, an. vnc. med. coque in aceti, libr. vi. & aquæ libr. vi. ad duarum partium consumptionem, adde mellis despumati, libr. v. Datur ab vnc. i. ad ii.

Calefacit, incidit, terget humores crassos, lentos, putres, ob id in temperiem frigidam ventriculi, & hepatis corrigit, scyrrhum lienis, & aliorum viscerum dissipat, febres diurnas iuuat.

Oxymel ex lygustico.

R Ecipe rad. apij, fœniculi, petroselini, calaminthes, dauci, an. vnc. i. zingiberis feminis lygustici, apij, fœniculi, anisi, cari, eupatorij, asari, absinthij, ann. vnc. med. cary oph. galangæ, an. drach. iii. spicæ nardi, drach. ii. coque in aceti libr. x. ad dimidias, & cum mellis, libr. v. percoque. Fœniculum reliquit Præpositus.

Ad pituitam crassam, lentam, putrem, obstructions hepatis, & splenis aperiendas, urinam mouendam.

Varia oxymellitidis genera prosequere ex Myrepsso. Est & oxymel Iuliani, ex Paulo lib. 7. cap. 5. valde purgatorium, ut ex Alexandro lib. 12. cap. primo.

Acetum scillinum, aliàs squilliticum.

R Ecipe scillæ laminas repurgatas, & concisas, acu lignea, filo sic traice, ut segmenta se mutuo non contingant, suspende in umbra dies quadraginta siccandas, ex ipsis libr. i. in optimi aceti, libr. viii. mergatur vase vitreato, stricti orificij diligenter obturato, octo dies.

Dioscoridi, & Actuário, sub Sole madeat, Mes. quadraginta diebus insolat. Paulus, ac Auicenna, sexaginta. post eum numerum dierum, scilla ex aceto expressa proicitur, ipsum verò acetum defecatum transfunditur, & reponitur. quidam scillæ libram, in aceti sextarios sex demittunt. Auicenna ad heminam scillæ, aceti libr. xviij. superdat. Alij ex Paulo, atque Actuário, tunicis quidem exuunt, sed viridem in acetum pari utriusque mensura, & senis mensibus macerari patiuntur, atque hoc modo maiorem incidendi vim acquirunt. Si verò accelerate cogere, sepelli vas in calido cinere, vel sabulo, non repente, sed paulatim, ut horarum spatio intercedente. Myrepsus scillam integram fermento oblitit, & in cinere calido bene assat, quicumque scillam elixantes, illam postea conterunt, illius proculdubio vires resoluunt, quemadmodum per istud ipsum ex aceto faciunt, pharmacum quidem validum admodum conficiunt, verum nervis non immoxiam ex Gal. in documento Epileptici. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad sescunciam perveniatur: ex Actuário per singulos dies ieiuno forbendum, inter initia modice, processu copiosius, paulatim modo crescente, ad vsque cyathum, quanquam non desunt, qui cyathos duos, & eo amplius exhibeant. Omnia à Dioscoride transumpta.

Humorum lenticias incidit, gingivas humore prægnantes astringit, labantesq; collutum firmat, dentes mobiles sistit, foetentem animam, & graues stomachi halitus emendat, faucium callos sorbru durat, & vocem expedit, sic ut clarior, nitidiorque sonus edatur, prodest affectis stomacho, cibos a gre coquentibus, item comitialibus melancholicis, vertiginosis, mente captis, vulvarum strangulationibus, lienis incremento laborantibus, vitis coxendicum, recolligendis corporibus, & imbecillitati recreandæ, & iacturæ virium refarciundæ convenit. Secundam utique valitudinem, viuidumque colorem præstat, oculorum aciem exacuit, tarditatem aurium instillationeq; purgat, generatim ad omnia perquam laudatur, nisi intestinorum sentiat exulceratio, sed vlu multo emaciari: alia ex Galeno prosequere, tertio de remediis paratu facilibus, ut etiam de vino scillino, de quo Dioscorides quoque lib. 5. cap. 16.

Oxymel scilliticum.

R Ecipe aceti scillitici, libr. ii. mellis despumati, libr. iii. coq; despumando, ut in oxymellite dictum est.

Humores crassos, lentos, auulsi contumaces separat, ob id confert ventriculi, & aliorum viscerum affectibus hos humores sequentibus, ructum acidum sanat, & vesicæ mollificationem, seu urinæ incontinentiam.

Oxymel scilliticum compositum.

Fit ut oxymel compositum de radicibus: sed pro aceto communi, accipit scilliticum. Fit & oxymel scillinum ex Paulo lib. 7. cap. 11. at longa nimis compositione. Est & syrupus accetatus scilliticus Auicenna lib. 5. tract.

5. tract.

Radius Quartus

5. Tract. 6. ubi Alexandrum adumbrare videtur lib. 7. cap. 15. ut etiam Paulus pauculis euarians.

Oxymel scilliticum Democriti.

R Ecipe origani, hyssopi ficci, thymi, lygustici, cardamo. stœchados, an. drach. v. coque in libr. tribus aquæ, ad duarum libr. consumptionem, cum mellis libr. ii. mellis passerum, libr. med. succi bryoniæ, unc. v. aceti scillitici, libr. i. & med. semper despumando.

Epilepsiam, vertiginem, cephalalgiam, hemicraniam, cerebri, & pulmonis obstructionem, ab infarctu impatis, valenter sanat.

Syrupus de mentha.

R Ecipe succi menthæ, libr. i. succi granat. dulcium, & acidorum, ad dimidias cocti, libr. ii. mellis, vel sacchari, libr. quatuor. Fuch. cum Monachis legit libr. i.

Vomiturientes, nauseabundos, singultientes, & coeliacos adiuvat. ex Auicenna lib. 5. Tract. 6. idem enim est.

Syrupus de mentha maior.

R Ecipe succi cotoneorum dulcium, & acidorum, succi granatorum dulcium, acidorum, & acidodulciū, an. libr. i. & med. in quibus horas viginti quatuor macera, menthæ passæ, libr. i. aliis libr. i. & med. rosarum, unc. ii. coque igne lento ad dimidias, cum mellis, uel sacchari, libr. ii. aromatizetur galliæ moscharæ, saltem drach. ii. Præpositus succorum, libr. i. accipit. at uisi horum fiat augmentum, menthæ libr. i. magis competit, quum uerò gallia & iucundum, & præstantiorem reddat, non ammoveatur, ut sentit Deslennius. Maior hic solus in usu est, cum saccharo potissimum, quia iucundior.

Ventriculum frigidum magisquàm superior corroborat, ob id nauseam, vomitū, singultum, & fluore alui sedat.

Syrupus de calaminthe.

R Ecipe calaminthes utriusque, an. unc. ii. lygustici, dauci, schoenanthi, an. drach. v. uuarum passerum purgatarum, libr. med. coque in aquæ libr. vi. ad mediæ partis consumptionem, & cum mellis, libr. ii. fiat syrupus.

Asthma, tussim antiquam, intemperiem viscerum frigidam, & splenicos, & senes iuuat.

Syrupus ex calaminthe alter.

R Ecipe succi calaminthes, & uini odori, añ. libr. quatuor, succi malorum granatorum acidorum, cum sua pulpa interiori, libr. v. coque ad dimidias, biduo, permitte, ut crassum subsideat, & clarum percoquatur in syrupum, cum sacchari, libr. quatuor, aromatizetur drach. ii. galliæ aromaticæ, in uase uitreo bene obstructo, insola dies quadraginta.

Singultum, & vomitum à bile flaua, crassa, aut pituita sedat.

Syrupus absinthij.

R Ecipe absinthij, libr. med. ros. unc. ii. spicæ nardi, drach. iii. uini albi antiqui, boni odori, succi cotoneorū, an. libr. ii. & med. prædicta in his macera horis viginti quatuor, coque igne lento ad dimidias, cum mellis, aut sacchari libr. ii. fiat.

Efficax, & multa experientia probatus, ventriculum, & hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retentricem vim firmat, amborum dolorem sedat, & aliorum viscerum mollificationem iuuat.

Præpositus vini, & succi cotoneorum libr. i. & med. tantum accipit in compositio. Deslennius perexiguam vini quantitatem castigat, & decem vini libras necessarias esse deprehendit, sed si quis æquales portiones succi cydoniorum substituat, valentius astringere: ac si viginti libræ accipiendæ sint, qua admodum aperta labe, nulla ratione excusari posse mihi persuadeo, quum vini, ac succi portio ex Mes. nostris pharmacopæis semper integre satisfecerit.

Deslennius
arguitur.

Fit simplex ex absinthij, drach. centum, in tribus aquæ libr. ad tertiam partem excoctis, manibus fricata co-
lentur & cum mellis, ac vini, an. libr. i. fit syrupus.

Syrupus

Syrupus ex absinthio Actuarij.

R Ecipe seminis absinthii, drach. xx. seminis cuscute, florum uiolarum, glycyrrhizæ, an. drach. x. adianthi, radicis iunci odorati, marubij, seminis fœniculi, anisi, an. drach. v. spicæ indicæ, foliorum eupatorii, corticis, cal. aromaticæ, costi indicis, seminis apii, folii indicis, menthæ fluuiatilis, an. scrup. viii. omnia in unum redacta, & contusa, in aquæ multum calentis libr. viii. macerato, quod ubi diē noctemque sic relictum immanferit, molli coquito igne, dum ex toto dimidium superfit, ac tunc sordibus expurgatis, iterato species, easq; cum aquæ, libr. vi. ad lentum ignem tantisper coquito, dum libræ duæ superfint, quumq; subegeris purgato, & priori repurgato iuri commisceto, & ad ignem reducens, cum tribus sacchari libris, ad consistentiam coquito. portionis modus ex ipso unc.

Pollet aduersus iecinoris, & stomachi imbecillitatem, & incandescens inflammationem, lienis crassitiem extenuat, prodest contra regium morbum calore procreatum, & colicos spiritus causa caloris excitatos, obstru-ctos, infarctos, expedit, flatus discutit, humoresque per urinam pellit.

Est & syrupus absinthij Auicennæ lib. 5. Tract. 6. ab his diuersus, ut alius atque alius, pluribus suum absinthie componit Myrepsus, & si initium acceperit ab Actuario.

Syrupus de eupatorio.

R Ecipe rad apii, fœniculi, intybi, an. unc. ii. glycyrrhizæ, schœnanthi, cuscute, absinthii, ros. an. drach. vi. adianthi, spinæ albæ, & arabicæ, florum, aut rad. buglossi, seminis fœniculi, anisi, eupatorii, an. drach. v. rhabarbari, mastiches, an. drach. iii. spicæ nardi, asari, folii, an. drach. ii. coque in aquæ libr. viii. ad tertiæ partis consumptionem, & cum sacchari libr. iiii. & succi apii, & intybi q. s. fiat syrupus, idest proportionem succorum, ad saccharum seruata, ut in syrupo fumarizæ maiori, uidelicet succorum, an. libr. ii. Verum est uniuersali decreto, normam hanc non esse ponendam: quum præsertim in syrupo bizantino, ad succi libr. iiii. sacchari libr. ii. & med. tantum accipiat. Quo fit ut edocendi sint tabernarii, ubi decoctū succis permiscetur, ut hic, sacchari, & succorum parem mensuram esse debere: ubi autē soli insint succi: ad horū singulā librā, sacchari, unc. xviii. pōderosioris stateræ sufficere

Ventriculum, & hepar roborat, obstructions aperit, calore digerit, ob hæc incipienti hydropi, hypochondri-um dolori, febribus antiquis, ventriculi, & hepatis formam corrumpentibus confert, flatus dissipat, intemperiem frigidam expugnat.

S pina Aegyptia: quibusdam Arabica, suchaa Arabicè, ex Dioscoride lib. 3. cap. 13. natura albæ spinæ similis est, in asperis prouenit. his in regionibus desideratur, Aegypto nimirum, & Asia familiaris: eius defectum supplere potest spina alba, bedeguar vocitata, bis scilicet indita: quæ tamen quæ paucis adhuc in propatulo sit, ut ibidem annotauimus, eius loco secundam simphitum quadantenus substituentes, quid hic in vtriusque, vel alterius sedem subrogari debeat, nondum concinne supponitur. at Galenus in libello de substitutis in præfatione, Aegyptiæ spinæ semine Lysimachia loco utitur, eodem effectu. Lysimachia igitur pro vtriusque suggeri perbelle poterit. hæc verò herbarijs quibusdam corneola, alijs salicaria dicitur: diuim videlicet generum, alterum flore luteo, caule iunco, longo, nodofo, folijs salignis, ut plurimum ternis, gustu valde astringentibus, in pratis humidis, iuxta alueorum margines, pluribus in locis conspicua. alterum flore purpureo, adhuc ignotum, legitimum videlicet: quum planta illa fruticosa, officinis vulgaris, lysimachia vocata, folia tenuia emittens, caule geniculis quibusdam intercepto, quadrato, bicubitali, quam rei herbariæ omnino imperiti, olim pro centaurio maiori ostenderunt, in aquosis locis, flore purpureo ornata, nullam omnino præferat astringentem, ideoque Dioscoridis scriptis refragetur, lib. 4. cap. 3. quanquam inter obiecta Manardi in Leoniceum, lib. 12. Epist. 6. dum omnes animo rationes comprehendere videtur, tergiuersatus, nihil astringentis facultatis meminerit, cuius præstantiæ causa, tot illi dotes impartitus est Dioscorides. Ceterum Ruellius Lysimachiam putat, plantam insectoribus familiarissimam, ab Isatidis, seu Glasti colore, vulgo gualdo, videntem inducens, nostris vianessa, alijs braglia, siue cereta. hunc impudentis mendacij accusat Matthiolus, quoniam caule, & folijs est lini, non salicis, flore croceo, semine ut in genista thecis incluso, in pratis copioso, nulla astringentia, propterea nostro seculo desiderari: tam & si duplicem Lysimachiam depingere videtur Ruellius, quum genuinam primam scripserit, & pellibossā vocatam, nullis dissentientibus notis: alteram verò à rusticis, in pestilenti lue apud Cænomanos expertam, sibi que adductam: ut hoc sit delictum, hæc plena laudis accusatio, & si contra, atque oporteat. folijs non sit salignis, minoribus enim est, at non vsque adeo repugnantibus, quod

Lysima-
chia.

Isatis.

quod

Ruellius à
Matthioli
dente ven
dicatur.

Brafaul^o
inrepat.

quod autem flore sit croceo, quid tum, quod semine sit thecis ocluso, fieri posse non negat Dioscor. quod in pratis exuberet, illa verò in aquosis, & palustribus, rigua etiam prata sunt, quod verò non astringat, tantum abest à veritate ut turpe, nephiasq; sit de huiusmodi re decertare, Matthiolum videlicet oburgare, diligenter si me inquam in Galeni libris versatum, presertim 6. de composi. pharmac. secundum locos, ubi nucum externum corticem detrahit, qualis sit earum succus, & quod egre elui possit ipsarum astringendi vis, pariter huiusce plantae astringentem facillime demonstrans, insciendis in colorem viridem pannis, similiter in profundum par omnem lanarum substantia penetrans, ut fortissimis extersorij egre elui queat. Huc accedit stipercitas quaedam, vix curioso mansi omnibus satis perspecta, ut quo ad hanc non sit recusanda spina alba, atque Aegyptiae loco, praeterea quum Matthioli lapsus ceraforum pedicula imitetur, seque tam excellenti ingenio praeclitum putet, ut non ora, sedes, locus, insula, litus, in quibus diuagatus, omnes omnium terrarum plantas non indagaret, ideo legitimam lysimachiam hoc tempore delitescere scriptis mandauit. Latine autem se illam accepisse à Catone quodam medico fatetur, tametsi luteo flore primam à nobis descriptam, nulliesque collegerimus, non solum in riguis pratis qua itur Palestrium, verum quoque apud eius aquae ductum, simul ac iuxta Pomecium, Montisferacis perpulchrum oppidulum, gustu valde astringentem, flosculis praesertim in cacumine aggestis, atque inter fenum apud nos copiosis, ne verò intentatum aliquod relinquat, unicam esse lysimachiam, non duplicem, in Ruellium inicit: latinus autem mitescit, & hac forte ratione, mutato dialecta, seriem reliquit, una quum sit flore luteo, altera purpureo ex Dioscoride, gemmam ideo monstrante: harum igitur veritas accipitur, vel scilicet lysimachia, aut planta ista infestioribus exposita, sine spina alba Aegyptiae loco, vel harum inopia symphitum alterum: ut abundè appareat, Matthiol. quem praesens aetas adeo suspicit, succedaneum non indicasse, qui autem cnicum sylvestrem alteram, plebi carduam benedictum subrogant, ne pro tritico, lolium metant, utriusque dotesq; conferentes dijudicent. Valeat igitur Brafauli opinio, pro his polypodium, & fabiua reponens, diuersarum sanè virium, quum praeter deobstructionem, imbecillis morbi diuturnitate membris, robur addentia liberantibus ab infarctu merito miscenda sint. An verò spina haec Aegyptia, eadem sit planta, e qua prodit acacia, nonnihil in se continet dubij. Aetius, atque Oribasius, idem esse restantur, nisi quod acacia etiam aliubi, quam in Aegypto nascitur. Matthiolus contra: nulla aliorum mentione facta, hac causa in Ruellium multifariam insurgit, primo sanè quod easdem plantas diuersis capitibus iterare non consuevit Dioscorides, nec herbas arboribus miscere, huiusq; rei diuersitatem, ab eodem capite de acacia facile intelligi, nec Ruellium animaduertisse, Dioscoridem hoc loco, stirpem spinæ albae in vniuersum edocere, non tam ex qua paratur acacia, mirumq; ei videtur quod Plinianæ historiae studiosissimus, id ab eo non didicerit, alteram ab altera separante: quum lib. 24. cap. 12. talia praeulerit. spina Arabica laudes in odorum loco diximus superius, & ipsa spissat, stringitq; destillationes omnes, &c. verbis à Dioscoride cap. proprio de promprij, mox ibidem aperte rem ipsam enucleat, Arabicam alteram subdens spinam, hoc modo. Est & acacia spina, fit in Aegypto, alba, nigraque arbore, item viridi, &c. satis superq; compertum habens, Arabicam spinam longe ab ea acacia differre: praeterea quum Galenus 6. simpl. hac suis inferuerit scriptis. spina Aegyptia, quam Arabicam vocant, similis autem est spinæ albae nostrati, verum facultate ualidius astringente, pariter & desiccante, &c. ex quibus palam elicitur, spinam Aegyptiam non facultate solum, ut vult Ruellius, sed aspectu, spinæ albae emulam esse. haec sunt Matthioli rationes, quae non modo opinione tacita vestrorum animorum, sed etiam perspicua admiratione declarari videntur, prima enim fronte demonstratiue sunt, ut omnes eius farinae consueuerint, quae tamen si ad viuum resercentur, nullo pondere saepe explodenda, à veritate, & ratione desciscere, facile deprehenduntur: quoniam & si lib. 3. Dioscorides, de facultatibus arboris acaciae meminerit, quas primo lib. cap. de acacia praetermiserat, num verisimile fuit, quum de his spinis in tertio sermonem haberet, ne quid intactum relinqueretur de eiusdem radicis dotibus nonnihil inferere, nec ea repetitio vocanda est, quum nihil afferat, quod primo libro de acacia insinuat: sic enim de arboribus quibus viscum innascitur, disputat lib. primo, de ipso autem visco, lib. 3. hinc mirum subit, quomodo ex acaciae capite, tam apertam diuersitatem commonstret, quum potius contrarium appareat, nec suam tueri, aut roborare sententiam possit. Nempe nisi eandem plantam in primo, atq; tertio, existimasset, ne quispiam æquinoco falleretur, quum acaciam ex spinæ Aegyptiae nasci tradat, quod in dubium ponerentur, huius ne, an illius esset, id profectò declarare suum fuisset: at quia idem opinatus est, non huius folia, non truncum, nec reliqua ad id requisita exposuit, tanquam de ea, disertum iam satis esset cap. de acacia. Quo ad secundum, & si inter congeneres herbarum spinas, non inter aculeatas arbores insita videatur, an ita nescius est, adeo ne insignis interpres, in Dioscoride iam diu versatissimus, qui rem exploratam habere non potuerit, qui ignoret Pedacium quandoque de oleribus, nunc de arboribus, seminibus, aut gummi interloqui, praesertim lib. 1. ubi de balsamo, agolochio, hoc gummi, alio arboris ligno, inter olera enumerat, varia permiscens aromata, ut etiam lib. 5. inter metallica cinnabarim & indicum proprijs Matthioli verbis eo in commentario: ut nisi quispiam cum eo cacutiat, vel eadè erroris caligine adumbrari patiatur, tam ridicula in medium proferre nunquam audeat: si quis autem edoceat Plinium pro Ruellio stare, praeterea talia scriptum reliquisse 3. de natura stirpium, cap. 13. Plinius de Arabica spina, & acacia, ut differentium, seorsum tractauit, nonne quasi incredibile quoddam dicere putabitur. Enge nam in echinos soluetur, risum ne mouebit. siquidem Plinius lib. 13. cap. 11. de spina Aegyptia scribens, inquit: nec

nec minus spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, &c. semen in siliquis quo coria perficiuntur gal-
le vice, lib. tandem 24. cap. 12. inquit spine Arabicæ laudes in odorum loco diximus, &c. quum igitur in
odorum loco, ut puta lib. 13. de ea se locutum fateatur, eandem etiam isto in loco intellexisse asseratur opor-
tet, quumq; ibi de spina acaciæ intelligat, de eadem quoque lib. 24. locutum fuisse, necesse est: & quamvis in-
ferat. Est & acaciæ spina, non ob id aliud intellexisse considerandum fuerit nunquam, quam quod acaciæ ex
nigra, & alba Aegypti arbore, solummodo fieri scripserat, lib. 13. hic autem, ut etiam ex viridi, & in Gala-
tia, ex teneerrima, spinosioreque arbore parari quoque instrueret: quum etiam ex Theophrasto 4. de hist. plant.
cap. 5. alijs locis spina candida nascatur, ramis ternis, ex aqua regulos, atque bacculos faciunt, succosa, humo-
ris lactei, fungosq; Herculeæ appellata: ubi tempestius, & copiosior sermo postulabat, ibidem quoq; om-
nes plantas recensuit, ex quibus fit, & optima sanè paratur, quum lib. 13. rem sub nube cõtineat, ut quod eius
semine coria perficiuntur gallæ vice. Quo ad Galeni auctoritatem, ita dicendum crediderim: spinam Aeg-
yptiam ab eo dici spinæ albæ similem, non quidem absolutè, sed hac voce nostrati adiecta: propterea sua spi-
na albæ requirenda esset, hoc est sua in regione proneniens, forte alterius plantæ, ex qua acaciæ aspectu non
disimilis, vel subijciendum: Galeno ignotam extitisse Aegyptiam spinam, ideoq; talem se opinatum fuisse,
quem ex Dioscoride natura albæ spinæ similis, id est facultatibus scribatur: quod si communem utriusque effi-
giem putasset, quo altera ab alterius similitudine secerni posset, plurimuorum simul euitans, id nusquam silentio
inuoluisset: dici etiam potest, Galeni textus corruptela, ubi legi debuisset, similis autem est spinæ albæ nostrati
facultate, verum validius astringente, &c. verbum illud verum, interdictionem, & dictionem intercidisse:
spina ergo Aegyptia, vel Arabica dicta, eadem est, ex qua acaciæ: cuius loco si cuiuspiam morosulo nimis, præ-
dicta fortasse non arriuerint, cortex radices oxyacanthæ communis, non minore efficacia, indi poterit: membra
stipticitate firmans, amarore deobstruens. prædictis itaque mordicus Matthioli dens obstupeſcat, quum Syl-
uium manifeste aberrasse, latine loquens, cap. de acaciæ, tam belle concionatur. siquidè non Dioscoro, non Galeno,
herba est è carduorum genere, verum eadem planta, atque arbor: & si ex his diuersa esse nulla ratione colligat
Sylvius at postquam Isatidis mentio incidit, Indicum etiam vocata: non ignorandum duplicem reperiri, sat-
uam videlicet, folio arnoglossi, & pinguiore, caule bicubito, atque vltiore: hæc verò magno emolumento
adhuc virēs, trusatilibus molis pressa, herbaceo liquore excluso, in massas effingitur tinctioribus vsitatissimas,
ad pannos cæruleo colore imbuendos: alia sylvestris figuræ responderet, nullo insectoribus vsui. Cur Glasii pri-
mū sibi incoquitū asserat Anguillarius, ac si vulgatum Dioscoridis menti non respondeat vix coniectari possum.

Sylvii in
Matthioli
tutela.
Sylvii ha-
lucinarur.
Isatis.

Syrupus fumarie maior.

R Ecipe myrobalanorum cepularum, & citrearum, an. drach. xxx. florum vio-
larum, buglossi, uel boraginis, absinthij, cuscute, an. unc. i. glycyrrhizæ, ros.
unc. med. epithymi, polipodij, an. drach. vii. pruna centum, vuarum passarum pur-
gatarum, libr. med. tamarindorū, cas. extractæ, an. unc. i. coq; arte, in libr. x. aquæ,
ad librarum septem consumptionem, & cum succi fumarie cocti, & purgati, & sac-
chari, an. libr. iii. fiat syrupus.

Ventriculum, & hepar roborat, obstructions aperit, cutis morbos præcipue ab humore falso, vel vsto natos,
ut pforam, lepram, impetiginem curat, ideo in Gallica lue vsitatissimus.

Præpositus præter authoris mentem, omnia myrobalanorum genera accipit: præterea prunorum libr. med.
Myrepsus etiam euariat. Fuch. habet cepul. an. numero xx. cas. fistulæ sing. unc. ij.

Syrupus fumarie minor.

R Ecipe myrobalanorū citrearum, unc. ii. violarū, cuscute, absinthij, an. unc. i.
coque cum libr. vii. aquæ, ad partem tertiam, expressum cum succi fumarie
cocti, & purgati, & sacchari, an. libr. ii. percoque: quidam scammonij, unc. med.
panno lineo raro ligatam, in eo suspendunt, Datur ab unc. i. ad duas. Præpositus
sacchari, libr. ij. & med. accipit. Myrepsus quoque diuertit.

Hepatis obstructionem aperit, ob id icterum sanat, pituitam falsam, & bilem vstam vacuat, præsertim scam-
monij facultate assumpta, proinde pforam, lepram, pruritus, & alia cutis vitia inde orta sanat, & corporis colo-
rem floridum reddit.

Syrupus de epithymo.

R Ecipe epithymi, drach. xx. myrobalanorum citrearum, & indarum, an. drach.
xv. cuscute, fumarie, an. drach. x. thymi, calaminthes, stœchados, buglossi,
glycyrrhizæ, polipodij, agarici, myrobal. empellicarum, & bellericarum, an. drach.

vi. ro-

Radius Quartus

vi. rosarum, seminis fœniculi, anisi, an. drach. ii. & med. pruna xx. vuarum passarum purgatarum, unc. iiii. tamarindornm, unc. ii. & med. coque in x. libris aquæ, ad tres libras, ut dictum est in syrupo fumarix: adde sacchari, libr. iiii. sapæ, libr. ii. fiat syrupus. Præpositus legit cuscutæ, fumarix, an. drach. viii. Fuch. capit aquæ libr. viii.

Atram bilem, & alios humores vltos vacuat, ob id morbos ex his nascentes elephantiam, cancrû, vlcera maligna, fistulosa, psorâ, lepram, acoras præcauet, curatque, propterea in Hispana scabie efficax.

Syrupus de thymo.

R Ecipe comarum thymi, unc. ii. calaminthes, menthæ siccæ, an. drach. v. seminis apij, fœniculi, anisi, dauci, an. unc. med. vuarum passarum purgatarum, unc. iiii. & med. cum mellis, libr. ii. fiat syrupus, aromatizetur drach. ii. galliæ. Præpositus passarum drach. iiii. habet.

Calefacit, incidit, ob id omnē frigidam intēperiē thoracis, pulmonis, ventriculi, hepatis, & aliarū partiū iuuat

Syrupus ex stœchade, aliàs de sticados, etiã cum aromatibus, aliàs compositus.

R Ecipe florum stœchados, drach. xxx. thymi, calaminthes, origani, an. drach. x. anisi, pyrethri, an. drach. vii. piperis longi, drach. iiii. zingiberis, drach. ii. vuarum passarum purgatarum, unc. iiii. coque in libr. x. aquæ, ad dimidias, expressum percoque cum mellis, libr. v. aut sacchari, si uis delicatius, & hucusq; uocatur syrupus de stœchade tantum. at cum aromatibus dicitur: ubi his condiatur, cinnamomi, calami aromatici, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri, & lōgi, an. drach. i. & med. ligatis in pannum rarum, & appensis in syrupum.

Datur vnc. i. cum aqua, cui incocta sint spica, & rosamarinus: quidam in aqua libr. viij. ad quinque vsque incoquunt: spicam prætermisere Præpositus, ac Cordus, qui etiã variat in prioris compositione, pyrethri ibidem oblitus. Fuch. aqua libr. viij. incoquit.

Iuuat omnes affectus frigidos cerebri, neruorum, vt paralytim, epilepsiam, spasnum cynicum, tremorem.

Syrupus de arthemisia primus.

R Ecipe florum arthemisix, m. i. & med. calaminthes, folij satireix, origani, thymi, tamarisci, stœchados, an. m. i. floriū chamæmeli, & meliloti, samplici, rosamarinii, an. unc. i. unguiū odoratorū, calami aromatici, an. drach. iiii. spicæ celticæ, prassii, rubiæ, seseleos, an. drach. i. asari, schœnanthi, anisi, fœniculi, amicos, apij, an. drach. vi. chamedryos, parthenij, betonicæ, abrotani, an. m. med. post horum debitam coctionem, ex melle fiat syrupus. Præpositus legit seseleos, sing. unc. i.

Menses cit, vterinis, frigidisq; omnibus morbis saluberrimus.

Syrupus ex arthemisia secundus.

R Ecipe arthemisix, pulegii, calaminthes, origani, menthastri, melissæ, dictamni, persicariæ, sabina, amaraci, chamedryos, hyperici, chamæpithyos, comarum cum floribus parthenij, centauri minoris, rutæ, betonicæ, buglossi, quinque rad. saxifragæ, enulæ, cyperi, rubiæ, iridis, & pæoniæ, an. m. i. baccarum iuniperi, seminis lygustici, petroselini, apij, anisi, nigellæ, fructus balsami, costi, asari, pyrethricæ aromaticæ, cardamomi, calami aromatici, phu, an. unc. med. conuassentur, ac in aqua pluuiâ per diem infundantur, coquantur deinde, ad aquæ dimidii consumptionem, tunc tepida fricentur omnia, colato adde mellis, vel sacchari q. s. aromatizetur cinnamomi, & nardi, an. unc. med. Si verò humor sit viscidus, adde acetum acerrimum, uel scilliticum, in aqua libr. viii. macerant omnia, coquunt ad libr. iiii. addunt sacchari, uel mellis, libr. iiii.

Frigidis omnibus affectibus, præsertim vteri medetur, nec à situ proprio dimoueri patitur, flatu, dolores, ac frigora resoluit, neruos corroborat, poros aperit, sanguinem corrigit, menstruis imperat, prouocat enim.

Plures

Plures sunt ex arthemisia syrapi: hic tamen efficacior est, ideo usu communis, quum alij indigesti, confusi, erronea cōstructione distorti, indistincti, inuicem discrepent. nec aliud quā simplicium mensēs cientiū acernus.

Syrupus ex parthenio, officinis de matricaria.

Recipe parthenii, seminis balsami, calami aromatici, seseleos, cal. aromaticæ, an. unc. med. anisi, fœniculi, melissæ, cari, pulegii, origani, calaminthes, rosma rini, serpylli, an. m. i. ligni aloes, daronici, cinnamomi, an. drach. ii. seminis uiticis, cuscutæ, an. unc. i. & med. cort. rad. mandragoræ, hyosciami, an. unc. med. coque arte, & ex melle syrupum effinge.

Vteri cruciatibus efficacissimum, frigidos, & penè lethales finit dolores.

Chamemelum: officinis camomilla, Græcis ἀνθέμειον, ex Dioscoride lib. 3. cap. 131. trium est generum, flore tantum distantium, ex omnibus his generibus, ad calculos efficacissima, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est: hanc propriè herantemon vocant, quā consolidam regalem existimat Fuchsius. Matthiolus autem huiusmodi consolidam, cumini sylvestris speciem, & si nihil in eum iniiciat: ea cui leucanthemo nomen est, itē quæ crysanthemon dicitur, vehementius urinā ciet secūda in ordine, candidis in orbem folijs, & iuxta semitas, ac segetes, sepe adeo luxuriat, ut procul intuentibus soli chamemeli flores ostendantur, qui insine veris legi cōsuevere, quorum sanè vnicus est in officinis vsus: & si herba, & radix, viribus etiam excellant: quumque hæc ubique præsto sit, nimirum si alijs relictis speciebus, non dispari facultate, hanc potius amplectantur seplassæ.

Parthenium: de quo Dioscorid. lib. 3. cap. 132. aliqui amaracum vocant, vulgarissima creditur herba, matricaria vocata, vulgo crespola, nec immerito: folijs enim est coriandri tenuibus, campestris præsertim solo squalenti à nobis sepe annotata, etiā exclusis quæ in infima sunt coriandri parte, flore intus luteo, candidis foliolis circūsepto, odoris subuirosi, amari saporis, quorū testimonio ne vel tantillū differt, quāquā hortensis terræ fertilitate, folijs sit paulo grandioribus. hinc igitur male sibi consuluit Fuchsius, cum his secundā arthemisiæ speciem opinantibus, quum flore sit paruo, tenui, candido, arthemisia, at matricaria flore sit arthemisiæ decuplo maiore, intus melino, per ambitum candido, folijsq; nec nō caule, odore, ac sapore, plurimum à prima arthemisia differat, credendum sanè fuerit, si tantum distare arthemisiæ species putasset Dioscorides, tam sicco pede illas nusquam præterisset, ut nec amarorem, qui in matricaria conspicuè elucescit: quum verò in ancipiti esset Brasauolus, verum ne id esset nondum assecutus, rem ipsam sub dubio commisit, si tenuioribus, aut latioribus coriandri folijs comparatur: idque etiam cap. de helxine, ubi reuera potius vocatum brusciaculum, alijs cotula fœtida, parthenium esse imaginatur: quum folijs coriandri tenuibus comparatur. deniq; addit, quicquid tamen sit, siuū aliter cogitandi iudicium vniciūque liberum relinquimus: quo fit ut iniquè, peracuto Matthioli dente carpatur, quum asserit eos, Brasauolumq; decipi, qui parthenium esse cotulam fœtidam sibi persuasere, quod hæc folijs sit fœniculaceis, nō coriandrinis, à Ruellio prædictum, nec tanti amaroris quantus in matricaria requiritur. ad cuius argumenta responderet Brasauolus, vna cum Fuchsiō, tenuibus coriandri foliolis comparari posse, ideo folio fœniculi proximior esse: quumque amarum simpliciter sit parthenium, sitq; itidem amara cotula fœtida nuncupata: quo ad hæc vix habet, quod iusta contentione rodar, sed veluti inconstantis sententiam reprehendit: quum verò addit Fuchsius, ex recentioribus neminem, matricariæ tribuisse vim, bilis, & pituitæ, per inferna purgatoria, id quod parthenio Dioscoridis ascribitur, ideo matricariam parthenium haud esse, probet, oportet, cotulam eadem purgandi pollere facultate: sit, non sit, sub dubio relinquit Hermolaus: cotula autem chamemelo adeo æmula est, ut rusticos illam legentes sæpenumero fallat, eiūque non raro permixta inter segetes, iuxta semitas, hortorum sepes, plebi nostræ fœnocchiazzo dicitur. Sunt & qui parthenij speciem asserant attanasiam, alijs tanacetum, minus parthenium vocantes, ut cap. de arthemisia: quidam etiam croceos caryophyllos nuncupatos, atque ex Hispania translato, ideo Hispanos cognomine, Fuchsiō Tagetes Indica, caule rubescēte, brachiato, pluribus ramulis minutim scis, floribus in apice elegantissimis, & crocati fulgoris, odoris tā fœtidi, ut ab omnibus iā tū despiciatur, in his speciebus enumerat.

Pericaria. quibusdam hydropiper Dioscoridis, vulgo nostro sebiazzo, à recentibus in duas species digeritur, in non lituratam, & alteram cui folia insunt pullo colore signata, quasi oculi pupillam præferentia, apud stagnantes, aut leniter fluentes aquas copiosissima, flore subpurpureo, spicato caule, geniculato, duroque, alis concavo, ex quibus sanè, ut ex Galeno 8. simpl. à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum piperis acrimonia est, legitimū sanè hydropiper indicaretur: folia tamen oblonga, menthe dissimilia, hac tantum nota dissidere permittunt, quod forte mendum subsit Dioscoridi: ideo sunt qui Crategonum existimauerint: eius tamen loco non segniter indi potest: & si Amathus, in vniuersum hydropiperis descriptioni respondere asserat: Verum quam aperte fallatur Ruellius, ac cum eo Tagautius, præteritæ ætatis eupatorium hydropiper constituentes, latius explōsit Matthiolus, quā quod hic quicquam supersit addendum. Vnum tamen non præteribo, omnes penè hydropiperis non maculati plantas, semine turgere foliaceo inuolucro obdu-

cto,

Fuchsi
nio
cta.

Cotula fœ
tida:

Pro Bra
uolo, ad
uersus Mat
thiolum.

Attanasia.

Tagetes
Indica.

Cratego
num.

Ruellii, ac
Tagautii
lapius.

Radius Quartus

Est, lentum modo depresso, at è rotundo in acutum terminare, nullius prorsus acedinis, hic verò non maculata acerrimi gustus apponenda. Est hæc rubicundior, & magis geniculata.

Syrupus de betonica.

Recipe betonica, m. i. ruthæ, chelidonia, fragaria, eupragia, lygustici, pullegii, chamædryos, rosmarini, origani, foliorum lauri, saluæ, h. flopi, glycyrrhizæ, rubiæ, caryophyllatæ, an. m. med. seminis anisi, anethi, petroselini, lactucæ, ros. florum boraginis, an. unc. med. fiat ex his decoctum, & saccharo sufficienti formetur syrupus.

Hemicranicis, cephalalgicis, ex pituita potissimum succurrit, caput firmat, omnemque frigidum affectum ab eo exorientem destruit, nervorum doloribus opitulatur, deobstruit, menses etiam prouocat.

Fragaria: fructus suauitate commendata, gustus Maio præsertim mense ardentis, biliosis, æstuantibusq; ventriculis, & siticulosus, non levis commodi: notior est, quàm quod indicari debeat, ab omnibus ferè viridarijs expetita, & in asperis vbiq; proneniens: ob Plinij verba, lib. 25. cap. 9. vbi quinquifolium fragra gignere dicitur, à recentioribus sub pentaphylli specie reponitur: verum quia planta hæc nobis fragra producat, tribus est tantum folijs prædita, ideo Brasauolus se multos pentaphylli cæsities obseruasse inquit, & tormentillam ipsam globum quendam ferre, in quo semina sient, quam fragram Plinij arbitratus est, quoniam & nihil est fragra trifolij, quàm globus in quo semina conduntur, nec ideo fragram in illa specie trifolij esse denegat, quin & hanc in montibus Veronensibus, quinq; ex vno cauliculo proferentem folia annotasse ideo nimirum si Plinius Veronensis dixerit. Quinquifolium nulli ignotum, quum etiam fragra gignendo commendetur, eius tamen radices contemplatus, videlicet rubras non esse, at tormentilla radicem rubram quum effoditur, at paululum nigrescere, incipereque, & desinere cum vite, adeo tandem concludere nobis videtur, Tormentilla esse Plinianum pentaphyllum: & si Hermolaus, quarto sui corollarij, quod verum esse possit, non intelligat. Matthiolus tamen cap. de pentaphyllo, quo iure disceptet, qua inductione Brasauoli consilium improbet, quæ fide eius opinionem decernat, in forum vocandus est. scribit enim huius extitisse sententia Brasauolum, vt fragrariam scilicet cui quinque pediculo insunt folia, & quæ fragra gignit cibus grata, in Veronensibus montibus obseruatam, Plinij pentaphyllum existimauerit: quum omnium iudicio longè aliter senserit, hunc quoque velut substat, quod Plinius Veronensem putauerit, Suetonio Tranquillo Nouocomensem scribente: de cuius natali solo, quum tot dubia, tante celeberrimis etiam viris offerantur difficultates, vix certi, vel constituti quicquam habeatur: potius tamen Verona oriundus creditur, Alexandri Benedicti viuis penè argumentis, in Pliniani codicis præfatione: præterea ex Andrea Tiraguelli de Nobilitate libro, cap. 31. Pliniorum familia Comi in Templo diui Probi, vbi & marmoreum sepulchrum, Plinij est Valeriani, multo quàm ille fuit recentioris: in eandem cadit sententiam Volaterranus, lib. 18. Anthropologia, videlicet constante fama Veronensem esse Plinium secundum. Insuper Matthiolus, pentaphyllum Plinij in cuius summis cauliculis capitula spectantur, fragris non dissimilia, in quarta specie reponit, quibusdam Diapensia, alijs Sannicula appellata, tum in caulium cacumine, tum in ramusculis, gemmulas, & fructus è viridi candicantes, fragris natura consimiles gerens: hanc vero non esse sanniculam illam, quæ etiamnum quims exoritur folijs, radice alba, & magna, naturæ industria laciniata, miro odororum connexu implicata. Quandoquidem triualis sannicula, & quæ chyrurgis in solidaginum genere ponitur, & si folijs sit quinquesariam diuisis, non rubras radices, nec effatu dignas expromit, nec fragra fert, licet capitulis quibusdam, ac coliculis prædita herbacei coloris spectetur: hoc igitur, suoque modo, sibi Plinianum pentaphyllum effingit, nec pollicita explet cap. de symphito, verum aridus, atque ieiunus, non radice, non quod cum vite finiat, nedum qua parte Plinio respondeat, in medium adduxit, illud fortasse veritus: at his prætermis, fragaria nostra, & quidem campestris, vtilior est hortensi. Denique quia magni interest, vt fastidia varietate, ac veritate propulsemus, simul ac quæ multis repugnantibus agimus, ac perficimus, non mediocribus consilijs expendamus, quanquam in quosdam deliros, in quorundam ineptias, vix paululum excurram, me tamen suppudet, regales medicos de literis, ac disciplinis non postremum locum obtinentes, sub cõmuni scriptorum sorte annotare. Siquidem Ioannes Bruyerinus Campeius, lib. & cap. 11. de re cibaria, inquit, intelligendum est quinquifolij fructum fragis simile esse, non aut vera esse fragra, & ob similitudinem fructum illum fragum dixisse. quum pentaphyllum fragra ferendo commendat Plinius: propterea & si Hermolaus ferre semen pentaphyllum asseruerit, Ruellius, ac Collennitius, fructum exponere: quo igitur aspectu, quo aditu, quo congressu, in medium prodeat, qua adepol effusa caligine, qua hebetudine, quàm indistinctè, fructu fragaria non absimili pentaphyllum tradiderit, nulla penè cogitatione consequi possum: cen quum pisces Nerlucios vocatos, antiquitati ignotos putat, lib. 10. cap. 11. hi verò aselli proprie sint, de quibus Plinius, lib. 8. cap. 17. Galenus 3. de aliment. facult. atque alibi sepe: præterea ni potius modus, quàm copia dicendo querenda sit, cap. & lib. 6. inquit: panem friatum placere medicis, qui morbum gallicum cibi abstinentia propulsare tentant. vñdem floribus, eadem propè corona donandus qua lib. 5. cap. 10. vulgare decoctum pectorale, aut vix dissimile, errore maximo, & turpissimo medicorum, ptisanam

Tormentilla.

Matthiolus conuincit Brasauol.

Diapensia. Sannicula.

Io. Bruyerini vari lapsus.

ptisanam vocari concionatur: nempe nisi in ginacco, tetrinae alti sint, nesciuerim profectò, quibus nam medicis negocium facessat, quibus inquam vanissima hæc deliramenta peculiaria existimauerit unquã, omnibus enim in syphili biscoctum familiarissimum est. Eia igitur, qui Dioscoridem plurima, & indistincte, neminemque præter eum hæcenus recte scripsisse, de re cibaria gloriatur: ne illum laude, ne gloria fraudemus, qui non modo eorum medicorum qui nunc sunt auctoritatem, sed etiam antiquitatis memoriam virtute superare videtur Cornelium Celsum, Latinum videlicet Hippocratem interpellat, ambitionis studio latè, ac liberè exilit, non ut res patitur corrigit, aut leuiter inflectit, sed asperime commouetur, quoniam lib. 2. cap. 17. inter domesticas quadrupedes, suillam leuissimam dictauerit, Galenus autem 3. de aliment. facult. capite 2. omnium ciborum suum carnem potentissime nutrire: Paulus etiam lib. 1. cap. 84. inter animalia pedibus fidentia, suillam magis, quam alij cibi alimentum præstare. id quod Aetius, Terrabiblo 1. serm. 2. cap. 260. omnibus edulij optime alere: ut igitur probitas defendatur, malignitas opprimatur, quantum literis, studio, doctrina, consequi possim: quid aliud voluit Celsus? quam suillam coctum facilem, ut difficilem bubulam. quum enim pisces ex media materia grauisimos, ceu quoque grauisimam bubulam protulit, non ut maxime alimonie, sed coctum grauem intelligit. propterea suillam humano temperamento respondentem, & omnium primam, veluti Aueros quoque sentit, 4. Collet. cap. 32. ex Auicenna, qui tamen à Christiana fidei sectatoribus aprinam magis commendari, & leuiorem suilla, fortis nutrimenti, & plurimi, & velocis coctura: per id verbum leuiorem, facilem coctionem postea declarans, quum non multo post subdat: porcellorum autem caro parum nutrit, ob facilem resolutionem, ac humiditatis vehementia, id quod Galenus inquit, ut etiam 4. de vict. ratione in a. commento 102. merito igitur porcelli alimentum nobis præbent, tanto magis siubus excrementosorem quanto ipsis sunt humidiores, merito etiam minus nutriunt, nam alimentum humidius ut distribuitur, ita quoque discutitur celerius: propterea id voluit inferre Cornelius, bubulas carnes alimentum corpori suggerere, at dissipatu difficiliorem, quod totius substantie crassitie suillam superant, & si suilla tanto bubulas lentore antecedant: quum Celsus non per leue, aut graue, multum, paucissime intellexerit: sed per valentissimum, ac firmissimum. quum verò in eundem animaduertit, quod inter ea quæ boni succi sunt, vrticam malua, cochleas, cucumini, cucurbita, omnemque venationem enumerauerit, quum schola medicorum longe aliter sentiat. Celsus non ita, sed medicos inter ea quæ bonos, malosque succos procreant, præter omnem venationem, quam boni succi constituit: at cucumini inter ea quæ mali succi, cap. subsequenti, cochleas autem rite præparatas, alimentum corpori dare non contemnendum, scribit Galenus cucurbitam culpa vacare, nisi corrumpatur, quin ubi saxatiles pisces improbi succi esse ait. Celsus cap. 17. prius scripserat, leuiorem piscem inter saxa editum, quam in arena, leuiorem in arena, quam in limo, leuiorem qui in alto, quam qui in vado vixit: quinimo quicquid boni succi est, non protinus, stomacho conuenire, nec quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi, ac aluum mouere panem fermentatum asseruit: hinc nimirum si non fermentatum stomacho aptum tradiderit: quo ad vinum in potu infirmorum, de quo in vniuersum, generatimque sententiam tulisse dicit Brayerinus: idque absurdum esse ignorare neminem, ita scribit Celsus, libro 6. & cap. 2. siquid bibendum, aqua. &c. Denique, satisque sit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, quum vehementes notæ terruerint. Debuerat itaque Brayerinus Galenum imitatus 6. aphor. 34. in tanti medici libro sermonem inueniens, à veritate prorsus alienum, non sine ratione dubitare, & primum quidem sibi ipsi diffidere, quasi neque manifesta noscenti, deinde suspicari, ne quid falsum fuerit interiectum non potius opinione fame, quam aliqua certa ratione duci, quum multa sint moderatore indigentia. Caterum non mihi cuncta complectendi cupido incescit, nec omnium lapsus detegere, multa enim prætereo consulto, quæ vos coniectura accipietis, quibus inquam par oratio inueniri non potest, quum præter pensum in eum, sequella quadam rerum inuitante diuerterim.

Caryophyllata: à caryophylli odore, quem manifestum eius radices spirant, tale sibi nomē vendicauit, secus campestres vias, iuxta septa copiosissima, sesquicubito caule, internodijs quibusdam, ternis è pediculo folijs, articulatis exentibus, binisque minoribus, ramulis è medio alarum flore, in cacumine luteo, radice pluribus caudiculis fibrata, caryophyllum olentibus, quibusdam sana munda, vel benedicta vocatur, & antiquiores præterijt, tametsi Pandectarius, satue inquam lagopum induxerit, si eius capitis notæ cum hac conferantur: id quod apposite sanè annotarunt Brasanolus, ac Matthiolus, ut quod propius ad Geum, vel Gethim Plinij lib. 26. cap. 7. accedere videatur, quod radices nigras, & bene olentes reddat: & quamuis caryophylli non reminiscatur, hunc illi ignotum extitisse, flore intellecto hoc nomine vulgo celebrato, ob cuius odoris suauitatem, caryophyllatam dictam existimat: vel quia in eum inclinare videtur. nobis tamen cum caryophyllo aromate, quid communis habere visa est, Amathus in montibus longe à sepibus, ac vijs, illam nasci asseuerat, eadem ut puto stulticia. qua pulmonariam in montibus, & sitientibus proprie nascentem, folio vulgaris boraginis, maculis candicantibus, in collibus Crepacorianis, Salucifoliae & Montisferacis vbiq; à nobis collecta iuxta fontes, & aquosa nasci, ideo potamogeton esse, tam ridicule asserre non dubitauit id quod in stagnantibus aquis apud nos interdum vidimus est: alteram tamen ab hac diuersam deducit pulmonariam Ruellius, consiliginem ut putat, secundo de natura stirpium, capite 134.

Cornelius
defeditur.

Lagopus.

Geum.

Pulmonaria.
Potamogeton.
Amathieror.

T Syrupus

Radius Quartus

Syrupus cariophyllata, alias digestivus.

R Ecipe seminis fœniculi, petroselini, dauci, anisi, saluiæ, origani, lauendulæ, herbæ paralytis, betonicæ, seseleos, stœchados, caryophyllatæ, abrotani, iuniperi, an. m. i. zingiberis, pyrethri, costi, nigellæ, piperis nigri, & longi, ocimi cum foliis, & flore, ruthæ siccæ, sampsiuci, aristolochiæ rotundæ, baccarum lauri, synapis, gentianæ, an. drach. ii. tere, coque, & ex melle sufficienti syrupum parato, huic addi potest abrotanum minus delicatulis, aut si opus est acetum scilliticum.

Paralyti potissimum, omnibusque frigidis affectibus efficacissimum.

Critchmũ. **H** Erba paralytis, idest ad effectum ita nominatum saluberrima, hortensis sanè, & vulgo nostro Sancti Petri (& si alij id nomen critchmo ascribant) plebi fœnochio marino, alijs baciglia, de qua Dioscorides, lib. 2. cui forte accreuit vox πλατυτερος vel Sancti Ioannis herba nuncupata, cum olusculis vsus quotidiani, odorata, amariuscula, gustu acris, folijs saluiæ, non incanis, aut asperis, quibusdam mentha, vel salvia romana, caule cubitali, aureis floribus, tanacetis instar corymbaceis: propterea Arabis non fuerit, vt cap. de nasturcio, in morem piperitidis proripit, pertrita inquam cognitionis, & si variæ regionum nomenclaturæ, infusæ sanè, diuersis vocibus nec prorsus, refragandum, nec planè astipulandum demonstrant: propterea non est primula veris officinarum, de qua cap. de verbasco, nec calendula, plebi fior d' ogni mese, siue cordona, quibusdam solisequa, siue sponsa solis, floribus speciosis, croceis, odoris non ingrati, qua dote coronamentis inseritur, semine scorpionis, caudæ emulo. Caltha Plinij, ex Fuchio, lib. 21. cap. 6. nullis maioris heliotropij indicij respondet: quod vulgo herba cancri dicitur, aridis campestribus præsertim iuxta Castrum nouum familiare, fœtidum, quasiq̃ bombycinum odorem eructans: cuius tamen non meminere Dioscorides ac Matthioli: nec est chrysanthemum, vt credit Amathus, & si aliam dari calendulam, folijs laciniatis, ideo Dioscoridis scripturæ respondentibus asseruerit, non inscius chrysanthemum, folia gerere pluribus incisuris diuisa, vt falso illi inurit Matthiolus, cum quum in chrysanthemi capite non ἀκτῖνες, sed χαλκῆς, legendum, præter Amathi opinionem: ipse autem in vtrisque commentarijs caltha interpretatur. sunt & qui margaritas, quæ Belides Plinij existimantur lib. 26. cap. 5. quas in consolidarum specie enumerant recentiores. vel minorem, vel mediam vocantes, ne iniuria vulneraria enim herbæ sunt vel ingesto succo, tam internis, quam externis vulneribus, ad podagras ischiadas, paralytim, ad strumas commendatis, herbæ paralytis cognomentum assecutas velint: sylvestris autem passim circa campestres vias, flore constat albo, aliquatenus rubente, quinquagenis ternis, interdum etiam quinquagenis quinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, lenissime serrato, quanquam autem in sylvestribus varioribus sit barbulis, hortensibus autem magis arrideat, multiplici sanè, & barbularum stipatu densiore, flore vinacis purpureæ, vel ex rubro candicante: præterea Plinius, lib. 21. cap. 8. bellio luteum esse florem tradiderit, non ad ambitum, sed ad discum, mediæ floris, quod sanè luteum est respexisse dici potest, & ob id quidam legunt, luteum bellio subaudientes semen. Maior autem bellis procerior assurgit, folio non admodum diuerso, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, sirculosis, cubitum altis flore priori non dissimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in vniversum candidis medium luteum in orbem concinne cingentibus.

Caltha:
Helitropium.
Chrysanthemum.
Amathus
iprobatur
Pro Amathopugna
i Matthio
lum.
Belides.

Syrupus ebulinus, alias pro splene noster.

R Ecipe cort. rad. capparum, cort. salicis, rad. asari, bryoniæ, iridis, acori, rubiæ, an. vnc. i. gentianæ, cyclamini, polypodii, singul. unc. ii. & med. rad. ebulorum, dracunculi, scillæ, ellebori nigri, an. vnc. i. & med. tamarisci, adianthi, centaurii minoris, scolopendrii, rosmarini, an. m. iii. scabiosæ, bipinellæ, betonicæ, eupatorii, fumarie, epithymi, senæ, chamædryos, an. m. quatuor, laccæ veræ, seminis viticis, fraxini, intybi, plantaginis, portulacæ, & genistæ, an. vnc. med. aceti acerrimi, & aquæ decies chalybeatæ, partes aquas, ad quatuor digitorum eminentiam coque, ad tertias exprime, & colò transfunde, post saccharo sufficienti syrupum forma: aliis libr. v. vel paulo ultra inter coctionem adde succi iridis, & acinorum ebuli, sing. vnc. vi. ammoniaci aceto scillino liquati,

liquati, vnc. iiii. aromatiza croci, & pul. coralliorum, an. drach. ii.

Seyrrho lienis, flatibus, doloribus, in omni interno abscessu admirabilis, experimento nostro iam septennio confirmatus, validissimè deobstruit, præparat, & soluit, ad vnc. quatuor, febres antiquas eradicari difficles, quartanas mirum in modum liberat, calculosis auxilio est, & vrinam etiam mouet, splenio Pauli oxymelle valentius.

Syrupus de aiuga, off. de iua.

REcipe aiugæ, hoc est chamæpythios, m. ii. saluæ, rosmarini, polii, origani, calaminthes, menthastri, pulegii, hyssopi, thymi, rutæ satiuæ, & syluestris, betonicæ serpylli, an. m. i. rad. acori, aristolochiæ longæ, & rotundæ, peucedani, phu, bryoniæ, gentianæ, dictamni, an. vnc. med. quinque rad. an. vnc. i. stœchados, feminis anisi, fœniculi, lygustici, ameos, cari, seseleos, an. drach. iiii. pyrethri, vnc. i. & med. passerum, vnc. ii. coque, postea ex melle syrupum præpara, aromatiza cinnamomo, nuce moschata, cubebis.

Paralyticis, apoplecticis, omnique cerebri, ac neruorum frigiditati, ac ex his dolori, mirum in modum opitulatur.

Serpillum: ex Dioscoride, lib. 3. cap. 37. duorum generum est, hortense odore sampsucum imitatur, atque in coronas addi solet, cui à serpendo nomen inditum est, quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demitter, syluestre zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinē increfcit, notissima herba est: vulgo Serpollino, passim in suburbis, campestribusq; frequentissima, quibus in locis quā serpere conspicuē appareat, verum humana opera ad speciosiores, & mitiorem habitum translatur, serpere desinat, hinc Dioscoridi Plinium atq; experimentum opponi dictauit Brasauolus, tametsi Fuchsius sensibus ipsis repugnans, syluestre rectum attolli asserat, hos vt conciliet, qui euerfam medicinam sua sustinet ceruice Matthiolus, Dioscoridis textum inuersum opinatur, quasi aliter sensisse voluerit, idemque cum Plinio: at in latinis commentarijs tergiversatus, serie mutata, intacta lite, non concordie rationem exigit, non nouæ opinionis mutationem explicat, non fugæ occasionem exprimit: attamen si Serapionis textus fidem aliquam facit, si apertissima series, qua à serpendo dictum enucleauit Dioscorides, non unicam clausulā, at vniuersum caput restituere opus esset, eandem verò controuersiam quum aliter dirimere non posset Brasauolus, ideo hæc quibusdam errandi ansam dedisse scribit, & re infecta delitescit. hæc autem altercatio, & si pharmacopæis negocium non faciscat, eamque ob causam, extremis vt dicitur labijs attingenda, aut verius silentio inuoluenda videatur, hoc tamen fructu solatio, illis tam insignem notam inuremus, vt si non firma pace Græcum, Latiumque authorem recreabimus, saltem nostri iudicii exempla proponemus. primo itaque hoc satium serpyllum, radicibus quidem serpit, sed ramulis ad palmi altitudinem erectum, hortorum delitijs, & humorum copia speciosius virens, solo cultu à syluestri sponte nato differre, & si validioribus ramis humi non repat, autoritate confirmamus, experimento probamus, siquidem Theophrastus, 1. de causis plant. cap. 4. serpillum è germinibus suis radices quam primum demittere, non secus ac hederam, de coronario, atque hortensi intelligens, testatus est, idque etiam obarescere, nisi purgetur, 3. de histor. plant. cap. 24. præterea 6. de hist. plant. cap. 7. serpylli etiam syluestre genus esse, quod deferentes ex montibus ferunt: at paucis ab hinc lineis, serpyllo peculiarem germinum auctorem, quippe quum in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum scilicet adminiculum, aut iuxta sepes aliquas satium: nimirum igitur si cum Theophrasto eadem protulerit Dioscorides, vt quamuis per se rigentibus ramis stare videatur, excultum hac sola varietate rustico dissimile, ramulorum infirmitate proserpente, si idem biennio, aut triennio, progerminare nulla adhibita cura, nullaque sectione derelinquatur, nostro experimento non minus campestri proserpit, nec aliud est ab eo in viridaria translatur, re iam quadriennio à nobis obseruata. quod autem sit syluestre zigis à Dioscoride appellatum, in altum se se extendens, aliud profecto ab his crediderim, & speciem quandam rutæ foliolis æmulam, eodem tamen odore insignitam, saturiæ instar erectam, in Montisferacis collibus, à nobis sæpe exploratam alij hyssopum vulgarem opinantur. Vidimus nos serpyllum candicans, & hirsutum.

Fuchsi
la
plus.

Brasauoli
ac Mathio
li inscitia.

Syrupus iridis, aliàs de lilio.

REcipe radicum helenii, iridis, carniū dactylorū, succi glycyrrhizæ, an. vnc. i. hyssopi, calaminthes, adianthi, añ. m. i. succi caulium, gallitrici, añ. drach.

T 2 ij. muca-

Radius Quartus

ii. mucaginis feminis lini, & foenugraeci, an. unc. med. prassij, rad. graminis, an drach. iii. coque, & melle sufficienti syrupum effinge.

Asthmaticis, tussiculosis, empyeis potissimum opitulatur, crassas succos extenuat, glutinosos terget, viscidos incidit, & ad excretionem optime promouet.

Drosaton ex Irade Nytrepsi, ab hoc valde euariat.

Horminū

Ruellii, ac
Fuchii, in
Matthioli
defensio.

Matthioli
inscitia.

Gallitricum, vel centrum galli, alijs alektorolophus, vulgo nostro bozomo: alijs sclarea quod eius semen oculis inditum claritatem reddat, quibusdam matrisalua: diuiditur in hortense, & sylvestre, ruralibus nostris scarleza vocitatum. & si alij id nomen saticio indiderint, quod quidem Ruellius, ac Fuchius, Horminum Dioscoridis sibi persuasere, ex quo lib. 3. cap. 123. duplex quum sit, alterum alteri conuenire. in his talibus insurgit Matthiolus, quod utraque gallitrici species, bicubita frequenter attollitur, folijs prassio multo grandioribus, siliquis, & calyculis sursum spectantibus, semine utrisque rotundo, in his recluso, non alteri oblongo, cen Dioscoridis Hormino tribuitur, ideo maxime falli. Huc accedere insignem odoris fragrantiam, satini potissimum, quam nunquam praterisset Dioscorides, siquidem ita opinatus esset, quo sit ut ab eo depictos Horminos, hac tempestate ignorari contendat, id quod & si verisimile sit, infirmis tamen utitur rationibus Matthiolus, dum omnia tela in eos vndique esse intenta existimat. Quandoquidem campestre gallitricum, florem summis in caulibus salua similem gerit, è cœruleo in purpureum ad aquilini nostri effigiem, quæ res à Dioscoridis sententia non abhorret, cap. de salua, vix cubitum transcendit, sterilibus quibusdam locis, & si in Burgiculi nostri pratis, ubi nihil eo frequentius altius excreseat, flexili coma ad terram inclinat, thecisq; est inferne pendentibus, ut quamuis hic locus sit ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus, in se, integreq; non solum mores, sed ut vultum, ac Matthioli auctoritatem ostendens. vix tamen ausim afferre, quo nomine calyculos sursum spectare tradiderit nisi forte per videntia prata nunquā spatiatus sit, satini quoq; bissecto flore, sub rotundo semine & in longum declinū, thecis inferne pendentibus, hoc est non erectis inclusis: folijs est prassio similibus, maioribus tamen, at ea magnitudine Anazarbo non repugnant, quo minus prassio similia vocentur, ut neque proceritas caulium terra vberitate, & regionum varietate augeri, minuiq; solita. quo ad grauitatem odoris, alijsq; id tandem explicabo, non satis concinne Hormini lineis respondere. In nostris tamen campestribus quadrangula herba frequē visitur semicubitalis prassij folijs paulo longioribus saluaefosculis ad radicē inclinantibus, seminibus tamē angulosis, candidis loculo inequali digestis, à multis pro hormino accepta, & solo semine differens. Anguillarius in Patauino horto omnino proprium habere protulit. Nos ad Bugellanā portam, qua eius aquæ ductus in colliculis, & iuxta conuallem, qua itur ad D. Sebastianū semine fusco, potiusquam nigro, at oblongo non inodoro creberrimam legitimūq; collegimus. circumferratis folijs, nec Matthiolicis omnino similibus. at quum græcarum vocum inscitia Plinium reprehendit, Hermolai gloriam, ut alibi penē ubique defraudat, re hac prius annotata, 3. sui corollarij, cap. 544. & 575. fatali ferē ut ait Plinij errore: præterea talia leguntur, in eius codice, Philippo Pincio Mantuano excusso, lib. 22. cap. vlti. Orminum sylvestri ut diximus cymino simile est, ceterum dodrantali altitudine, nec foliorum porri reminiscatur, ut neq; alibi de ormino scribens: id est lib. 18. cap. 7. ideo in quibusdam codicibus recentibus, scilicet ascripticiū dici posset, ubi legitur Horminū semine, ut diximus cymino simile est cetero porro, nec harum vocum παρασιν, aut παρασιν, proximitate deceptus, in quibus & si in stachij lapsitauerit, prius ab Hermolao annotatum est, non desunt existimantes centrum galli, Tusilaginem alteram Plinij, lib. 26. cap. 6. Ceterum quum Hormini Dioscoridis meminisse Galeam, in libris simpl. non reperit, grauisima iactura temporis, rationem per ignauiam prætermittit Matthiolus, phorbium enim est.

Syrupus ex bipinella.

Recipe bipinellæ, symphiti maioris, minoris, & medii, hyssopi recentis, trichomanes, scolopendrii, intybi satiu, tusilaginis, adianthi albi, an. m. i. adianthi nigri, m. iii. violarum drach. ii. florum, aliàs foliorum nymphææ, quatuor seminum frig. maiorum, glycyrrhizæ mundæ, an. vnc. i. sacchari candi, penidiarum, medullæ feminis gossipij, feminis cotoneorum, feminis lactucæ, portulacæ, papaueris albi, myrtill. succi glycyrrhizæ, boli armeni, an. vnc. med. gummi arabici, tragacanthæ, amyli, ros. rubr. antispodii, sanguinis draconis, an. drach. iii. feminis althææ, maluæ, passarum mundatarum, pinorum, ficuum, an. vnc. ii. hordei mundi, libr. i. cum aqua pluuiæ percoque arte, & saccharo sufficienti syrupum forma.

Potissimum, & calidis, acrisque catharris, Arēnue auxiliatur.

Syrupus

Syrupus ex myxis, off. de sebeste.

R Ecipe myxorum, anisi, cumini, glycyrrhizæ, seminis lactucæ, cucumeris, melonis, maluarum, añ. vnc. ii. rubiæ, vnc. med. fœnugræci, prassij, stœchados, añ. drach. iii. feminis apiij, petroselini, ameos, dauci, fœniculi, mei, rad. tribuli marini, añ. vnc. ii. sanguinis hericij præparati, scordii, añ. drach. v. lapidis spongiæ, & iudaici, cort. auelanarû, añ. drach. vi. coque in libr. ij. aquæ, ad libr. i. colato adde aceti scillitici, vnc. ii. & med. sacchari, libr. ii. & med. lento igne coque.

Dolori renum, & vesicæ calculi causa potissimum succurrit, illum enim comminuit & suppressam vrinam nõ segniter prouocat, atque guttatim stillantem restituit.

Hericus: siue Erineus, aut echinus, ex Dioscoride lib. 2. cap. 1. duplex est: marinus, & terrestris: primus Thyrrhenici, ac Adriatici pelagi acolis notissimus: & si eius plura sint genera, ex Arist. 4. de animal. cap. 5. Terrestris autem duplex est, solo, videlicet rostro dissimilis, vel canino, vel suillo, unde alter porcini, alter verò canini nomen adeptus est, edendo ineptus: porcini autem perpinguis potissimè, in mensas venit: animal est spinis horridum, castaneæ aculeato, & in orbem circumuoluto operimento simile, se se dum metuit in globum conuoluens: nocte è specubus vt plurimum emergit, in sepibus, dumosis, & vineis, per Autumnum præcipue diuersatur: huiusque speciei plures, non modo quo tempore Serauallis castri Præfectus, venationi per noctes vacabat, Hyeronimus frater noster, verum quoque in vineto meo, sex vna nocte comperit, apud Templum Dino Augustino dicatum, vindemiarum tempore, quum ianuis vrbis ob gallorum incursiones repente occlusis, intugurio pernoctaret, & canis latratu his animalibus occurrisset, fures potius adesse opinatus: eorum sanguis hircini more præparatur, corium, iecur, ad vsus medicos vtilissimè reconduntur, vt eorum quoque caro exsiccata, de qua Galenus, 1. 1. simpl. vino tamen dulci, ac calente quinquies, quinque horarum spatio ablui consuevit, postea in furno siccari.

Syrupus de psyllio.

R Ecipe antispodii, seminum portulacæ, cotoneorum, & papaueris albi, añ. drach. ii. mucaginis, psyllij, drach. v. succi plantaginis cocti, & spumati, cancrorum fluuiatilium arte lotorum, añ. drach. xxx. coque in libr. iii. aquæ, ad libr. i. & cum libr. i. sacchari, fiat.

Phtificis, ac emaciatiss, hæcticis saluberrimus est.

Cancer: animal est aquaticum, vel ipsis (vt aiunt) puerulis cognitissimum, idque vernaculo idiomate gambaro appellatum medici, atque omnes medicinam facientes, tuto hæcenus sibi persuasere, eoque ad rabientes, hæcticos, atque vbiq; cancer fluuiatile scriberetur, semper vulgatum istud animal accipientes, vbi sunt: nuper tamen emerit Matthiolus, ne quenquam sua laude defraudè: qui sublata lampade, hos omnes conspicuo in errore versari deprehendit. quod *καρκινος* Græcè, triuiale cancerum non designet, qui ipsè *καρκίνος*, vt etiam gammaros appellatur, verum rotundi corporis non caudatum, betruscis granchio: Venetis vbi pelagiorum multitudo ingens visitur, vbi crustam exuerint, mollechie, & macinette: idque ex Arist. apertissime demonstrari, 4. de hist. animal. cap. 2. quum inquit. Canceris ex crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, quum locustis, squillisque longum sit. Astacos autem ex Oppiano gammarus magnus ille marinus propriè appelletur, qui Tyrrenici accolis Leo vocatur, Venetis astase, græca adhuc seruata voce. hunc autem gammarum vocare Gazam Aristotelis interpretem, à vulgari similitudine, magnitudine dempta. at Matthioli iudicio, astacos propriè maximus est maritimus, est gammarus, qui passim gambaro dicitur, coctusq; ruberrimus euadit qua ratione scribebat Martialis. Concolor in nostra gammare lance rubes. quã rem optimè edocuit Galenus non inscius, carcinos, vulgo granchii, à gambaris non parum differre, ita scriptum reliquit, 3. de aliment. facult. cap. 34. Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides gammarum, & id genus alia, tenui testa includuntur, ex quibus palam ipsa innotescit diuersitas. gammaros autem sola corporis mole diuersos, tam fluuiales, quam pelagicos, eodem nomine significari. hinc constare medicorum omnium lapsus, qui ex cane rabidis, marasmo correptis, gammaros cancrorum loco propinant, de quibus Dioscoridem, ac Gal. intellexisse certum est, non autem de vsu communibus. Hæc est nunc primum se se efferens, non quo renireseat nuper enata opinio, in qua nomi Imperatoris instar, insigni hac laurea hoc amplissimo honore, ceteris omnibus antelatus, non subita quadam procella peruerit, non aliqua repentina vi, ac tempestate percuti, sed omnino inuulneratus, inuulneratusque, triumphare sibi persuadet. Veruntamen ex nouæ legis consuetudine, quã non prius admitti consuevit, non accipi, non probari, nisi antea diligentissime excussa, & selectorum hominum mutuo consensu promulgata, hæc ideo nobis primum trutinanda proponimus, tardiusque credenda. quin hac in re iocandi offerretur occasio, & cancri cum vulpe fabella, satis opportunè subolere videtur: ceu pari modo

T 3 Matthioli

Radius Quartus

Matthioli dicta vera quidem videri posse, at credulitate vacare, iure merito decernamus: vel ut Herculi aduersus hydraem, aut Cancrum Sophistas, Iolai auxilium implorandum. Quandoquidem Aristoteles in quarto genere crustaceorum cancerum inserit, quorum sanè plura haberi genera, ut etiam infra genus multiplex esse scripsit, nec facillè enumerandum quo sit ut cancerorum genera innumera quum sint, soli autem speciei proprius credatur caudæ defectus, generi communis is quoque ascriberetur; at ni fallimur, sub cancro omnes tã gammarum dicti, quàm qui caudati non sunt, contineri possent: & si proximum à primo genus vocauerit Arist. quumq; hoc utatur sermone. Quartum cancer, quorum sanè plura habentur genera, dehinc secunda linea rursus subiiciat: Cancerorum etiam genus multiplex est, &c. aut verbosior censeretur, quod iniquum est, vel hoc pacto coniungi posset: quum philosopho haud incompertum esset, cancerorum genus quoddam non caudatum, id ab alijs discernendi gratia, cancerorum genera repetisse, idq; eius series non cursim perlecta facillimè indicat: omnibus enim canceris communem fecisset caudæ defectum, verum solis canceris ex crustaceis caudam deesse intulit: quasi dicat soli cancerorum generi, idest carcinis granchijs vocatis tantum caudam deficere, his Maias, & paguros .i. granceolos, & granciporos vulgi cõplexus (quæ quidè vulgari idiomate prope finem, sub gambaro perperam comprehendit Matthiolus) alia caudata quum sint. sicq; huius textus structura nostra Minerua redigeretur, vel vnicum esset cancerorum genus, solum quum sit cauda viduum. Huc accedit tertium genus, ut minutoribus tributum: & fluuiialibus, qui quum in cancerorum genere reponantur, nec alijs vulgaribus minutores in fluuijs, riuulisq; quibusq; reperiuntur: ac profectò soli hi fluuiales merito dici possint, quod in his ingens ubi vis scateat copia, granchiorum autem ut ita dicam, nisi in Hetruria; parua, vel nulla, præterquàm in hostijs pelagicis vel hinde excurrentibus, anadromos vocant Græci, tanquam mari familiares magis, & si Galenus, in eo de succorum bon. & vitio, cap. 9. scribat cancerum ex utrisque aquis victum capere, ideo necessum videretur per cancros fluuiales, nostrates omnino intelligere: præterea si vitandi istius impetus potestas adempta nobis non est, & si ex Arist. Dioscoride, Galeno, alijsq; Græcis, non tamen ex Arabibus fortasse concluderet, ex interprete, quorū medicamenta cancros fluuiales accipiunt, quippe. Auic. lib. 5. tract. 6. in secundo medicamine, quod fugitiuum forte appellat, in hunc modum dicitur. Accipe cancros fluuiales, pedes, ac caudas absconde, granchios haudquaquàm intelligens, quos sanè in fluuijs expiscari oporteret, nec caudam incidere. quanquam fluuiialium nomine penè indigni nobis videantur: nam marini ex Diosco. eadem possunt, verum inefficacius omnia præstant. Ac ineta etiam marinorum cinerem nimia siccitate donatum, his quidem non conuenire, sed ijs qui magis siccari desiderant, asseruit: maritimi igitur ablegandi sunt, nostrates celeberrimo, quotidianoque experimento, nunquam illusos reddidere, nunquam nos nostra spe frustrati sunt. quæ autem ex Oppiano, atque Martiali comminiscitur Matthiolus, apertissimè indicant retrogradum incedere oportere, quum ante cognouerim ego met, apud istum ingenij signa, atq; ornamenta, nunc autem contraria distrabi, atque amoueri. Quandoquidem si Astacos ex Oppiano, pelagium cancerum sola vastitate vernaculis dissimilem significat, quid inde? quo testimonio magnis ambagibus parta, amittit paruo intervallo, quam inire probationem? qua Gammarus sit fluuiialis cancer, poete inquam, Chrysippi more, pro carminum concentu nomina euariantis, nouas voces effingentis, & sola affinitate. iuncta pro iisdem transferentis quin & prouerbio, ex Arist. 1. Metaphys. multa mentiuntur Poetæ. quo etiam vera sentiente, non ob id Græcis authoribus idem esse, idem intelligi, aut asserendum est, vel suspicandum: at at Matthioli ingenium admirabile, magnum iudicium, singularem probitatem instituit, miranda depromit argumenta, qualia hæc sunt. Martialis inquit gammarum coctum rubescere, noster autem cancer excoctus rubet, ergo gammarus vulgatus est cancer, dignissima certe conclusio, ac si cancer illi legitimus, excoctus non rubescat. nos .n. cauda carentes cancros, vel assos, vel elixos, rubicundos comedimus. denique quum in portu esse confidit, in fluctus se confert, ventorum impetus vix propulsare potest, præsertim quum infert, Galenum non ignorasse communem cancerum, qui gambaro dicitur, à cancro granchio appellatum differre, ideo scripsisse. astaci, paguri, &c. quæ maior est huiusmodi inscitia: hinc enim colligi potest, cancerum, & gammarum, diuersa esse, non alterum significare il granchio, alterum il gambaro: quin potius offuscat se se de industria more sepium, astacum, & gammarum, diuersos pronuncians, ideam quos protulit, in capitis initio. Quare eorum cancerorum in testis se abdenium more, pariter delitescat, nec vsquam prorepat Matthiolus, ne tam ad laudem adipiscendam, quàm ad vitandam vituperationem natus, tyrânicis præceptis tanquam legibus, parere minus cruditos impellat. tametsi mutata prorsus in latina sua interpretatione, non paruam huiusce recessus suspicionem adducant, non minus admirationis, quàm dubij in medium afferant, quod scilicet insalutato lectore, quasi Martialis in Italica non meminerit, quasi non asseruerit gammarum significare il gambaro, ipso mutabilior Protheo, alia atque alia nulla prorsus firmitate inculcare non vereatur, nec ideo à priori opinione recessisse confessus, hoc saltem latibulo se excusauerit: quæ est igitur hæc innumeris in locis taciturnitas, hic ne est vera laudis exitus, hic splendoris fructus, hæc stabilitatis ornamenta, quibus sanè immortalitatis amore flagramus, quo nos posteritas alat, æternitas ostendet, memoria seculorum omnium, si derelicta scimel excussa serie, nec falli Matthioli more, nec aliter sensisse olim, nos ipsos accusando, excusamus: quum itaque ex Aristotelicis verbis, quod parum est veluti cancri, facie verò astacis simile, Matthioli iudicio fluuialem gammarum proprio carere nomine apud Græcos declaretur, mirum sanè existimari posset, verum his etiam concessis, exquirendum, indifferenter ne per cancerum,

Matthioli
opiones re
probatur.

cancrum, gammarus explere possit, quem mutuo à Romanis vocabulo, Galenū ita appellasse comminiscitur, quid enim vltro egebimus teste? quum suo se iugulet gladio, quid lib. 6. in Dioscoridem, commento capitis 37. aliud Græcis animal esse censet καλὸν, aliud vero ασαδν, & καμυαπίδα, atque hos hallucinari, qui d cane rabido demorsis, gammaros cancerorum fluuiatilium loco potui exhibent, quum postea cap. 39. eiusdem libri, ex Aetio, scribat, prosunt & gammari, & cancri. sicque per fluuialem cancerum, horum quodcunque genus in fluuijs repertum, accipi posset. at quum triuales nostri, vbiq; locorum, in torrentibus, viuulis, fluminibus, magis exuberent: ideo fluuiialium nomine digniores, proinde ad vsus medicos maxime commendandos iudicamus. Caterum quum cancos iure albo coctos, & comestos, absorpto insuper iusculo, phtificis, ac contabescentibus exhibuisset Aetius, vt maximo honore dignus, incredibilem suam prudentiam ex scientiarum auaro indicaret Amathus, inquit, intelligendum esse ius album ab Aetio acceptum, simplicem aquam, aliter male consuluisse, quod ius album componatur ex porro, anetho, & cepis, ac alijs similibus, quæ procul dubio phtificis, ac hefticis, magis obessent, quàm prodesent: quàm igitur admiranda sit expositio, videant age, quod in iure albo, idest in aqua duntaxat excoquendi sunt cancri, apud Aetium. nouum sanè scribendi genus, & maxime vsitatum, præterea quod Aetius phtoe affectis, ac tabescentibus, is ad hefticos vertit, quasi idem omnino sint, quod si arbitretur, quum in marcescentibus cor iusto frigidius sit, in hefticis contra, huiusratione ius album noxium dici posset, præsertim ex cepis, vt inquit, paratum, quum tamen ex Galeno, 3. de aliment. facult. 4. de tuenda sanit. atque alibi passim, in methodi libris, ceparum nusquam meminerit, tabescentibus itaque ad penetrationem, ac incisionem, innoxios putauerim cancos, ex aqua, & oleo, exiguo porri, ac anethi adiectis, quod si ex Galeno 12. meth. med. cap. 6. ius album videri ex oleo, & aqua, adduxisset, ob addita verba porro, & anetho, iniectis, quum iam suillum cerebrum ex iure albo legitime elixum, proposuisset, in munere interpretandi nescio quid commune habuisse videretur. sic præparantur quum instaurantia antidota ingrediuntur, euulsis chelis, ac extremitatibus, aqua frigida, sale, ac cinere, ter loti, vt eorum abolito odore, aqua hordei, vel sero lactis percoqui ad vsus possint. Cancros fluuiales rabientium gratia venari solebat Aesculapion empiricus, quando Sol in Leone transiisset, non nisi Luna decima octaua, à quo quidem instituto non videtur abesse Galenus, 11. simpl. eodem capite. recentes medici lapillos in gammarorum capite, quos oculos vocant, repertos, in puluere bibendos offerunt, ad purgandos arenulis renes. Denique vt riuis clausis, fragmenta colligantur, ne immunda aure nos carpant eruditi, ne rubiginosa, cariosaque ingenia, à quibus errata libentius reprehendi consueuerunt, quàm castigata laudari, ne minus quàm antea prædictorum rationem desiderent, ne ex falsitatis periculo erepti, ad horum iudicium reseruentur, quum tanta contentione, tantis copijs acta, multi accusare possint, defendat nemo: vt paucis multa eloquar, & breuibus omnia complectar, firmo veritatis præsidio innixus, non negauerim carcini, & cancerorum genera, cauda carere, & si multa extorserim in contrariam probationem, nec adhuc serupus, litigia quàm desint: attamen id vnum, id tandem animaduerto, cancerorum defectum gammaros supplere posse, nec us minus valere, propterea non vsque adeo cespitare, alterum pro altero vsurpantes. Quum & Plinius lib. 9. cap. 31. talia scripserit. Cancerorum genera carabi, astaci, paguri, maiæ, heracleotici, leones, & alia ignobiliora: Carabi cauda à cæteris eancris distant.

Amathi la plus.

Ius albū.

Finis Radij Quarti.

T 4 APOLLINIS